תלמוד בבלי · אחרונים · ר' יוסף ענגיל · גליוני השס · נשים

# גליוני השס על כתובות

רבי יוסף ענגיל

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# גליוני השס על כתובות

רבי יוסף ענגיל

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/גליוני-השס-על-כתובות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

# תוכן העניינים


דף ב. 6
דף ב: 6
דף ג. 6
דף ג: 7
דף ד. 7
דף ד: 8
דף ה. 8
דף ה: 9
דף ו. 9
דף ו: 9
דף ז. 9
דף ז: 10
דף ח. 11
דף ח: 13
דף ט. 14
דף ט: 15
דף י. 15
דף י: 15
דף יא. 16
דף יא: 16
דף יב. 16
דף יב: 17
דף יד. 17
דף יד: 17
דף טו. 17
דף טז. 19
דף טז: 19
דף יז. 20
דף יח. 20
דף יח: 20
דף יט. 22
דף יט: 22
דף כ. 23
דף כ: 24
דף כא. 24
דף כא: 25
דף כב. 25
דף כב: 26
דף כג. 27
דף כג: 27
דף כד. 27
דף כד: 28
דף כה. 28
דף כה: 29
דף כו. 29
דף כו: 29
דף כז. 30
דף כז: 30
דף כח. 31
דף כח: 31
דף ל. 31
דף ל: 32
דף לא. 32
דף לא: 32
דף לב. 33
דף לב: 34
דף לג. 34
דף לג: 35
דף לד. 35
דף לד: 35
דף לה. 35
דף לו. 36

**דף לו:** 36
**דף לז:** 37
**דף לח.** 37
**דף לח:** 37
**דף לט.** 37
**דף מ.** 38
**דף מ:** 39
**דף מא.** 39
**דף מא:** 39
**דף מב.** 40
**דף מג.** 40
**דף מג:** 40
**דף מד.** 40
**דף מד:** 40
**דף מה.** 41
**דף מו.** 41
**דף מז:** 42
**דף מח.** 43
**דף מט:** 43
**דף נ.** 44
**דף נ:** 44
**דף נא.** 45
**דף נא:** 45
**דף נב.** 45
**דף נב:** 45
**דף נג.** 45
**דף נד.** 46
**דף נד:** 46
**דף נה.** 46
**דף נו.** 48
**דף נו:** 48
**דף נז:** 48
**דף נח.** 48
**דף נח:** 49
**דף נט.** 49
**דף נט:** 49
**דף ס.** 50
**דף ס:** 51
**דף סא.** 51
**דף סא:** 53
**דף סב.** 53
**דף סב:** 53
**דף סג.** 54
**דף סג:** 54
**דף סד.** 55
**דף סד:** 55
**דף סה:** 55
**דף סו:** 56
**דף סז:** 56
**דף סח.** 56
**דף סט.** 56
**דף ע.** 57
**דף עא:** 58
**דף עב.** 59
**דף עב:** 60
**דף עג.** 60
**דף עג:** 61
**דף עד.** 61
**דף עה.** 62
**דף עה:** 62
**דף עו.** 63
**דף עו:** 63
**דף עז.** 63
**דף עח:** 64

**דף עט** . . . . . 64
**דף פ** . . . . . 65
**דף פא** . . . . . 65
**דף פג** . . . . . 65
**דף פג** . . . . . 66
**דף פד** . . . . . 67
**דף פד** . . . . . 67
**דף פה** . . . . . 67
**דף פה** . . . . . 67
**דף פו** . . . . . 68
**דף פו** . . . . . 68
**דף פז** . . . . . 68
**דף פז** . . . . . 69
**דף פח** . . . . . 69
**דף צ** . . . . . 69
**דף צא** . . . . . 69
**דף צג** . . . . . 69
**דף צה** . . . . . 70
**דף צו** . . . . . 70
**דף צו** . . . . . 70
**דף צז** . . . . . 71
**דף צח** . . . . . 71
**דף צח** . . . . . 71
**דף ק** . . . . . 71
**דף קא** . . . . . 71
**דף קב** . . . . . 72
**דף קג** . . . . . 72
**דף קג** . . . . . 73
**דף קד** . . . . . 74
**דף קה** . . . . . 74
**דף קה** . . . . . 75
**דף קו** . . . . . 75
**דף קו** . . . . . 75
**דף קז** . . . . . 76
**דף קז** . . . . . 76
**דף קח** . . . . . 76
**דף קח** . . . . . 77
**דף קט** . . . . . 77
**דף קט** . . . . . 77
**דף קי** . . . . . 77
**דף קי** . . . . . 78
**דף קיא** . . . . . 78
**דף קיא** . . . . . 79
**דף קיב** . . . . . 79

## דף ב.

**מפני** מה כו', נ"ב ע' שו"ת הריב"ש סי' ש
**שם** שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה ג' ימים כו', נ"ב בשו"ת שבות יעקב סי' קל"ט כ' לפרש עניין היותו תקנה לבנות ישראל דהוא עפ"י גמ' דלקמן יו"ד א' דהאומר פתח פתוח מצאתי נאמן כו' דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה ולכן הטורח שטרח הרבה ג' ימים הוא תקנה איפוא לבנות ישראל דאחרי שטרח הרבה לא יטעון עלי' בשקר לומר פתח פתוח מצאתי דמה"ט הא נאמן משום דחזקה דאין טורח בסעודה ומפסידה ושוב ראיתי שכ"כ ג"כ בחידושיו למס' כתובות שבסוף תשובותיו שם עש"ה:
**שם** התם אניס בתקנתא כו', נ"ב ע' שו"ת מהר"י מינץ סי' י':
**שם** רש"י ד"ה לפיכך כ' ר' יוסף מסיים לה משמי' דנפשי' ומסברי' כו', נ"ב ע' שו"ת ח"צ סי' ב':

## דף ב:

**ומשום** פרוצות, נ"ב ע' שו"ת מעיל צדקה סי' ב' ד"ה ועתה אשובה ואראה כו':
**שם** תוד"ה אלא כ' דמשום איידי אין לשנות טעות בסיפא, נ"ב כזה בתוס' מועד קטן כ"ג ב' ד"ה מאן דאמר והטעם דאיידי הוא רק לשון נאות דהוא לשון נאות לשנות ל' סיפא דומיא דרישא וע"כ משום לשון נאות אין לו לשנות דבר שהוא שקר ודוגמתו תוס' פסחים ג' א' ד"ה שהרי דלשנות הדבר ממה שהוא אין לכתוב דרך כבוד:
**שם** תוד"ה דלמא לאפוקי מדרבותינו כ' אבל מההיא דרישא לא שמעי' כו', נ"ב ע' שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' ק"ס:

## דף ג.

**תינח** קדיש בכספא, נ"ב ע' שו"ת הריב"ש סי' שע"ו וע' שו"ת חוט המשולש טור א' סי' ט"ו אות ד' מש"ש בשם התשב"ץ דאפקעינהו דקידושין בשטר הוא דשוינהו רבנן להני עדים פסולי עדות עכ"ל ואינו מובן כלל דמה כח לחכמים לפסלם אם הם כשרים:
**שם** קודם תקנת עזרא מאי דהוה הוה, נ"ב ע' תוס' זבחים י"ד א' סד"ה הג"ה וע' שו"ת חות יאיר סי' קכ"ה:
**שם** מאי דהוה הוה, נ"ב דוגמתו יומא ה' ב' וחגיגה ו' ב' ע"ש בתוד"ה מאי נ"מ וע"ע רש"י שבת כ"ח ב' ד"ה אלא הא דתני ר' יוסף כו':

**שם** תוד"ה אדעתא כ' לכן אומרים בשעת קידושין כדת משה וישראל, נ"ב ל' זה של כדת משה וישראל נמצא בתוספתא במכלתין פרק ד' אמר להם כו' הוציאו לי כתובת אימותיכן הוציאו לו וכתוב בה משתכנס לביתי תיהוי לאינתו כדת משה וישראל:
**שם** תוד"ה איכא כ' ואור"י דג' ענייני אונס הן כו', נ"ב ע' אריכות בשו"ת תשב"ץ ח"א סי' צ"ה וע"ש ספק אי אונס מצוה הוי אונס כגון המגרש אשתו ע"מ שאם לא יבא מכאן ועד ל' יום יהי' גט אא"כ נאנס ונזדמנה לו ביום ל' הכנסת כלה כו' ולא יכול לבוא אי חשוב זה אונס או לא ע"ש וע' שו"ת ח"צ סי' ס"א ע"ש:

## דף ג:

**ולדרוש** להו דאונס שרי, נ"ב ע' שו"ת הריב"ש סי' שע"ג וע' שו"ת מהרי"ל סי' ע"ב:
**שם** גזירה עבידא דבטלה, נ"ב אי חשוב זה שכיח לעניין פותחין בנולד ע' שו"ת ח"צ סי' ל"ח:
**שם** תוד"ה ולדרוש כ' ומתוך כך התיר ר"ת כו', נ"ב ע' אריכות בשו"ת חיים שאל סי' מ"ט:
**שם** תוד"ה תקנה כ' ולא מיעקרא תקנתא דרבנן הואיל ויהא יום אחד קבוע, נ"ב היינו דעקיר' מיום ליום אחר לא חשיב עקיר' ודוגמתו תוס' מגילה ה' ב' ד"ה ובקש וק' ע"ז מגמ' מגילה ב' א' אתו רבנן ועקרי תקנתא כו', ע' כ"ז בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' כ"ג:

## דף ד.

**ובועל** בעילת מצוה ופורש, נ"ב ע' שו"ת ח"צ סי' ב' ע"ש טעם היתיר הביאה דאל"כ גם החופה לא היתי' קונה לרמב"ם ז"ל דחופת נדה אינה קונה דבעי' חופה דחזיא לביאה ע"ש וע' קונטרס גבורות שמונים אות ל"ב דהבאתי כמה ראיות דשייך היתיר לראויות לבד ועדיין הדבר אסור בפועל עש"ה וכ"ה בזכרוני ג"כ מן הטורי אבן ריש חגיגה דבחל יו"ט א' בשבת החגיגה דוחה שבת לעניין הראויות דיהי' ראוי להקריבו בשבת דאל"כ גם אח"כ לא יהי' אפשר להקריבו למ"ד תשלומין דראשון ובעי' חזי בראשון וכיון דלא יהי' אפשר להקריבו אח"כ תו זמנו קבוע בשבת ודוחה שבת שפיר ותו חזי בראשון ויש לו תשלומין שפיר ואסור שפיר בפועל להקריבו בשבת דדוחה שבת רק לעניין הראויות לשיוחשב ראוי להקריב ואחרי שראוי שפיר עדיין אסור בפועל עש"ה ואין הט"א כעת לפני וא"כ כזה גם כאן הי' להם לחכמים להתיר הביאה לשתהי' ראוי' לביאה ותקנה החופה ועדיין הביאה בפועל הי' ראוי שתהי' אסורה וי"ל דבאבילות דרבנן לא שייך זה היתיר לראויות דרק במילי דאוריתא דהם דברים עצמיים שייך לומר דהדבר היתיר

בעצם והעשי' בפועל אין לעשות ומשא"כ בדרבנן כל האיסור רק העשי' בפועל דמילי דרבנן אין להם מבוא בעצם רק אל האדם לעשות או שלא לעשות וא"כ לא שייך לחלק בין הפועל לראויות דכל דבריהם רק על הפועל ואם הפועל אסור הרי יש כל האיסור ולא שייך היתיר לראויות דו"ק כי עמוק מאוד:

**שם** תוד"ה אבל איפכא לא כ' דלאלתר לאו דווקא, נ"ב ע' דמיון לזה בשו"ת רד"ך בית כ"ז ד"ה אלא עיקרן של דברים כו' וע' רמב"ן שבת ע"ד א' ד"ה והתניא חייב מש"ש ואע"ג דגרסי' לעניין מי שאבד לו גט אם מצאו לאלתר כשר ואמרי' היכי דמי לאלתר כו' ע"ש וע"ע גיטין י"ח א' לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר ושם כ"ב ב' לא הכשיר ר' אלעזר אלא לאלתר ומשמע דכל שבאותו יום נקרא לאלתר עש"ה וע"ע גיטין פ' ב' היכי דמי לאלתר וה"ד לאחר זמן ע"ש וע"ע להיפוך ג"כ לאחר זמן דפירושו לאלתר בע"ז ב' א' שמח הוא לאחר זמן ובר"ן שם על הרי"ף כ' דהכוונה לאלתר ע"ש וע"ע מ"ש על הגליון יבמות מ"ז א' ובחידושי קיבצתי מקומות רבות דנאמר תיבת מיד ואין הכוונה ממש מיד וע' תענית י"ט ב' ואיזהו מיד שלהן כו' וע' שו"ת שבות יעקב חאו"ח סי' ל"ד:

## דף ד:

**אבילות** דהכא כיון דאקילו רבנן כו', נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"ב סי' כ"ב דן מכאן בעובדא דהתם דקיבל אחד ע"ע נידוי אם ידור עם אשתו פלונית ועבר על הנידו' דשוב אסור לו אפי' להתייחד עמה רק הוא ישן בין האנשים כו' דכיון דכבר הי' קיל בעיניו הנידוי לעבור עליו דמי לדהכא דאמרי' דכיון דאקילו רבנן קיל בעיניו ולפיכך הוא ישן כו' ע"ש ופשוט דה"ה כה"ג בנדר ושבועה וכל שהייחוד מותר אם עבר פטם אחת שוב גם הייחוד אסור:

## דף ה.

**גזיר**' שמא ישחוט בו עוף, נ"ב ע' מה שדן מזה בשו"ת רדב"ז ח"א סי' תע"ז:

**שם** א"ה אלמנה נמי כו', נ"ב ע' שו"ת הריב"ש סי' שע"ג:

**שם** למחר משכים לאומנתו כו', נ"ב ל' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ש"א וכן אמרו חז"ל לאלמנה שתינשא ביום ה' שלא ישכים למלאכתו שהוא אסור בעשיית מלאכה כמו שנזכר בתוספתא עכ"ל וע' שו"ת שבות יעקב סי' קל"ט דכ' שם בהעברת דבריו דחתן בימי ולא ראה חופה מותר בעשיית מלאכה תשב"ץ הנ"ל:

**שם** ידו כתי', נ"ב ע' כלבו סי' ז' וז"ל וז"ש כו' ויבשת ידיו יצרו ואעפ"י שכתי' ידו חסר יו"ד ידיו קרי ונדרשת הקריאה כי יש אם למקרא והכי משמע ידיו יצרו את העולם ויש בידיו ל"ב פרקים וכנגדן ל"ב נתיבות שבהן נברא העולם כו' עכ"ל:

## דף ה:

**א"ד** לפתח הוא צריך, נ"ב ע' שו"ת ח"ס חאו"ח ס' ע"א דכ' דהאיסור משום מכה בפטיש דבבעילה ראשונה עושה אותה כלי ועשיית כלי ה"ל מכה בפטיש וע"כ רק לקמן ו' ב' ד"ה חייב כ' רש"י דאשכחן בניין בבעלי חיים כדכתי' ויבן את הצלע ואילו כאן לא כ' כן ע"ש והוא תמוה דכאן נמי בד"ה או דילמא לפתח מתכוון כ' והרי הוא כבניין וא"כ הרי פי' להדיא גם כאן הטעם משום בונה וה"ל לפרושי דמנ"ל דשייך בניין בבע"ח וגוף דבריו דבבע"ח נמי שייך מכה בפטיש ע"ש ויש לדון הרבה וע' שבת ק"ג א' מפני שמאמן את ידו משמע נמי הכוונה דכיון שמאמן את היד למלאכה ה"ל עושה מידו כלי וחשוב מכה בפטיש וע"ז מקשה הש"ס אלא מעתה חזא אומנותא וגמיר ה"נ דמיחייב היינו עבור שעשה מעצמו כלי למלאכה זאת עש"ה:

**שם** מקלקל הוא אצל הפתח או מתקן כו', נ"ב בשאלתות פ' חיי משמע דלגבי עצמו וודאי הוא מקלקל והאיבעי' רק אם לגבי אשה נחשב תיקון א"ד מקלקל הוא אפי' לגבי אשה ע"ש:

## דף ו.

**תוד"ה** את"ל כ' לא משום דבעי' מלאכת מחשבת מיפטר כו', נ"ב ע' מהרי"ק שורש קל"ז:

**שם** תוד"ה האי כ' דכל פ"ר דלא ניחא לי' שרי, נ"ב ע' שו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' רנ"ח:

## דף ו:

**לא** דטריד דלא בעיל, נ"ב ע' שו"ת הריב"ש סי' שע"ג:

## דף ז.

**וא"נ** כו' הורה רבי כר' יעקב, נ"ב ע"ע חולין פ"ו ב' והורה רבי כחכמים ובנדה נ"ח א' דבר זה הוריתי בעיר רומי לאיסור וע' ירושלמי ע"ז פ"א ה"ט הורי ר' יוסי בי ר' בון שאסור להשכיר כו':

**שם** רש"י ד"ה עליך אמר קרא כו' אבל מוגמר אינו אלא למפונקים, נ"ב ע' שו"ת מהרי"ל סי' קס"ו שכ' וכן נ' בעיני איסור גמור שמחממים יהודים בית החורף ביו"ט של פסח

אף כי לפעמים אין קור גדול כל כך דמדמינא לי' למוגמר ולמרחץ דהוי איסור דאוריתא דאינן שוה לכל נפש אלא למעונגים עכ"ל ושמעתי בשם הרב הצדיק מהו' יחזקאל האלבערשטאם ז"ל משינאווא שהי' נזהר ביו"ט בעישון טיטון שדרך אנשי מעשה להדליק חתיכת נייר בשלהבת נר חלב וממנו מדליקין הטיטון ואין מדליקין בשלהבת עצמו מחשש בליעת חלב ושמעתי על הצדיק הנ"ל ז"ל שביו"ט לא הי' עושה כן משום דכיון דמעיקר הדין מותר להדליק בנר עצמו ה"ל הבערת הנייר שלא לצורך ע"כ שמעתי וי"ל דכיון דהוא חושש לדבר ולולי הבערת הנייר לא יעשן ולא יהנה ה"ל הבערת הנייר לצורך ואולם יש לדון דסוף סוף הבערת הנייר הא אינה שוה לכל נפש רק לחסידים ואנשי מעשה המחמירים על עצמן ביותר אולם כיון דגוף ההנאה היא שוה לכל נפש אף דהבערת הנייר אינה שוה נ' שפיר דחשוב שוה ועדיף עוד מצבי דכאן ודו"ק וגוף חומרא הנ"ל וודאי אין לה שום מקום לכאורה מדינא דוודאי דהאש שורף את החלב הנבלע בו וא"א שתלך הבליעה דרך אש וע' ר"ש כלים פ"ד מ"ד תני' בתוספתא כלי חרס מאימתי מקבלים טומאה כו' משיצרפו בכבשן צרפן אפי' בגפת טמא אינו חושש שמא מיצה משקין לתוכו פי' גפת הוא פסולת של זתים ורגילים היו להסיק התנור בגפת כו' ואם גפת זה הוא מזיתים טמאים לא חיישינן שמא מכח האש יצא השמן מן הגפת ומיצה לתוך הקדירות ונטמאו דהא לא מקבלי טומאה עד גמר צירופן וכבר כלה השמן באש עכ"ל הרי דהאש שורף שמן הנבלע בתוכו וה"נ בחלב וז"פ:

**שם** תוד"ה מתוך כ' היינו משום דאסור לשורפו מדרבנן משום מוקצה דאסור לטלטלו, נ"ב קצ"ע מתוספתא שבת פרק ב' מפני מה אמרו אין מדליקין שמן שרפה ביו"ט לפי שאין שורפין לא תרומות ולא קדשים ולא חמץ ביו"ט ומשמע דהשריפה גופה אסורה דומי' דתרומה וקדשים:

## דף ז:

**מברכין** ברכת חתנים, נ"ב מדוע אין מברכין זמן אנישואי אשה כמו אקנה כלים חדשים האריכו האחרונים וע' רוקח סי' שע"א דיבר מזה וכ' דלפי שהנישואין בעשרה אין מברכין זמן על דבר שהוא באסיפת עם עש"ה ונ' כוונתו דכיון דגם הם שמחים עמו ה"ל כאית לאחריני שותפות בהדי' דאין מברכין זמן רק הטוב והמטיב ואולם אי משום הא בלא"ה האיש שותפות האשה לאיש והאיש לאשה ע' ברכות נ"ט ב' ואולי כיון דרק האיש קונה את האשה ואין הוא נקנה לה אין כאן שותפות ואולם גם הא גופא קשיא דליברוך הטוב והמטיב וע' שו"ת הלכות קטנות סי' ז' וז"ל נמצא בכתבי הר"י בוטון ז"ל

שהנושא אשה יכול לומר שהחיינו וכששאלו את פי הרב אור שרגא ז"ל אמר הי' להם לשאול אם יאמר דיין האמת עכ"ל וכי היכי דלא ליהויין דבריו דרך בדיחותא לבד צ"ל כוונתו דכיון דזכה עזר לא זכה כנגדו ומי יאמר ריק לבי זכיתי והוא בספק מצא או מוצא לכן אין לברך זמן:

**שם** אקב"ו על העריות ואסר לנו כו', נ"ב ע' רא"ש דתמה דלא מצינו ברכה על פרישה מאיסור וע' רוקח סי' שס"ו דכ' אבל כל דבר שגם בני נח הוזהרו עליו כגון גזל גניבה וחמס כו' א"צ לברך עכ"ל ע"ש וצ"ע דגזל הרי היא פרישה מאיסור ובלא"ה אין לו לברך ואם כוונתו על השבת גזל י"ל ג"כ דזה בלא"ה אין טעון ברכה הואיל ובאה המצוה ע"י עביר' שגזל דלגבי ברכה דהוא הזכרת ש"ש כל שיש שם עניין עביר' אין מברכין ועמ"ש על הגליון ברכות מ"ב א' וגם השבת גזל הרי אין נוהג בב"נ למ"ד דב"נ נהרג על פמש"פ ולא ניתן להשבון היינו דאין חייב בהשבה וע"ש בשאר דברי הרוקח דגם מהם מתבאר דס"ל דגם על פרישה מאיסור יש לברך עש"ה מש"ש על בדיקת טריפה כו':

**שם** והתיר לנו את הנשואות, נ"ב צריך ביאור דאנה נאסרו עד שהוצרכו להיתיר וע' שו"ת ח"ס חאו"ח סי' נ"ד מש"ש דרך חידוד ולענ"ד אולי הכוונה על שעת מ"ת דנאסר תשמיש לגמרי והוצרך להיות ניתר במאמר שובו לכם לאהליכם ע' ביצה ה' א' דקרי לי' דבר שבמניין צריך מניין אחר להתירו:

**שם** ע"י חופה וקידושין, נ"ב גי' השאלתות פ' חיי ע"י קידושין וחופה והוא מתוקן יותר שהרי הקידושין קודמין לחופה ע' בר"ן כאן וחידוש שלא הביא דברי השאלתות ולנוסחתנו י"ל דאיידי דחתמי' מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין לכן הוטבע גם מתחלה כן וטעם הסיום לפי שבחופה ניכרת קדושת ישראל טפי מבקידושין דאין חופה כלל לב"נ משא"כ קידושין נהי דלית להו קידושי כסף ושטר מ"מ אית להו קידושי ביאה מיהו גם ביאה דידהו לכאורה אינן קידושין רק קניין ע' רש"י יבמות ס"ח ב' ד"ה עבד כנעני ואין להאריך:

## דף ח.

**לתוכה** בשמחה, נ"ב בשאלתות פ' חיי איתא בתוכה לשמחה אולי הוא ט"ס כי הלשון דכאן מתוקן יותר:

**שם** ריעים האהובים, נ"ב גי' השאלתות שם ריעים ואהובים:

**שם** משמח חתן עם הכלה, נ"ב ע' ס' הפרדס לרש"י בליקוטים שבסוף הספר (דפוס ווארשוא דנ"ט ע"ב) ד"ה נראה בעיני טעם למה בברכת שמח תשמח הסיום משמח חתן וכלה ובברכת אשר ברא הסיום משמח חתן עם הכלה עש"ה:

**שם** בריך חמש כו' בריך שית כו', נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ס"ה כ' לא נזכר בשום מקום מהתלמיד לא כוס יין לא בברכת אירוסין ונישואין כו' וכן בפ"ק דכתובות כשהזכירו ברכת נישואין אמרו ברוך שית ולא נזכר ז' ברכות בשום מקום כו' עכ"ל וע' רוקח ה' סעודה סי' שכ"ט דהביא שם ירושלמי יין עסקיו מרובין ממנו לקידוש ממנו להבדלה ממנו לחופה עכ"ל וע"ע ברוקח סי' שנ"א ומה שמברך על הכוס [ברכת אירוסין] דאמרי' בסוטה בפ' משוח מלחמה (כוונתו ג"כ על הירושלמי) יין תוסס מזמנין עליו ומקדשין בו את הכלה עכ"ל ועוד שם סי' שנ"ב ירושלמי בכיצד מברכין על היין בפה"ג מה נשתנה יין הואיל ועסקיו מרובין ממנו לקידוש ולהבדלה ממנו לאירוסין ולחופה עכ"ל וחידוש על התשב"ץ ז"ל שלא העיר מן הירושלמי כלום ויש נפקותא בזה להלכה עש"ה בתשב"ץ ואולי גם הירושלמי רק מנהג קאמר ולא דינא ואע"ג דלא יהי' דומיא דקידוש כו' דאינהו דינא הוו:

**שם** דר' יהודה רמי כו', נ"ב ע' שו"ת שבות יעקב חאו"ח סי' ד' ולפי גמ' דכאן משמע דלפי ההלכה נקטי' דנבראו פרצוף אחד מדמברכי' שית:

**שם** מכאן ואיליך כו', נ"ב בשאלתות פ' חיי שם איתא מכאן ואיליך אע"ג דאיכא פנים חדשות לא בריך אלא חדא א"ל והאיכא פנים חדשות א"ל לא חזינא רבנן קשישי דעבדי הכי אפושי שמחה בעלמא הוא ובחדא סגיא עכ"ל ול' לא חזינא לרבנן קשישי דעבדי הכי כל' זה מצינו לר' אשי ג"כ בברכות ל' א':

**שם** שאני ר' פפא דהוי טריח לי', נ"ב בשאלתות שם איתא א"נ לחשובי לברי' הוא דבעי עכ"ל:

**שם** ולית הילכתא כוותי' משום דטרידי כו', נ"ב ע' שו"ת רדב"ז ח"א סי' תל"ד:

**שם** תוד"ה שהכל ברא לכבודו כ' ולא גרסי' לכלהו דא"כ הוי משמע דשלש ברכות הן, נ"ב האחרונים האריכו אי שייך תיבת כל על שנים וגם אני הרביתי בכללים שלי וכעת נ' ראי' דשייך על שנים מבריתא דמגילה י' ב' כל המצוות הללו כו' ופירש"י שילוח מצורע וקריאת מגילה בט"ו והבית חלוט כו' וק' דהא ממידי דתלוי בקדושה משתעינן וכמ"ש מפני שקדושה כו' ואילו מגילה למאי דמספקא לחזקי' שם ה' ב' דאפי' ים חשוב היקיף אע"ג דאימעיט ים לעניין קדושת בתי ערי חומה וא"כ לא תלוי מידי בקדושה רק במיגניא עש"ה וא"כ תיפשוט לי' לחזקי' ספיקתו מבריתא הנ"ל וע"כ דבריתא הנ"ל יש

לפרשה על שילוח מצורע והבית חלוט לבד וע"כ דשייך כל על שנים ודו"ק וע"ע גיטין ל' א' כלהו כרב לא אמרי כו' אע"ג דהם רק שנים מיהו שם כיון דעם רב הם שלשה שייך שפיר ל' כלהו וע' כזה בתרומות פ"ד מ"ו והשוקל משובח משלשתן אע"ג דהם שלשה רק עם שוקל מיהו בירושלמי שם עמדו באמת ע"ז ע"ש בר"ש פ"א מ"ז וע"ע נדה ז' ב' ודברי ר"ע מדברי כולן ושם כ"א ב' כסומכוס וקילא מכלהו עש"ה וע"ע עירובין פ"ב ב' וכולן שעירבו ועירב עליהן רבן כו' וקאי אעבד ושפחה לחוד דאי אבנו ובתו הל"ל אביהן וא"כ מבואר ג"כ דשייך ל' כל על שנים וע"ע נדה ל"א א' וכולן עולין למין אחד ופירש"י זרע האב והאם והם רק ב' דברים אולם שם י"ל עפ"י ירושלמי הובא בתוס' סוטה מ"ב ב' ד"ה מאה עש"ה וע"ע זבחים קט"ו ב' אותבי' בריתא דשויא בכלהו אף דהקושי' רק על ב' דברים שאמר ע"ש וע' מעילה כ"א ב' תוד"ה פרוטה דלפי גי' הצ"ק שם לא שייך ל' כל הכיס אם אין בו רק ב' פרוטות אולם לל' התוס' שם הוא להיפוך וכבר הערותי ע"ז שם בגליון וע"ע ב"ב ק"ז א' הילכתא בכל הני שמעתתא מקמצין וקאי שם רק על ב' שמעתתא עש"ה:

**שם** תוד"ה רב תנא כו' כ' ומדלא קאמר ר' יוחנן תנא כו', נ"ב ע"ע ב"ק פ"ב א' אלא מאן תנא עשרה תנאין כו' ע"ש דגם שם משמע דאין בכח ר' יוחנן לחלוק על בריתא:

## דף ח:

**מברכין** ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המניין, נ"ב בשאלתות פ' חיי וז"ל ברם צריך חתן מהו שיצטרף לעשרה היכא דליכא בי' עשרה דקא מחדן לי' (משמחין את החתן) לא קא מצטרף א"ד כיון דהוא נמי שייך בשמחה מצטרף ת"ש דא"ר יצחק א"ר יוחנן מברכין ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המניין עכ"ל ומוכח קצת מל' השאלתות דטעם ברכת חתנים בעשרה מפאת היות השמחה עצומה ביותר בעשרה ואולי יש לדון משם גם לעניין שמחת יו"ט שיהי' מצוה מן המובחר לסעוד בעשרה ומ"ש השאלתות א"ד כיון דהוא נמי שייך בשמחה כו' אין מבואר אם כוונתו דהוא ג"כ חייב לשמח את עצמו כמו המסובין שחייבים לשמחו דהנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר כו' או כוונתו דהוא שמח ממילא אבל אין עליו חיוב ואולם מהיות ז' ימי המשתה נדמים למועד בכמה דוכתי נ' פשוט דהחתן חייב בעצמו בשמחת עצמו ככל אדם שחייב בזה ביו"ט וע' לעיל ה' א' שיהא שמח עמה וע' סוכה כ"ה ב' משום דבעי למיחדי כו':

**שם** דר' חייא בר אבא מקרי בני' דר"ל הוה, נ"ב לקמן קי"א ב' איתא ר' חייא בר אדא מיקרי דרדקי דר"ל הוה:

**שם** ליהודה בר נחמני מתורגמני', נ"ב הוזכר גם בסוטה ל"ז ב' דר"י בר נחמני מתורגמני' דר"ל:
**שם** מאי ר"ג, נ"ב ל' השאלתות פ' חיי בשלמא חזני העיר ופרנסי העיר משום דמחזקי במילתא דאבלים אלא ר"ג מאי היא עכ"ל:
**שם** קלות בעצמו, נ"ב בשאלתות שם איתא קלות ראש בעצמו:

## דף ט.

**ס"ס** הוא כו', נ"ב מ"ש האחרונים בטעמא דס"ס דהוא משום דספק אחד מה"ת לקולא לרמב"ם ז"ל וה"ל ספק הב' ספיקא דרבנן דלקולא נזכר מזה בשו"ת הרד"ך בית כ"ח חדר ב' ד"ה ולענ"ד שיש להביא ראי' כו' וע' חידוש בס' באר יעקב חיו"ד סי' ק"ג דנ"ח דשריותא דס"ס אינו ברור דיש תנאים דלית להו שריותא דס"ס כלל באיסורין ע"ש וע' מרדכי יבמות רמז כ"א והוא משו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תק"ס עש"ה וע"ע שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ל"ב עש"ה מ"ש ור"ג דפסיל בס"ס כו' וגם לר' יהודה לא מהני ס"ס כלל בע"ז עש"ה וע' שו"מ משפטים ישרים סי' פ"ג דכ' דנראה להקל בס"ס לאסור באיסור דרבנן ע"ש ובמחכת"ה אין דבריו נראים כלל וכלל:
**שם** אבל הכא מקים הוא דלא קים לי' קמ"ל, נ"ב ע' שו"ת חות יאיר סי' קס"ו בשם הר"י לבית הלוי כלל ה' סי' ל"ג דכ' הפי' דנשאר סברת הלא קים לי' גם לפי האמת רק קמ"ל דלא מהני מאי דלא קים לי' להתירה ע"ש וע' שו"ת שבות יעקב סי' צ"ג ושם ח"ב סי' נ"ט:
**שם** מ"מ לא אסרוהו, נ"ב ע' שו"ת חיים שאל סי' פ"ה הקשה דהא בת שבע לא הית' אז יותר מבת ז' כמבואר בסנהדרין ס"ט וא"כ הרי פיתוי קטנה אונס הוא ורצה להביא מזה ראי' לרמב"ם דס"ל דקטנה יש לה רצון להאסר על בעלה ועוד תי' דכיון דבת שבע נתעברה אז והולידה מביאה זאת נעשית גדולה למפרע משעת ביאה דבנים הרי הן כסימנים כמבואר פ"ק דיבמות עש"ה וחידוש שלא הביא תוס' סנהדרין ס"ט א' שם דאותם דורות הראשונים שהולידו לח' גם זמן גדלות שלהם הי' קודם עש"ה וא"כ מעיקרא לק"מ וע' אריכות בשו"ת חיים שאל שם בגוף עניין פיתוי קטנה אונס הוא וע' פני יהושיע בסוגין כמדומה דיבר ג"כ מהערת החיים שאל הנ"ל ואינו כעת לפני וע"ע שו"ת חיים שאל ח"ב סי' מ"ב אות ב' ומצאתי שקדמו בהערה זאת בס' אמונת חכמים פרק כ"ד (דפוס ווארשוא תרמ"ח דנ"ח ע"ב):
**שם** רש"י ד"ה האומר פתח פתוח כ' או שנאבדה ממנו מפה כו', נ"ב בשו"ת מהר"י ברונא סי' קצ"ו כ' בנידון עכו"ם שהוציא ברזא מחבית ורץ לחוץ כו' ואפשר שהברזא

לא עבר עובי שולי החבית ולא נגע ביין וכ' דמשום הא דאפשר דלא עבר הברזא כו' אין להתיר כלל חדא דרוב ברזות ארוכים ועוברים כו' ועוד דלא חשיב ספיקא הואיל ואפשר להתברר דאילו משתכח ההיא ברזא יתברר דעבר דופני חבית ונמצא שתה יי"נ למפרע אע"ג דבפ"ב דנדה מקלינן גבי דם נדות התם משום דאשה מהימנא דאמרה כזה התיר לי רבי ואבדתיו אבל בעלמא לא בפ"ק דחולין ובכמה דוכתין ובפ' אלו טריפות גבי ריאה אמר דילמא אי הוי ריאה קמן היתי טריפה כו' ואע"ג דבפ"ק דכתובות פירש"י שנאבד המפה ומ"מ דייניגן לקולא התם מיירי דנאבדה באור דומי' דכתובה דמוקמי' בפרק ב' מאי איבדה איבדה באור כו' עש"ה:

**שם** תוד"ה ואי בעית אימא כ' דשם אונס חד הוא, נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל ב' אות א' וע' שו"ת תשב"ץ ח"א סי' א' ד"ה ויש שדקדקו שזאת האשה היא מותרת מפני ס"ס כו':

**שם** כ' וא"ת א"כ כו', נ"ב ע' שו"ת הריב"ש סי' שע"ב:

## דף ט:

**בת"י** כ' דאין יכולין להתהפך, נ"ב ע' שו"ת חיים שאל סי' מ"ח ותמיהני דפשוט שהריב"ש כיוון לת"י דכאן:

## דף י.

**אסבוהו** כופרי כו', נ"ב ע' תוס' וע' שו"ת גאונים בתראי סי' נ"א וע' שו"ת תשב"ץ ח"ב סי' רע"ד דקדק מכאן דאדם מתחייב מכת מרדות ע"י הודאת פיו וה"ה נידוי ע"ש:

**שם** לך זכה במקחך, נ"ב כל' זה מנחות מ"ד א':

## דף י:

**תנחומים** של הבל ניחמו ר"ג לאותו האיש, נ"ב דוגמתו ב"ב ט"ז ב' וע' שו"ת חכם צבי סי' מ"א מש"ש ומטעם דתני משום ר"מ כל אשה שדמי' מרובין בני' מרובין אין להתיר לו שבועתו כו':

**שם** כתב קרא לעתיד, נ"ב מעין זה תוס' מנחות ל' א' ד"ה מכאן ואיליך וע' שו"ת חות יאיר סי' ט' במש"ש וצ"ע מקמי דאתו רבנן כו' מה הוי אמרי' ברמז המספר כו' וע' שו"ת רד"ך בית י"ח דכ' דדרשא דזבחים צ"ו ב' בקרא דאותה דכתי' במריקה ושטיפה דקדשים דאתי למעט תרומה וכ' שם דכוונת המיעוט אתרומת בית שני דמעצמם קיבלוה עליהם אבל לא אתרומת בית ראשון עש"ה והעתקתי דבריו ביותר בגליון יבמות פ"ב ב' ואולם שם לא חשיב זה קרא לעתיד דה"ק קרא דאם יובטל קדושת הארץ ויקבלוה עליהם מעצמם אז

לא תצטרך התרומה מריקה ושטיפה ודו"ק וע"ע שו"ת הרדב"ז ח"א סי' צ"ט דכ' שם ג"כ דמה שנקרא קדש עין משפט הוא על שם העתיד לפי ששם נשפט הקב"ה עם חסידיו משה ואהרן ע"ש וע"ע ס' בית מאיר תמורה דף ד' עש"ה וע' ברכות ז' ב' רות כו' שזכתה ויצא ממנה דוד שריוהו כו' וע' תוס' ב"ב קמ"ג ב' ד"ה שהיו לו בנים כחושים של קנה:

## דף יא.

**אף** אנו נאמר, נ"ב כל' זה סוטה ל"ד בי, ברכות מ"ב א', שבת ל"ו א', בכורות י"ז א', עירובין מ"ו ב' אף אני לומד, חולין נ"ו ב':

**שם** מהו דתימא עכו"ם בהפקירא כו', נ"ב ע' שו"ת רד"ך בית ט' חדר י"ב עש"ה וי"ל דרק בעכו"ם ועבד דאינן מצווין להתגייר ולהשתחרר הוא דאמרי' בהפקירא כו' ולא אזלי' בתר זכות הנפש רק בתר רצונו ומשא"כ בישראל שכבר מחויב במצוות י"ל שפיר דבתר זכות הנפש הוא דאזלי' ועש"ה ברד"ך:

**שם** כיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות, נ"ב כזה ברש"י נדה נ"ב א' ד"ה שוב אינה יכולה למאן:

**שם** יהבינן לה קנס דאזלא ואכלה בגיותא, נ"ב ע' מה שדן מזה בשו"ת הרא"ש כלל י"ז אות י':

## דף יא:

**ואמר** רבא מאן דקא מותיב שפיר קא מותיב, נ"ב ע' גליון הש"ס להגרע"א ז"ל ויש עוד כזה ביומא כ"ט ב':

**שם** גליון הש"ס ד"ה גמ' כ' שבת דף ק"ג, נ"ב צ"ל קכ"ג:

## דף יב.

**ביהודה** נמי מקומות מקומות יש, נ"ב הטעם שביהודה היו מייחדים הארוס עם ארוסתו מפני שגזרו שכל בתולה שתנשא תבעל להגמון תחלה ולפי שבקצת הארץ הית' גזיר' זו ובקצתה לא הית' לכן ביהודה נמי מקומות מקומות יש, שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' קנ"ז:

**שם** א"ר יהודה ביהודה בראשונה, נ"ב כל' זה ב"ב ק' ב':

**שם** א"ר אשי שתי תקנות הוו, נ"ב גיטין מ"ז ב' מנחות נ"ב א' יומא כ"ב א':

## דף יג:

**מאי** קאמר להו ומאי קמהדרי לי' הכי קאמרי לי' השבתנו על המעוברת מה תשיבנו על המדברת, נ"ב דוגמתו גיטין י"ב ב' וע"ע ל' מאי קאמר לי' ומאי קמהדר לי' בעירובין י"ג א' וע"ע חולין פ"ו ב' מאי קמהדרו לי':

**שם** אר"י לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה כו' ורא"א לדברי המכשיר בה פוסל בבתה, נ"ב ע' ס' קרבן חגיגה סי' נ"ג וחידוש שלא הביא פלוגתא דכאן:

**שם** לדברי המכשיר בה פוסל בבתה, נ"ב ע' שו"ת מהר"ם פאדווא סי' ל"ג וע"ש שכ' דנוכל לומר דזה קאי רק ארוב פסולין ע"ש:

**שם** מאי לאו כו', נ"ב ע' אריכות בשו"ת הריב"ש סי' רכ"ט, רל"א:

## דף יד.

**א"ר** יוסף למאי ניחוש לה חדא כו' ועוד כו', נ"ב כסגנון זה ב"ב קל"ה א':

**שם** הכא אשה מזנה בודקת ומזנה, נ"ב ע' שו"ת שבות יעקב ח"ג סי' ק"כ:

**שם** שהכהנים שומעין לכם לרחק אבל לא לקרב, נ"ב ע' שו"ת מהר"ם פאדווא סי' י"ד כ' דהוא סלסול שהכהנים המיוחסים נהגו סלסול בעצמם לקדש עצמם במותר להם כו' עכ"ל ומסוגי' דכאן לכאורה לא משמע הכי רק דינא קאמרי דאסורה ול' שהכהנים נהגו סלסול כו' הוא בקידושין ע"ח ב' ובכורות ל' ב':

## דף יד:

**כל** פסול דקרו לי' ושתיק פסול, נ"ב ע' שו"ת מהרי"ו סי' כ"ת דן מזה דראובן שקיבל על שמעון בביהכ"נ שמסרו ושתק שמעון דהוי השתיקה הודאה דאי לאו דקושטא היא לא הוי שתק כהך דכאן וכן אם השיב שמעון שכן הוא שמסר אינו יכול לומר אח"כ משטה הייתי בך דלא משטה איניש בדברים דמשוי בהו נפשי' רשיעא ובשעת מיתה נמי אמרי' דאין אדם משטה משום דאדם מצדיק מעשיו בשעת מיתתו וכ"ש בכה"ג ע"ש וע"ע בסוגי' דכאן בשו"ת מהר"ם פאדווא סי' י"ד עש"ה:

## דף טו.

**בקרונות** של ציפורי הי' מעשה כו', נ"ב ע' ירושלמי ברכות פ"ד ה"ו את ש"מ של ציפורין בציפורין ע"ש בפני משה:

**שם** כל קבוע כמע"ח דמי, נ"ב מ"ש המרדכי בחולין דסנהדרין לא חשיבי קבוע הואיל והדיבור שלהם נייד כ"כ במהרי"ק שורש קע"א בשם תוס' פ"ק דסנהדרין וע' שאילת יעב"ץ סי' קנ"ז ושו"ת מהרי"ל סי' קס"ט וע' שו"ת הרי"ם חיו"ד סי' ט' ע"ש אריכות גדול דסנהדרין לא חשיב קבוע דרוב דסנהדרין אינו לבד כשאר רוב של ספק דאמרי' בי' קבוע רק יש שם ג"כ סברא דרובו ככולו דכיון דצריכין כל הב"ד לפסוק ולחתוך הדין יחד לכן הרוב מכריע את המיעוט מפאת רובו ככולו והוי כאילו אין כאן מיעוט כלל עש"ה אריכות גדול בזה ומצאתי כל הסברא מבוארת בקצרה במאירי יומא פ"ג א' דאהא דאמר שם דתרי אומרים צריך ושלשה א"צ מאכילין אותו ואע"ג דא"ר ספרא דתרי כמאה ה"מ לעניין עדות אבל לעניין אומדנא בתר רוב דיעות אזלי' ה"מ לעניין אומדנא דממונא אבל הכא ספק נפשות הוא וכ' ע"ז המאירי וז"ל ואעפ"י שבמניין הסנהדרין הולכין אחר הרוב בדיני נפשות אין העניין אלא בדבר שצריך מניין מתחלתו להיות הרוב נדון ככולו עכ"ל והכוונה דרק בסנהדרין דצריך מניין של כ"ג ע"כ שייך לומר דרוב המניין ככולו משא"כ ג' רופאים האומרים א"צ א"א לומר שיוחשבו חמשה מפאת רובו ככולו דאטו מניין של חמשה בעי' כדי שנאמר שרוב המניין ככולו ומה עניין כאן לשיוחשבו חמשה וע"כ הם רק שלשה האומרים א"צ ושנים יש שאומרים צריך ושפיר לא אזלי' בתר השלשה דלא אזלי' בתר רוב בסכנת נפשות וסנהדרין שאני דהם דבר של מניין ושייכא סברא דרובו ככולו ונמצא שאין כאן מיעוט כלל וע' עוד רוקח סי' תס"ז וז"ל כל קבוע כמע"מ כו' ולגבי סנהדרין דאזלי' בתר רובא דרובא נייד [נ' דתיבת דרובא ט"ס וצ"ל דבורא] ותו לא אמרי' כל קבוע אלא בספיקא כגון זורק אבן לגו אפי' אם ט' כותים וישראל אחד ביניהן הזורק שח אבן שמא תפול על ישראל דממ"נ על אחד מהם תפול וכיון דספיקא אמר קבוע שלא נודע על מי תפול וכן ט' שרצים וצפרדע ביניהם או ט' צפרדעים ושרץ ביניהם ונגע באחד מהם כיון שהוא לא נגע אלא באחד כמו נגע בשרץ כמו בצפרדע אבל בסנהדרין רואין אנו להדיא שהמיעוט יחלוקו על הרוב אזלי בתר רובא עכ"ל ז"ל וצריך פירוש לפירושו ונ' כוונתו דקבוע שייך רק היכא דדנין רק על אחד מן הרוב כגון ט' שרצים כו' דאפי' ניזיל בתר רובא הרי לא נגע בכל הרוב רק באחד מן הט' ואין הספק באחד של מיעוט נגד כל הרוב רק הספק אם נגע באחד של מיעוט או באחד מן הט' שהם רוב וע"כ נגד אחד מן הרוב אהני חשיבות קביעות דאחד של המיעוט למיחשבי' כאחד מן הרוב ומשא"כ בסנהדרין דהספק אם האמת כהמיעוט או כהרוב הרי אם האמת כהרוב כל הרוב אומרים אמת ונמצא המיעוט חלוק נגד כל הרוב לא כנגד חלק מן הרוב שהוא רק כמו המיעוט אלא שלא ידעי' איזה הוא כמו שרץ וצפרדע שאפי' ניזיל בתר רוב נגע

ג"כ רק באחד מן הט' [כמו אילו נגע במיעוט שנגע באחד] ולא ידעי' איזה מן הט' רק בסנהדרין המיעוט חלוק נגד כל הרוב שאם האמת כהרוב הרי כל הרוב אומרים אמת וע"כ בכה"ג לא אמרי' קבוע שיהי' המיעוט שקול ככל הרוב דו"ק היטיב כי כן כוונתו והוא תי' נכון וברור מאוד:

**שם** פרט לזורק כו' לא צריכא דאיכא ט' ישראלים כו', נ"ב ק' דילמא אתי קרא רק לב' ישראלים ומצרי אחד ומנ"ל לרבויי ט' ישראלים ומצרי אחד דה"ל כמיעוטא דמיעוטא ע' שו"ת חות יאיר סי' קפ"ו:

**שם** הוראת שעה, נ"ב ל' משנה פרה פ"ז מ"ו:

**שם** תוד"ה דילמא כו' כ' דהתם בשעת האיסור כו', נ"ב ע' שו"ת מהרי"ל סי' ע"ב:

## דף טז.

**שהפה** שאסר הוא הפה שהתיר, נ"ב אע"ג דאין כאן דין איסור והיתיר רק דין ממון מ"מ אגב גררא דמשנה דמאי פ"ו מי"א נקט לה דשם הוזכרה סברא זאת דהפה שאסר כו' במשנה ראשונה ואיירי שם במידי דאיסור והיתיר ע"ש ואגב גררה נקט ל' זה בכל מקום ואף היכא דאיירי במידי דממונא וע"ע הך דהפה שאסר כו' בירושלמי תרומות פ"ט ה"א הובא בר"ש שם וע"ע תוספתא מע"ש אמר להן כובס כו' וע' לקמן י"ז ב' א"ה גבי אביו נמי בשלמא גבי אביו משכחת לה כו' וצע"ק דעל התוספתא דאיירי בטלית הא אין לתרץ כן וא"כ קמה לה קישית הגמ' על התוספתא וע"ע רי"ף ב"מ בדף הראשון דהביא ג"כ תוספתא שהפה שאסר כו':

**שם** הכא אין שור שחוט לפניך התם הרי שור שחוט לפניך, נ"ב כזה בנדה ט"ו א':

**שם** תוד"ה כיון כו' כ' לר' פריך כו', נ"ב אע"ג דאין הלכה כרב מ"מ מצינו כזה דהש"ס מקשה ומתרץ אפי' דלא כהילכתא ע' תוס' ב"מ קי"ג א' ד"ה מחזיר וע' חידושי הרמב"ן שבת ט' א' ד"ה הא דאקשינן והא"מ חמא בר גוריא אמר רב כו' ע"ש דהביא ג"כ הך דכאן דמקשה שלא לפי ההלכה וכ' שם ג"כ דמיונות לזה ע"ש:

## דף טז.

**כותבין** שובר, נ"ב ע' מסורת הש"ס וע"ע לקמן נ"ו א' ולקמן פ"ט א' וע"ש פ"ט בגליון הרי"פ וע"ע ב"ב קס"ד ב' קא סבר אין כותבין שובר:

**שם** זימנין דתפסא כו', נ"ב ע' מה שדן מזה בשו"ת שבות יעקב סי' ק"ג:

**שם** גליון הש"ס כ' כעין זה נדה דף כ"ט ע"א, נ"ב ועוד ביבמות ל"ז א':

## דף יז.

**ולא** פירכוס, נ"ב פירש"י קליעת שער וע' רש"י נזיר נ"ח א' ד"ה שלא יתקן כו' משמע דפירכוס הוא לבישת בגדי צבעונים וע' ב"מ ס' ב' פירכוס דאדם מאי היא כו' עש"ה:

**שם** סרמיסין, נ"ב ע' פירש"י דכ' מסרסין הלכות כו' ומשמע דסירוס הלכה הוא חסרון וע' ירושלמי סנהדרין פרק א' ה"ב ולמה קורהו סריס שמסרם את ההלכה ע"ש דהוזכר סירוס ההלכה לשבח עש"ה:

**שם** מרקד אתלת, פירש"י זורק אחת ומקבל אחת, נ"ב כזה סוכה נ"ג א' ע"ש דהוזכר זה שם באבוקות של אור ובשמחת בית השואבה ומצינו מזה גם בשמחת כלה ע' ר"ש כלים פ"ב מ"ח הלפוד טמא, אית דגרסי לפיד ופי' בערוך אבוקה כו' הלפוד יש מנהג בארץ ישמעאל שמוליכין הכלה מבית אבי' לבית בעלה, בלילה קודם כניסתה לחופה ומוליכין לפני' כעשר קונדסין ובראש הקונדס כעין קערה של נחושת ובתוכה חתוכי בגדים ושמן ועיטרן ומדליקין אותו ומאירין בפני' עכ"ל:

**שם** איפסיק עמודא דנורא, נ"ב טעם הפסקת עמודא דנורא לצדיק אולי עבור ששלט ביצרו דהוא ג"כ עמודא דנורא כמבואר בקידושין פ"א א' אשבעי' כו' נפק מיני' כי עמודא דנורא כו':

**שם** תריסר אלפא גברי ושיתא אלפי שיפורי ואמרי לה תריסר אלפי גברי ומינייהו שיתא אלפי שיפורי, נ"ב דוגמתו מניין זה ביבמות ט"ז ב':

**שם** וה"מ למאן דקרי ותני, נ"ב גירסת השאלתות פ' חיי וה"מ למאן דקרי ולא תני אבל למאן דקרי ותני לית לי' שיעור וע"ש פ' ויחי:

## דף יח.

**מפני** מה אמרה תורה כו', נ"ב פי' ניהמני' במגו דאי בעי כפר הכל כמ"ש תוס' וע' ירושלמי פ"ו ה"א א"ר יודן אין אומר בממון מאחר כו' ושם פ"ז ה"א א"ר יוחנן אין אומר בממון מאחר כו' ושם פ"ד ה"ה א"ר יודן אין אומר בממון מאחר כו' וע' במראה הפנים שם בכל מקומות הנ"ל וע"ע בירושלמי ב"ק פ"ח ה"ו ובמראה הפנים שם ד"ה מעידין:

**שם** והאי בכולה בעי דלכפרי', נ"ב ע' תה"ד ח"ב סי' קי"ג:

## דף יח:

**אבל** אנוסים היינו, נ"ב ע' דין דיינים שאמרו אנוסים היינו בשו"ת משפטים ישרים סי' שכ"ז:

**שם** הרי אלו נאמנים, נ"ב יש לעיין מדוע אין ב"ד מכריחין אותן לכתוב חתימתם אחספא ולראות אם דומה לחתימתם שבשטר ואם יודמה הרי יהי' כתב ידם יוצא ממקום אחר ולא יאמנו לפסול השטר וע' שו"ת הר"י מגא"ש סי' נ"ג משי"ש בזה:

**שם** ואם יש עדים כו' אינן נאמנים, נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל מ"ה אות ג':

**שם** כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, נ"ב בשאלתות פ' ויקרא והיכא דאסהיד בבי"ד והדר בי' בתכ"ד מצי הדר לאחר כ"ד לא דכתי' אם לא יגיד ונשא עונו כיון שלא הגיד לא יגיד וממילא כיון שהגיד (כצ"ל ומש"ש שלא הגיד ט"ס) שוב אינו חוזר ומגיד עכ"ל נ' דמפרש דכיון שלא הגיד שוב אינו מגיד והוא כהך דפ"ק דיבמות דדריש אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה וה"נ כיון שלא הגיד היינו שהשיבו לא ידענו שוב אינם מגידים דאפי' רוצים אח"כ להגיד אינם נאמנים עוד לחזור ממה שאמרו לא ידענו וממילא כיון שהגיד ג"כ שוב אינו חוזר ומגיד לחזור מעדותו דמ"ש מעיד שכך וכך הי' מאומר לא ידעתי שאין יכול לחזור ושוב ראיתי בשיטה מקובצת כאן דהביא קצת מזה הפי' בשם התוס' וחידוש שלא הביא דברי השאלתות ראש המדברים וע' שו"ת אמרי אש חאה"ע סי' ל"ט עש"ה וע' שו"ת הר"י מגא"ש סי' קס"ו כ' ואדם שהעיד ושינה עדותו מלקין אותו ומה שהעיד ראשון מקוים עכ"ל נ' הכוונה דלוקה על עדות השני' מלא תענה ובזה"ז לוקה מכת מרדות במקום מלקות דאוריתא ואף דאין אדם מע"ר מ"מ כאן הרי ממ"נ העיד שקר או בראשונה או בשני' ומסברא הי' מקום לספק בזה די"ל דכיון דקיי"ל דאין חוזר ומגיד אין אל עדותו השני' תורת עדות כלל וה"ל דובר שקרים בעלמא לא מעיד עדות שקר וע' ס' בית אברהם נדפס מחדש להגאון הקדוש מטשעכאנאווא ז"ל משי"ש בשבועות ל"א ב' על המשנה השביע עליהם חמשה פעמים כו' וע"ע שם משי"ש במכות ו' א' ד"ה עיין ברמב"ם כו' עש"ה וע"ע שו"ת הרא"ש כלל נ"ח אות ה' לעניין עדים שאומרים לעצמינו העדנו עש"ה וע"ע שם אות ו' משי"ה משי"ש וע' מכות ג' א' ע"ש וצ"ע וע"ע שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' רל"ג וסי' ר"נ וע"ע שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קי"ח וע"ע שו"ת הרשב"א ח"ג סי' ד' משי"ש אבל לעניין גוף המתנה וקיומה אני אומר כו' עש"ה כל הדיבור וע"ע שם סי' י"ג עש"ה וע"ע רש"י סנהדרין מ"ד ב' ד"ה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ע"ש משי"ש ואפי' מיחשדינהו נמי לא מיבעי כו' ומשמע מדבריו דמה שאומרים בחזרה אנו מחזיקין אותו לשקר ואפי"ה לא בעי' למיחשדינהו דאמרי' דכוונתם למה לנו לחוב כו' ולכן אין נעשין רשעים בכך וע"ע תוס' סנהדרין ס"ה ב' ד"ה יצאו עדים דכ' א"נ כגון שחזרו בהן מעצמן כו' ושם צ"ע דכיון דהדין דאינו חוזר ומגיד ומחזיקין מה שאומרים בחזרה לשקר ותדע שהרי מי שהעידו עליו נהרג ע"י עדותם הראשונה

אף עתה אחר שחזרו כו' וע"כ דמחזיקין החזרה לשקר וא"כ מאי ה"א דיביאו קרבן על עדותם שהעידו הא הכהנים צריכין להקריב הקרבן והרי אנחנו מחזיקים החזרה לשקר וה"ל הקרבן חב"ע וצע"ג וע"ע שו"ת עבודת הגרשוני סי' ג':

**שם** עדים החתומים על השטר נעשה כו', נ"ב ע' שו"ת חוט המשולש טור א' סי' כ"ד אות ג' וע"ע שם טור ב' סי' ב' ד"ה וא"ת בשלמא כו':

**שם** תוד"ה אין כ' ועוד דחוזרים ומגידים כו' ועוד דבשני עדים כו', נ"ב ע' שו"ת מהר"י מינץ סי' ב' וסי' ג' עש"ה:

## דף יט.

**חזקה** אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול, נ"ב ע' שו"ת הרשב"א ח"ד סי' נ"א:

**שם** תבא עליו ברכה, נ"ב כל' זה עירובין כ"ט ב', ס"ג ב', פסחים צ"ב ב':

**שם** וכגון שחב לאחרים כו', נ"ב ע' תוס' דהקשו דליהמן במיגו דאי בעי מחיל כו' וע' שו"ת הרשב"א ח"ג סי' קל"ד תוך התשובה שכ' והממון שהוא ביד האח הזה וטוען שאינו שלו אלא של אחרים עליו להביא ראי' ותדע לך שכל מה שנמצא ביד אדם וברשותו אינו נאמן לומר של אחרים הוא במקום שחב לאחרים ואפי' במקום מגו לפי שחזקה גדולה היא למה שביד אדם שהוא שלו וכאותה שאמרו בפ' האשה שנתארמלה האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן ואקשינן דאמר מאן אילימא דאמר מלוה תבא עליו ברכה ופרקינן לעולם דקאמר מלוה וכגון שחב לאחרים וכדר' נתן כו' הנה אינו נאמן במה שבידו להפסיד זכות מי שחייב לו ואע"ג דהתם איכא מיגו דאי בעי מחיל לי' כדשמואל ואע"ג דאיבעיא לן בפ"ק דב"ב אי אמרי' מיגו במקום חזקה ולא איפשיטא אפ"ה לא כל החזקות שוות אלא איכא חזקה אלימתא דאמרי' לה אפי' במקום חזקה וזו אחת מהן עכ"ל:

**שם** אסור לו לאדם כו', נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ר"נ וע"ש שכ' דקרוב לפסול לעדות את המשהה שטר כזה וכל כיוצא בו עש"ה:

## דף יט:

**שטר** אמנה ושטר פסים, נ"ב כן הוזכרו יחד גיטין י"ט ב', ב"ב קנ"ד ב':

**שם** דזמנין דמשהי לי' אפשיטי דספרא, נ"ב כזה ב"מ ט"ז ב' אפשיטי דספרא זייר לה ותוס' ב"ב ע' א' ד"ה או דילמא:

**שם** תנאי מילתא אחריתי הוא, נ"ב ע' אריכות בשו"ת רדב"ז ח"ג סי' תתקנ"ג וע' שו"ת הר"י מגא"ש סי' קכ"ג ועוד שם סי' קס"ז וע' שו"ת הרא"ש כלל ל"ה אות ט' מש"ש דעושה מעשה על תנאי יכול לבטל אח"כ תנאו ותשאר המעשה קיימת למפרע בלי תנאי משום דמסברא לא הי' תנאי מועיל כלל לבטל מעשה ורק דמתנאי ב"ג וב"ר הוא דגמרי' ואין לך בו אלא חידושו וגמרי' משם רק דגם התנאי לו חלות אבל לא שיהי' חלק מעצם המעשה וע"כ עדיין המעשה דבר בפ"ע והתנאי דבר בפ"ע וע"כ יכול לבטל שפיר התנאי שתשאר המעשה בלי תנאי עש"ה שכן כוונתו אם שאין כן ממש לשונו וכ"כ עוד שם בכלל מ"ו אות ב' עש"ה ומדברי הרא"ש אלה נוכל ליקח טעם להא דאמרי' כאן דתנאי מילתא אחריתי הוא ודו"ק ועש"ה בל' הרא"ש וע"ע שו"ת הרא"ש כלל מ"ה אות כ"ד דאם יש ספק בל' תנאי אמרי' דאין ספק תנאי מוציא מידי וודאי מעשה עש"ה ולכאורה יש קצת סתיר' לזה מהא דמסקי' כאן הלכתא כר' הונא ברי' דר' יהושיע ודו"ק וע"ע מרדכי קידושין פ"ק רמז תפ"ט עש"ה ודו"ק וע"ע גיטין ע"ו א' ואין אחד כו' דמשמע ג"כ דתנאי מילתא אחריתי הוא ולכן כיון שב' העדים מודים שהי' גט ה"ל על כל תנאי רק ע"א ומשא"כ אי לאו מילתא אחריתי הוא הרי יש ב' עדים שאין כאן גט ודו"ק היטיב וע"ע שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' קל"ט דיש שם בדבריו תימה רבתי דכ' בנידון שטר חתום בב' עדים על אשה שנתנה מתנת שכ"מ והעיד אחד מן העדים בב"ד שהאשה לא הית' באותה שעה בדעתה וכ' שם דשטר זה בטל הוא כיון שאחד מהעדים העיד שלא הית' בדעתה דהא קיי"ל כר' הונא ברי' דר' יהושיע דאמר ע"א אומר תנאי וע"א אומר אין תנאי דלמיעקר סהדותיהו קאתו ובטל השטר כדאיתא בפ"ב דכתובות עכ"ל ודבריו צע"ג דמה זה עניין לפלוגתא דר' פפא ור"ה ברי' דר"י בתנאי הרי בעדות שלא הית' בדעתה וודאי דעוקר השטר לגמרי אלא שבאמת נ' להיפוך דאין השטר בטל דכיון דמתנת מי שאינו שפוי בדעתו לא ניתן לכתוב א"כ ה"ל כאמנה היו דברינו דאין נאמנין מהאי טעמא ועוד יותר גרוע מאמנה דכאן ה"ל השטר עדות שקר לגמרי אם לא הית' שפוי' בדעתה ואין אדם משים עצמו רשע ודומה לאנוסים היינו מחמת ממון וצע"ג:

## דף כ.

**דאילו** הוו לקמן דלמא הוו מודו כו', נ"ב ע' כזה שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תתל"א ושם הדברים צ"ע:

**שם** אין מזימין כו', נ"ב דהכחשה לא הוי חוב העדים אלא חוב הבע"ד והרי הוא בפנינו אבל אין מזימין את העדים אלא בפניהם דהזמה היא חובתם ועליהם באים להעיד ואין

מקבלין עדות שלא בפני בע"ד ומדמסיק הזמה שלא בפניהם נהי דהזמה לא הוי משמע דאפי' בדיעבד אם קיבלו ב"ד עדות שלא בפני בע"ד לא מהני לחייב את שהעידו עליו, שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' קס"ו ושו"ת הרא"ש כלל מ"א אות ו' וכלל מ"ו אות א':

**שם** מדכר חד לחברי', נ"ב ע' שו"ת ח"צ סי' קל"ה:

**שם** עצמו לא, נ"ב ע' שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קמ"ז ומש"ש דבאשתו ובניו ג"כ לא מהני הזכרה זו דאשתו כגופו וגם בניו בכלל דוגמא דאמרי' כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד כו' עש"ה יל"ע בזה בבכורות ל"ה ב' דמחלקי' שם בכה"ג בין אשתו לבנו ובתו עש"ה:

## דף כ:

**תנן** התם התלוליות כו', נ"ב ע' אריכות בשו"ת רדב"ז ח"ג סי' תתפ"ט:

**שם** ואיזו היא ישינה כו' נ"ב ע' ב"ב כ"ב ב' הא בעיר ישינה הא בעיר חדשה ולא מפרש שם איזהו ישינה ואיזהו חדשה:

**שם** עילה מצאו, נ"ב ל' משנה עדיות פ"ה מ"ז שמא עילה מצאת בי:

**שם** דזימנין דמתרמי ביה"ש ומקרו קברו בתל, נ"ב מעין זה ב"ב ק"ב ב' זימנין דמיתרמא לי' ביה"ש ומיקרי ומנחי לי' וע"ע דוגמא שם פ"ט ב' זימנין דמיקרי ביה"ש ומיקרי ושקיל וב"מ כ' ב' דילמא מתרמי ואתי ביה"ש וקא פרע לי' ולקמן ס"ה א' זימנין דמיתרמי ביה"ש כו':

**שם** ומוכי שחין זרועותיהם, נ"ב ע' שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' ק"א:

**שם** ש"מ כו' האי סהדותא עד שיתין שנין מידכר כו', נ"ב ע' שו"ת הרשב"א ח"ד סי' רי"א:

**שם** כשתימצי לומר לדברי רבי כו' לדברי חכמים כו' פשיטא כו', נ"ב דוגמתו עירובין צ' ב' וש"נ:

## דף כא.

**דא"כ** קנפיק נכי ריבעי דממונא נ"ב גיטין ט"ו ב', ב"ב נ"ז א' ותוס' גיטין יו"ד ב' ד"ה אי ומ"ש ברש"י כאן ד"ה ונ"מ ואנן על פי שנים עדים בעי' חצי דבר על פי זה וחצי דבר על פי זה פי' ולא שיהיו ג' רביעים על פי זה ורבע אחד על פי זה ע' מה שהארכתי בזה בגליון שבת ק"מ א' אי כל כה"ג מצריך שיווי החלקים ויש ראי' מכאן דמצריך שיווי וע"ע בזה בירושלמי יומא פ"א ה"ב ע"ש כל הדיבור וע"ע סנהדרין קי"א ב' ערים תשעה מאת שני השבטים האלה מאי לאו ד' ופלגא מהאי וד' ופלגא מהאי כו' עש"ה וע' נדה ס"ד ב' מעשה ונתן לה רבי ארבע לילות מתוך י"ב חודש ע"ש דסבר בה"א דהכוונה

לחלקים שוין כל תלתא ירחי חדא עונה ולבסוף מסיק מי סברת כו' עש"ה וע' שו"ת עבודת הגרשוני סי' ג' מש"ש ואם יאמר האומר הלא כמר שמעון מוכחש מכח השטר שכתוב בו וז"ל גם האלופים כמר ראובן וכמר שמעון עשו ק"ס כו' להלוות סך הנ"ל כו' הרי משמעות לשון השטר שכל אחד מהם ילוה החצי כו' גם זה הבל יפצה פיהו וכבר ראו הדיינים כו' שאין מוכרח מן לשון השטר כלום כי השטר נכתב בין שני הכתות דהיינו בין כמר ראובן ושמעון צד הא' ובין כמר לוי ויהודה צד הב' אבל אפשר שבין כמר ראובן וכמר שמעון הי' תנאי שכמר שמעון יטיל לכיס חלק אחד וכמר ראובן ג' חלקים כו' עכ"ל בקצרה עש"ה:

**שם** אבל אמגלתא לא כו', נ"ב נ' דעצה טובה קמ"ל שלא להפסיד מעותיו אבל אין בזה איסור וע' שו"ת שבות יעקב סי' קמ"ט מש"ש ועוד דוודאי אם הי' מותר לחתום כו' משמעות דבריו דהוא איסור ואינו נ':

**שם** וחש שמואל לב"ד טועין, נ"ב ע' גליון הרי"פ וע"ע ר"ן שבת ריש פ' שואל ד"ה איתמר הלואת יו"ט כו' דכ' א"נ משום חששא דב"ד טועין:

## דף כא:

**עד** שלא חתמו מעידין בפניו וחותם, נ"ב ע' שו"ת הרדב"ז ח"א סי' קנ"ח וחידוש גדול שכל דבריו הם דברי הגמ' כאן ואינו מביאה כלל:

**שם** דמתחזי כשיקרא, נ"ב כזה ב"ב פ"ב א', קע"ב א', סנהדרין ל' א' וע' חידוש בשו"ת תשב"ץ ח"ג סי' קע"ח דהנושא בעולה וכותב לה כתובת מאתים ורוצה שיכתבו בכתובתה בתולתא כותבין ולא חיישי' בכמו הא למיחזי כשיקרא ע"ש וע"ע שם סי' ש"א עש"ה:

**שם** דעד נעשה דיין, נ"ב ע' שו"ת הר"י מגא"ש סי' קמ"ד וע"ע שם סי' קס"ג:

## דף כב.

**ג'** שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכין למיכתב במותב תלתא הוינא וחד ניתוהי, נ"ב. ב"ב קס"ה ב':

**שם** שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקראו ב"ד חצוף, נ"ב מעין דוגמא לל' זה ב"מ ק"ח א' האי מאן דאחזיק ברקתא דנהרא חצופא הוי סלוקי לא מסלקינן לי' וע' בליקוטי דינים שבסוף ס' מהרי"ל כ' הטעם דבשלשה אם פוגע המתחייב בכל אחד יכול להשיב חבירי חייבוך והוצרכתי לנטות אחרי הרוב משא"כ בשנים אילו לא חייבו הוא הרי לא

הי' מתחייב בחד נגד חד וצריך לומר לו חייבתיך וזהו חציפות ע"ש וצ"ל דמ"ש דיכול להשיב חבירי חייבוך כו' הוא לאו דווקא ע' סנהדרין כ"ט א' במשנה דאסור לו לומר כן רק הכוונה בפשיטות דבשלשה אין המתחייב שונאן דאין יודע ע"י מי נתחייב משא"כ בשנים וע"כ כיון שמכניסין עצמן בכך להיות דיינים ויהי' המתחייב שונאן ובלבו עליהן והיו יכולים להרויח זה ע"י שיצטרפו להן אחד קרויים חצופים וע' שו"ת שבות יעקב סי' קל"ג:

**שם** אמרה נשביתי וטהורה אני כו' עד אינה נאמנת, נ"ב עדיות פרק ג' משנה ו':

**שם** ואם יש עדים שנשבית כו', נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' קע"ח מש"ש דאפי' יש עדים שנשבית נאמנת היא לומר יש לי עדים שלא נטמאתי עש"ה כל התשובה:

**שם** והא שווי' לנפשה כו', נ"ב ע' שו"ת צמח צדק סי' ק"ד:

**שם** כגון שנתנה אמתלא כו', נ"ב ע' שו"ת הריב"ש סי' קצ"ג ושו"ת חוט המשולש טור ב' סי' ט"ו ולעניין העושה מעשה אי מהני אמתלא כבר האריכו וע"ע נימוקי מהרמ"מ שבסוף שו"ת מהרי"ו דס"ה ע"ב ד"ה דין ראובן כעס ע"ש שכ' שגירשה ומשמע שגירשה מפני זה שאמר שזינתה ואעפ"כ מהני אמתלא וע' שו"ת חוט השני סי' י"ז:

**שם** בעא מיני' שמואל מרב אמרה כו', נ"ב בשאלתות פ' אחרי וז"ל אמרי דרב איקלע לבי שמואל שדר לי' שמואל כסא דברכתא לדביתהו ולא קבילה איכא דאמרי דכי הוות יתבא נדה מהודעה לי' בכסא דברכתא [כך הי' דרכה להודיע לו שפירסה נדה ע"י המנע קבלת כוס של ברכה] ואיכא דאמרי נדה לא שתיא כסא דברכתא דאמר מר משגרו במתנה לאנשי ביתו כי היכי דליהוי שלמא ואי אישתיא [אם תשתה הכוס] אתו לידי הרגל עביר' ולבסוף אמרה לשמואל טהורה אני אלא אחותך היא דאיקלעא לגבאי ואמינא אי שתינא לי' אנא היא אמרה לא קעבדא לי יקרא אמרנא אשדרי' לך דתשתיוהו אתון א"ל רב אף בזו אם נותנת אמתלא לדברי' נאמנת כו' עכ"ל וע' שו"ת ח"צ סי' מ"ד בסוף התשובה מש"ש בהא דאמר כאן אף בזו כו' וצ"ע אם יתכנו דבריו לשאלתות הנ"ל:

**שם** תוד"ה מנין כ' אלא תכ"ד דאיכא מיגו, נ"ב ע' שו"ת הרדב"ז ח"א סי' שצ"ח ועוד שם סי' ת"ז:

## דף כב:

**ר'** מנחם בר' יוסי אומר תצא כו', נ"ב ע' אריכות בשו"ת חכם צבי סי' ב' וסי' ג':

**שם** תירגמה בעד אחד כו', נ"ב ע' שו"ת רד"ך בית כ"ד חדר ג' ד"ה וכ"כ הרמב"ם ז"ל כו':

## דף כג.

**לא** ראינוה אינה ראי', נ"ב ע' שו"ת שארית יוסף סי' ל"א וע' שו"ת משפטים ישרים סי' רכ"ה ד"ה עוד שמעתי באומרים כו' וע' שו"ת תשב"ץ ח"ב סי' קמ"א:

**שם** קמ"ל דעבדי אינשי דמקדשי בצינעא, נ"ב ע' תוס' ב"מ ז' ב' ד"ה בזמן דאירוסין קלא אית להו וע' גמ' יבמות ק"ט א' הכל בקיאין בגירושין ואין הכל בקיאין בחזרה אדרבה חזרה כיון דיתבה תותי' אית לי' קלא מי לא עסקי' דאהדרה באורתא ושכיב בצפרא ומשמע ג"כ דקידושין אין להם קול רק אם היו נשואין ג"כ והיא יושבת תחתיו אז יש לו קול אבל ארוסה בבית אבי' אין קול לאירוסין וכן הוא בזכרוני מן הירושלמי קול יוצא לנישואין ואין קול יוצא לקידושין ואיני זוכר כעת מקומו ובעניין גירושין דאמר כאן דעבידי אינשי נמי דמגרשי בצינעא ע' תוס' ב"מ י"ט א' ד"ה וליחוש:

**שם** אלא כיון שהתירוה כו', נ"ב ע' אריכות בשו"ת רד"ך בית ח' בכולה סוגי' דכאן ובהך דר' המנונא דחזקה דאין אשה מעיזה כו' דכאן ודשלהי גיטין ודיבורי התוס' דכאן ושם עש"ה בארוכה:

**שם** ועד האידנא מאן נטרינהו, נ"ב דוגמת ל' זה ע"ז ל"ד ב' עד האידנא מאן נטרה:

**שם** והאיכא עדים כו', נ"ב ע' שו"ת הריב"ש סי' ר"ל, רל"א, וע' שו"ת הרד"ך בית כ"ד חדר ו' ד"ה וקצת יש לדקדק ע"ד הרמב"ם ור"י ז"ל כו' וע' שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קי"ח:

**שם** תוד"ה אית לי' כ' אע"ג דר' המנונא איירי בפניו כו', ג"ב ע' שו"ת הרדב"ז ח"א סי' חי"א:

## דף כג:

**אמר** אביי אין רישא וסיפא דאיכא עדים מציעתא דליכא עדים, נ"ב דוגמתו חולין צ"ד ב' אמר אביי אין רישא וסיפא במקום שאין מכריזין מציעתא במקום שמכריזין:

## דף כד.

**ניחוש** לגומלין, נ"ב במסורת הש"ס ציין ע"ז ס"א והוא עוד בבכורות ל"ה א' וע"ע מ"ש בגליון שם כ"ז א' בשם השאלתות:

**שם** אמר רבא דר' יהודה אדר' יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא, נ"ב כזה גיטין מ"ו ב', סוטה ח' א', פסחים י"א א':

## דף כד:

**מהו** להעלות משטרות ליוחסין, נ"ב ע' שו"ת רדב"ז ח"ג סי' תתקנ"ה מש"ש דע"כ לא אמרי' מעלין משטרות ליוחסין כו' אלא בתרומה בזה"ז מדרבנן או לישא את כפיו או לקרות בתורה ראשון אבל בתרומה דאוריתא או לבא קהל צריך עדות גמורה עכ"ל וצ"ע נשיאות כפים דנקט דהא נשיאות כפים נמי דאוריתא:

**שם** אמנה שבשטר קא מסהדי, נ"ב ע' מה שדן כזה להקל מהאי טעמא בשו"ת שבות יעקב סי' קכ"ב:

**שם** ה"מ תרומה דמיתאכלא בצינעא אבל נשיאות כפים דבפרהסיא כו' לא מחציף איניש נפשי', נ"ב דוגמתו מנחות ס"ז ב' התם בפרהסיא זילא בי' מילתא הכא בצינעא לא זילא בי' מילתא:

**שם** גדולה חזקה, נ"ב לעניין כהנים בזה"ז אי חשובים כהני ספק או וודאי ע' שו"ת חות יאיר סי' קס"ו ועוד שם בסוף הספר בשו"ת הגאון מהר"ד אופנהיים ע"ש דברי החו"י בזה דנהי דאין להם יחוסיהם רק שהוחזקו מ"מ הרי סוקלין ושורפין על החזקות כו' ולולי דמסתפינא אמינא דיפה כחן של כהנים בזה"ז דמסתמא מרוב כהנים הם שהי' להם יחוסם בזמן עזרא דרק המיעוט בקשו יחוסם ולא מצאו וע"כ ריע חזקיהו הואיל ושאר הכהנים הי' להם יחוסם ולהם לא הי' וכתוס' כאן ד"ה שאני ומשא"כ עתה שנאבדו כל היחוסים מרוב הגירושין והטלטולים שוב י"ל בכל כהן דהוא מהרוב שהי' להם יחוסם ע"ש וע' שו"ת חוט השני סוף סי' י"ז וע"ע שו"ת שבות יעקב סי' צ"ג ועוד שם ח"ג סי' ק"כ וע' ח"א למהרש"א תענית י"ז א' ד"ה רבי אמר אומר אני אסור כו' שתקנתו קלקלתו כו' עש"ה וע' שו"ת מהרי"ו סי' קצ"ג דע"כ אין נוהגים עתה לתת החלה לכהן קטן משום דלא מחזקינן בזה"ז בכהן וודאי ע"ש וע' מה שדן מהך דכאן גדולה חזקה כו' בתבואות שור סי' י"ח. סקכ"ט:

**שם** תוד"ה ואיבעית אימא כ' וא"ת ובאיזה סברא פליגי כו', נ"ב ע' שו"ת לחמי תודה למהר"י באסאן ז"ל סי' ו':

## דף כה.

**ת"ל** בבואכם ביאת כולכם אמרתי ולא ביאת מקצתכם, נ"ב ע' זבחים ל"ב ב' ביאה במקצת אי שמה ביאה וע"ע שם כ"ו א' בבואם אל אהל מועד עד שיבוא כולו לאהל מועד:

## דף כה:

**ההוא** דאתא לקמי' כו' א"ל מוחזקני בזה כו' א"ל מה ראית, נ"ב דוגמא לל' זה ב"ב קכ"ו ב' ההוא דאתא לקמי' כו' א"ל מוחזקני בזה כו' א"ל מנא ידעת:

**שם** הדר חזיי' לר"א בישות, נ"ב כל' זה פסחים נ"ג ב' הדר עולא חזא בי' ברבה בב"ח בישות ובנדה כ"ו ב' הדר חזיי' לר' יהודה בישות ובב"ב קס"ד ב' הדר חזא בי' רבי בבישות:

**שם** תוד"ה הרי כ' מדנקט בני זה וכהן הוא כו', נ"ב דוגמא לזה דקדקו התוס' על אות וא"ו במנחות מ' ב' ד"ה תכלת וע"ע לקמן ע"ט א' ד"ה עשאום:

## דף כו.

**זכורני** כשאני תינוק ומורכב על כתיפו של אבא, נ"ב כל' זה סנהדרין נ"ב ב':

**שם** ונפק עלי' קלא דבן גרושה כו' ואחתיני', נ"ב ע' רש"י דכ' ואחתיני' כו' עד שיבדקו כו' שמעלה היא לכהונה וע' שו"ת הרשב"א ח"ד סי' קס"ו מש"ש ואעפ"י שזה בחזקת כשר הי' ואין פוסלים אותו בקלא בעלמא (שיצא עליו שעבר על החרם והשבועה ע"ש) מ"מ מיחש חיישי' לי' ואפי' דאיתתא מפקינן מנטען בדבר מכוער וקלא דלא פסיק כ"ש זה דבקלא דלא פסיק אין מוסרין לו שבועה וכ"ש דלא מפקינן ממונא אפומי' כו' עש"ה ונ' דלפי"ז אפי' שלא מטעם מעלת כהונה ג"כ הי' ראוי להורידו עד שיבדקו וגם הי' ראוי שיואיל הקול לבלי לתת לו מתנות כהונה דהוי ג"כ כמו הוצאת ממון מן השבט ודו"ק וע' ירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ח ותפשין בר נש בשוקא ומבזין לי' ע"ש דאין לתפוש אדם להושיבו בבית האסורים ולבזותו משום קול בעלמא עש"ה בפני משה:

**שם** ואתא ע"א ואמר ידענא בי' דכהן הוא ואסקיני', נ"ב בשו"ת מהרי"ו סי' פ"ח דן מכאן אלעלמא דע"א נאמן נגד קול וע"ש לשונו שהביא גמ' דכאן וכ' אלמא דע"א מהימן מדאוריתא נגד קול כו' וכ"כ עוד שם בתשובה זאת וז"ל אבל לבטולי קלא דע"א מהימן מדאוריתא אפי' בדוכתא אחריתי כגון גבי כהן דנפק עלי' קלא דבן גרושה הוא דמהימן ע"א לבטולי קלא כו' עכ"ל ומשמע מתיבת דאוריתא שכ' דס"ל דחשש קול הוא דאורייתא:

## דף כו:

**האשה** שנחבשה כו', נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל ל"ב אותיות ה', ז', ח':

**שם** שהורהנה פירש"י נתמשכנה, נ"ב ע' תוספתא מע"ש פרק א' מע"ש אין מוכרין אותו ואין ממשכנין אותו ואין מהרהינין אותו כו' ע"ש דיש חילוק בין משכון להרהון וע' פסחים ל"א:

**שם** תוד"ה אנן כ' ונ' לר"י כו' והכא בתרומה דרבנן הקילו, נ"ב ע' שו"ת ח"צ סי' מ"ד:

## דף כז.

**איכא** דרמי לה מירמא, נ"ב כזה ב"ק ט"ז א' ב' זימני, ערכין כ"ז ב' ודוגמתו עוד ב"מ פ"א א' ור"ה כ"ז ב':

**שם** אם יש שם מחבואה אחת כו', נ"ב ע' מה שדימה לזה בשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' ק"ג:

**שם** אינה מחזקת אלא אחת מהו כו', נ"ב ע' אריכות בשו"ת רד"ך בית ח' חדר ט' י' וע' שו"ת מהרי"ל סי' ע"ב מש"ש ומה שכתבת אמאי לא מבטלינן חדא דבמחבא ברוב לא מיבעיא אי נימא דברי' הוי ולא בטלה מדאוריתא כדמוכח ריש ב"מ בתוס' אלא אפי' את"ל דלא הוי ברי' נראה דהוי קבוע דעל שעת האיסור דנין כדפי' התוס' פ"ק דכתובות ואותה שעה שנחבאה היתה קבוע ושוב לא תיבטל ועוד כיון דאיהי אמרה נחבאתי וברי לה אין כאן ספק לבטל דחברותי' אין נאמנות עלי' דנוגעות בדבר דכל חד אמרה נחבאתי כדי לטהר עצמה ולא דמי לנסקלין בנשרפין דב"ד מסופקין וצריכין לגמור הדין כפי הרוב אבל הכא נאמנת על עצמה והכהן סומך עלי' כיון דאין עד מכחישה כו' עכ"ל וכל דבריו דברי חידוש ויש לדון בם הרבה מאוד ואכ"מ:

## דף כז:

**מה** לי לשקר במקום עדים לא אמרי', נ"ב ע' מסורת הש"ס וע"ע תוי"ט פאה פ"ח מ"ג ד"ה ואין נאמנין על הקמח ובשנות אלי' שם:

**שם** דמרי בר איסק כו', נ"ב ע' שו"ת הריב"ש סי' מ"ז וע"ע שו"ת הריב"ש סי' ק"ע הביא מהך דתרתי לא עבדי דכאן סמך למקומות שנהגו להשביע עדים ע"ש:

**שם** ומיסתפנו מיני' דגברא אלמא הוא, נ"ב יל"ע היכא דאין הוא אלם רק יש לו בן או שאר קרוב אלם אי שייך לומר דמיסתפו כו' ובבן יש להסתפק יותר דיש לו נגיעה בדבר שהוא יורשו וע' שו"ת שארית יוסף סי' ע"ח דכ' בנידון כמו זה דבעי' הוא עצמו אלם משא"כ באביו או שאר קרוב אלם ואף דיש להם נגיעה בדבר וע"ש שהביא ראי' מגמ' ב"ב מ"ז א' דגזלן אין לו חזקה לפי שמתיראין ממנו למחות ואעפ"כ בן גזלן יש לו חזקה עש"ה:

**שם** הכי דאיננא לך ולכלהו אלמי חברך, נ"ב ע' מה שדן מזה בשו"ת מהרי"ו סי' קמ"ט:

**שם** המעון הזה, נ"ב כל' זה כריתות ח' א' במשנה וכ"ה א' במשנה:
**שם** אמרו לו אין אדם מעיד על עצמו, נ"ב ע' שו"ת חות יאיר סי' ט"ו וסי' קכ"ד:
**שם** תנא ואעפ"כ ייחד כו', נ"ב ע' שו"ת מהר"ם פאדווה סי' יו"ד:
**שם** רש"י ד"ה לא תנשא כ' לפי שמכיר' ברמיזותיו וקריצותיו, נ"ב לשון הגמ' יבמות ק"ח ב':

## דף כח.

**לא** תדור עמו במבוי, נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל ל"ב אות י"ג וע' שו"ת תשב"ץ ח"ב סי' כ"ב במי שקיבל ע"ע נידוי אם ידור עם אשתו פלונית דאסר לו ליכנס לביתה משום לך לך אמרין לנזירא כו' ומשום הרחק מן הכיעור ע"ש ויל"ע ג"כ אם מותר לו לדור עמה במבוי:
**שם** ואלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן, נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' רי"ט עש"ה וע' ס' בית מאיר מגילה דף כ' אהך דאמרו לו אין מביאין ראי' מן הקטן וע' ב"מ ט"ז ב' והוינא כבר שיתא כבר שבע ודכרנא דהוו מכרזי כו' ע"ש:

## דף כח:

**רש"י** ד"ה החורש כ' ודילמא נגע כו' את עצם כשעורה, נ"ב בשאלתות פ' אמור וז"ל דבית הפרס היאך דנחרש טומאה דרבנן דילמא איכא עצם כשעורה א"נ דילמא פתיך בי' עפרא דבית הקברות עכ"ל:

## דף ל.

**איכא** ביניהו בעולה לכ"ג, נ"ב ע' שיטה מקובצת בשם רבינו חננאל מ"ש וא"ת בביאה ראשונה נמי הויא חללה דמכי הערה בה איתסרא עלי' ובגמר ביאה משוי לה חללה ואין לו בה הוי' אח"כ י"ל חדא ביאה לא פלגינן שתאסור שני איסורין עכ"ל עש"ה וע' דוגמא לסברא זאת בתוס' נדה ל"ה א' ד"ה לעולם עש"ה וע"ע מעין דוגמא ר"ה כ"ז א' פסוקי תקיעתא מהדדי לא מפסקינן:
**שם** הא בטלו להו, נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל י"ז אות א' ועוד שם אות ח' עש"ה:
**שם** רש"י ד"ה בעולה לכ"ג כ' לא אשכחן תנא דאמר פנוי הבא על הפנוי' עשאה זונה אלא ר' אלעזר, נ"ב ע' סנהדרין נ"א ר' דמשמע לכאורה דגם ר"ש ס"ל כר' אלעזר הנ"ל וע' בזה בשו"ת הרשב"א ח"ג סי' שע"א:

## דף ל:

**דין** ד' מיתות לא בטלו, נ"ב וה"נ דין מלקות לא בטלו ע' ח"א למהרש"א קידושין דף ע' ע"א ד"ה ושמא תאמר חלקו ע"ש בסה"ד:

**שם** מי שנתחייב סקילה כו', נ"ב ע' תוס' וע' רש"י ב"מ פ"ג ב' שם ד"ה על נערה מאורסה וצ"ע דא"כ הול"ל כאן או נתלה וגוף דברי רש"י צ"ע דהתלי' בנסקלין הא אינו גוף עונש הסקילה ואיך יש בזה קיום הסקילה וגוף הך דמי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג כו' הוזכר ממנו גם בב"ב יו"ד א' השתא כן איחייב מאן דסני לן כמחללי שבתות וכעובדי עכו"ם ע"ש ברש"י:

## דף לא.

**מתחלת** ד' לסוף ד', נ"ב הכוונה חוץ לד' דכל זורק ד"א ברה"ר החיוב רק בזורק חוץ לד"א משהו וכמ"ש הר"ן שבת פ' הזורק דעניין המלאכה לפי שד"א רשותו של אדם וה"ל כמוציא מרה"י לרה"ר וא"כ החיוב רק בצאתו חוץ לד"א וכן במשנה עירובין צ"ח ב' ובלבד שלא יוציא חוץ לד' אמות וכן בדוכתי טובי וכ"כ תוס' שבת צ"ט ב' ד"ה ואמאי דזורק ד"א דנקטי' בכל מקום הכוונה זורק חוץ לד"א ע"ש ולישנא דמתחלת ד' לסוף ד' כזה ג"כ עירובין מ"ב ב' הואיל וספינה נוטלתו מתחלת ד' ומניחתו בסוף ד' ושם הכוונה בהכרח חוץ לד' עש"ה:

**שם** א"נ התם אי בעי לאהדורה לא מצי מהדר לה הכא מצי מהדר לה, נ"ב דוגמתו נדה מ"ג א' ה"מ שכבת זרע דלא מצי נקט לה אבל מימי רגלי' דמצי נקט לה לא וברש"י דלא מצי נקט לה מלצאת הילכך מכי עקר חשיב לי' צורך יציאה עכ"ל וכזה כאן משום דלא מצי לאהדורי הילכך מכי עקר חשוב לי' צורך הנחה:

## דף לא:

**וכי** אמר ר"א צידי רה"ר כרה"ר דמי ה"מ לעניין חיובא דשבת דזימנין דדחקי רבים ועיילי להתם כו', נ"ב ע' שבת ג' א' לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרה"ר דאע"ג דזימנין דדחקי בי' רבים ועיילי לגוה כו' וע' ב"ב י"ב א' דא"ר זירא כו' ד' אמות הסמוכות לרה"ר כרה"ר דמיין ולא היא התם לעניין טומאה אבל הכא זימנין דדחקי בני רה"ר ועיילי טובא וע"ע שם ז' ב' ורבנן זימנין דדחקי בני רה"ר ועיילו כו':

## דף לב.

**ואי** ממונא לקולא כו', נ"ב בכל דוכתא משמע דעונש גופניי חמור מממון וע' ירושלמי פאה פ"ח ה"ו וכאן מסופק השס בזה וכן בברכות פ' הרואה ובכמה דוכתי אקרא דובכל נפשך ובכל מאודך אם יש לך אדם כו' נקטי' ג"כ תרתי גווני דממון חמור וקל ובשבת ע' א' מאי מות יומת בממון ולקמן מ"ו א' מאי לוקה בממון ע"ש הרי דממון קרוי לפעמים מיתה ומלקות וכבר העירותי בזה בלקח טוב וכעת מצאתי עוד בנימוקי מהרמ"מ שבסוף המהרי"ו דס"ה דפוס קאפוסט ד"ה דין מותר למוכה כו' וז"ל ולאו דווקא המוכה אלא מצוה לכל אדם להגיד לשופט פלוני הכה פלוני ועוד הולך בכעסו תעשה כך שלא יוסיף עוד ואם יעליל השופט עליו ויקח כל אשר לו פטור המגיד דאל"כ אין לך אדם מציל את חבירו מיד מכהו וודאי אם יכול להצילו באחד מאיבריו יעשה כר' הונא דקץ ידא או שמא יותר טוב שיגיד לשופט ויפסיד ממון מלחסרו אחד מאיבריו והא רפיא עכ"ל הנה מסופק ז"ל חסרון אבר וחסרון ממון מה גדול יותר ונ' דכוונתו אחסרון כל ממונו עש"ה כל הדיבור ועכ"ז הדבר חידוש עדיין דסכנת חסרון אבר מחשבינן לי' לסכנת נפשות אפי' לחלל שבת כמ"ש תוס' סוכה כ"ו א' ד"ה ואפי' ע"ש ואילו בממון חייב לבזבז כל ממונו שלא לעבור על ל"ת וצ"ע וע"ע בנימוקי מהרמ"מ שם דס"ו ד"ה דין מאן דמתקנס דמחשב מלקיות ארבעים עם קנס מנה בערך אחד עש"ה כל הדיבור וע' שבועות ל"ז א' ומאי חומרא דניחא לי' לאיניש דמייתי קרבן ולא לילקי וצ"ע וע"ע ע"ז י"ב א' ואי תנא מעות דממונא אבל קוץ דצערא אימא לא ומבואר ג"כ דצער הגוף חמור מממון ואולם שם רק ה"א לומר כך ואצטריך למיתני הבבא משום הכי ע"ש אבל אין ראי' דזה כלל גם לפי האמת בכל מקום דצער הגוף חמור מממון וע"ע ב"ק צ"א ב' ודילמא בגדים שאני דפסידא דלא הדר כו' עש"ה דמשמע דיש צד חומר בממון מבגוף וע"ע ע"ז כ"ז א' אלא ריפוי ממון דבר שאין בו סכנה משמע דצער וחולי הגוף שאין בו סכנה הוא בערך אחד עם ממון מדקרינן לי' ממון וע"ש ברש"י דפי' דברי הגמ' בכוונה אחרת ופירושו צ"ע דמשמעות הל' שהוא מרפא ממון לא שרפואתו מביאה להפסד ממון וגם לפירושו יש לדקדק דממון חמור טפי מדקפדינן אמה שיוצרך להוציא ממון ברפואת הכאב ולא על גוף הכאב שיסבב ומשמע דהממון חמור יותר וצ"ע וע' סנהדרין ב' ב' מה לי חבל בגופו ע"ש בתוס' דנקט גופו תחלה אף דקרא בממון כתי' משום דגוף פשוט יותר והיינו ג"כ משום דגוף חמור טפי ולכן פשוט טפי דבעי ג' וע"ע תוס' סנהדרין נ' א' ד"ה קסברי דסייף וממונם אבד דעיר הנדחת שקולין שניהם כסקילה ע"ש הרי דסקילה יש בה צער הגוף יותר מסייף ושקול איבוד הממון כצער הגוף וי"ל עוד מכ"ד וע"ע מ"ש בגליון סנהדרין

פ"א א' וע"ע נדרים פ"א ב' דקונם שלא אכחול כו' בעל מיפר משום דברים שבינו לבינה והוא עניין צער שהבעל מצטער מזה ואילו מפאת הפסד ממון נ' מל' תוס' ב"מ ק"ד א' ד"ה הכי גרסי' דלא ברירא להו כל כך אם יוכל הבעל להפר משום הפסד ממונו מתורת דברים שבינו לבינה עש"ה ואולם כל הפסד ממון הרי הוא ג"כ צער הגוף שמצטער מהפסד ממונו וע' ביצה כ"ב א' וע"ע ירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ג יהו כל ישראל אומרין בדיני נפשות בטלו כ"ש בדיני ממונות ופי' הפני משה שם דחוק רק הפי' כפשוטו דיש צד סברא ג"כ דממון חמור טפי ויחפשו צד סברא זאת לבטל עניין הגורל:

## דף לב:

**אלמא** קסבר ר' יוחנן כו' מילקא לקי ממונא לא משלם, נ"ב ע' חידוש בשו"ת חות יאיר סי' קצ"ג בשם העשרה מאמרות דזהו רק במילי דקנסא משא"כ בחיוב ממון משלם ואינו לוקה גם לר"י וע"ש:

**שם** בפירוש ריבתה תורה, נ"ב כל' זה לקמן ל"ה א', שבועות ג' ב', מכות י"ג ב' וכל' דכאן בפירוש ריבתה תורה כו' היכן ריבתה תורה דוגמתו ג"כ גיטין נ"ד ב' מה אעשה שהתורה האמינתו היכן האמינתו:

**שם** יד ביד כו' דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון כו' כן ינתן כו' דבר שיש בו נתינה ומאי ניהו ממון, נ"ב ב"ק פ"ד א':

**שם** א"כ ביטלת ערות אחותך לא תגלה, נ"ב דוגמתו זבחים ל"ח א' א"כ ביטלת תורת ארבע קרנות וע"ש ובמכות ב' א' א"כ ביטלת תורת עדים זוממין וע"ע דוגמא ב"ב נ"ה א' א"כ ביטלת ירושת בנו הבכור וע"ש ברשב"ם וע"ע עירובין ס"ד א' א"כ ביטלת תורת עירוב ובתמורה כ"ח ב' א"כ ביטלת לא תחמוד וגו' ובזבחים ק"ג א' א"כ ביטלת מדרשו של יהוידע כו':

## דף לג.

**משום** דלאו בני התראה נינהו, נ"ב ע' כ"מ פ"ב מה' עכו"ם ה"ט דכ' בדעת הרמב"ם דכל היכא דליכא מעשה א"צ התראה וע"ע סנהדרין פ"ט ב' מאן מתרי בי':

**שם** תוד"ה וניתרי כ' דכ"ז שעסוקים באותו דבר חשיב הכל תכ"ד, נ"ב ע' שו"ת חוט המשולש טור ב' סי' ב':

## דף לג:

**מלמד** שחובשין אותו כו', נ"ב דוגמתו ירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ח יהא תפוש עד שיבואו עדיו:
**שם** בטובח ע"י אחר, נ"ב ע' שו"ת חיים שאל סי' מ"ה:

## דף לד.

**במזיד** לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים, נ"ב לא איירי ר' יוחנן הסנדלר אלא היכא דמתחייב בנפשו כגון שהתרו בו אבל לא התרו בו לא ורק בשבת אבל עשה מלאכה האסורה ביו"ט אפי' התרו בו למלקות אינו נאסר עולמית, ס' הפרדס לרש"י סי' רס"א וע' תוספתא שבת פרק ג' דאחרי הך דר' יוחנן הסנדלר נאמר שם כלל אמר ר' ישמעאל בנו של ריב"ב דבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת ועשאו בשבת בין בשוגג ובין במזיד אסור לו ולאחרים ודבר שאין חייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת ועשאו בשבת בשוגג יאכל למוצ"ש לאחרים ולא לו במזיד לא לו ולא לאחרים עכ"ל התוספתא ויש לדון בכ"ז הרבה ואכ"מ:
**שם** מ"ד דרבנן א"ק קודש היא היא קודש ואין מעשי' קודש, נ"ב ק' דא"כ איך יכלו חכמים לאסור הא ה"ל מפורש להתיר, שו"ת חות יאיר סי' קמ"ב:

## דף לד:

**שאם** אין גניבה אין טביח' ואין מכיר', נ"ב ל' המשנה ב"ק ע"ב ב':

## דף לה.

**לא** דין אסון, נ"ב כזה בל' משנה שבועות מ' א' ורב שהכל דין מטבע אחת וכזה נ' גם הך דגיטין נ"ח ב' א"ר יוסף נקטינן אין אנפרות בבבל והא קחזינן דאיכא אלא אימא אין דין אנפרות בבבל ונ' ג"כ דהאי אלא אימא אין הכוונה להגיה רק פרושי קמפרש דמאי אנפרות דקאמר ר' יוסף דין אנפרות וכזה יש הרבה אלא אימא בגמ' וקיבצתים בכללים שלי וע"ע עירובין פ"ח א' הא גופא קשיא אמרת יש גזל בשבת כו' ה"ק יש דין גזל בשבת וע"ע סנהדרין ל"ד ב' ביום אתה מפיל נחלות ואי אתה מפיל נחלות בלילה כו' דילמא דין נחלות קאמרת כו' ע"ש דאמר נחלות והכוונה אדין נחלות וע"ע ב"ב נ' ב' והא"ר נחמן כו' אין חזקה לנזקין אימא אין דין חזקה נזקין:

## דף לו.

**כיון** דמדאוריתא חזיא לי' כו' נ"ב ע' רמב"ם ה' עבדים פ"ג ה"א ובכ"מ שם וע' שו"ת שבות יעקב סי' קל"א:

**שם** מקטנותה יצאתה לבגר, נ"ב יבמות פ' א':

**שם** האי תנא ס"ל כר"מ בחדא ופליג עלי' בחדא, נ"ב הא דלא מפרש במאי ס"ל כוותי' ובמאי פליג עלי' כמו דמפרש כה"ג בשבת מ"ד א' ובעירובין י"ד א' אין לדמות לשון התלמוד זה לזה דפעמים בא בארוכה ופעמים בא בקצרה, מהרי"ק שורש קל"ח:

## דף לו:

**אין** להן קנס מפני שמתחייב בנפשו כו' וכל המתחייב בנפשו אין משלם ממון, נ"ב כזה ב"ק פ"ז א' במשנה המכה אביו ואמו ועשה בהן חבורה והחובל בחבירו בשבת פטור כו' מפני שהוא נידון בנפשו ושם ל"ד ב' במשנה והוא שחבל באביו ואמו פטור וכו' והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מפני שהוא מתחייב בנפשו וע"ע שבועות ל"ג ב' במשנה ושחבל בי בני ושחבל בי חבירי ושהדליק גדישי בשבת הרי אלו פטורין:

**שם** שנא' ואם לא יהי' אסון כו', נ"ב ע' תוס' סנהדרין מ"א א' ד"ה אבל דהקשו מנ"ל דנסקלין ונשרפין פטור מן התשלומין הא לא יהי' אסון ברוצח כתי' עש"ה ואולי בהך דקלב"מ הנלמד מלא יהי' אסון דרשי' טעמא דקרא עפ"י תוס' סנהדרין נ' א' ד"ה קסברי דכתבו וי"ל דסייף (דעיר הנדחת) יש לו חומרא אחריתי עמו שממונו אבד ושקולין שניהם כסקילה ע"ש וע"כ זהו הטעם בהך דקלב"מ דאם יתחייב מיתה וגם ממון ה"ל המיתה בצירוף הממון כאילו נתחייב מיתה חמורה יותר ומיתה חמורה יותר הרי אין מחויב ודו"ק וא"כ האי טעמא הא שייך גם בנסקלין ונשרפין כמובן ולכן שפיר ילפי' גם נסקלין ונשרפין מיני' דגילוי מילתא בעלמא הוא ואולם לפי"ז יומצא דהך דקלב"מ הוא פטור בעצם דמיתה חמורה מזו הא בעצם אין מחויב ואילו מל' הגמ' לעיל ל"ג ב' איהו לאו משום דלא מיחייב כו' לא משמע הכי ובאתי רק להעיר:

**שם** וכי מפני שמיעך לה בין דדי', נ"ב ל' מקרא הוא בעשות ממצרים דדיך ע' נדה מ"ח א' רש"י ד"ה בעשות ממצרים דדיך, שהיו מצריים משחקין בך וממעכין דדיך:

**שם** לא שדי איניש זוזי בכדי, נ"ב לקמן נ"ג ב' וב"ק ק"ג א' וב"מ י"ד א' וב"ב מ"א ב' ורשב"ם שם ס"ד ב' ד"ה ודילמא בהא פליגי דר"ע סבר בתר דעתה דלוקח אזלי' כו':

## דף לז:

**לא** תשקול ממונא מיני' ותפטרי', נ"ב ה"ה דגואל הדם דמצווה להרוג הרוצח אסור לו לקחת ממון מן הרוצח לפוטרו, דינין והלכות שבסוף שו"ת מהרי"ו סי' ס"א:

## דף לח.

**וקנסה** לעצמה, נ"ב ע' שו"ת הר"י מגא"ש סי' צ"ח:

## דף לח:

**יש** בגר בקבר, נ"ב ע' תה"ד סי' רע"ז:

**שם** תוד"ה מי אתיא כ' וק' דברישׁ הערל יליף כו', נ"ב הנה בהערל שם ר' אליעזר הוא דיליף איסור ערל בתרומה מג"ש הנ"ל ור"ע פליג עלי' ויליף מקרא אחרינא ע"ש וא"כ לכאורה אין קושייתם מובנת דהא כאן אר"ע קאי וצ"ל כוונת קישתם דכיון דעכ"פ מצינו סברא זאת לר"א דג"ש מפקא קרא מפשטי' א"כ מנ"ל למקשן להקשות כאן על ר"ע דילמא גם ר"ע ס"ל כן דנהי דפליג על ר"א שם הרי אין מבואר שם דמהאי טעמא הוא דפליג עלי' משום דלית לי' סברא הנ"ל וא"כ הא שפיר אפשר דבגוף הסברא הזאת גם ר"ע מודה אולם בס' יריאים סי' ת"י מצאתי שהביא פלוגתא דר"א ור"ע דיבמות הנ"ל וכ' וז"ל לר"ע לית לי' ג"ש אין מקרא יוצא מידי פשוטו עכ"ל הרי דמה"ט הוא דפליג ר"ע על ר"א וא"כ שפיר פריך כאן בדקדוק על ר"ע לשיטתו וע' שו"ת ח"ס חאו"ח סי' ה' ד"ה ובחידושי למס' גיטין מש"ש ואתי ר' אחא כו' והקשה אפ"ה שיהי' מופנא א"א דאתי' ג"ש ומיעקר משמעות קרא לגמרי כו' וכוונתו וודאי לגמ' דכאן אף שלא הביאה וע"ע יבמות כ"ד א' אע"ג דבכל התורה כולה כו' וע"ע תוס' ב"ק פ"ד א' ד"ה ר' אשי אמר עש"ה:

## דף לט.

**ומי** מעברה, נ"ב ע' שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קי"ב הקשה הא משכחת בדורות הראשונים ותי' דלא איירי אלא במילתא דשכיחא ע"ש ובמחכת"ה אישתמיטתי דהיא קישית התוס' בסנהדרין ס"ט א' ד"ה בידוע דהקשו כן אסוגי' דנדרים ל"ה דהיא כסוגי' דכאן ובדקדוק הקשו אסוגי' דשם דאקרא קאי ע"ש משא"כ כאן בלא"ה לק"מ דלא יתכן לפרש איבעי' דרבא על זמן העבר דמאי דהוי הוי ע' חגיגה ו' ב' ע"ש בתוד"ה מאי נ"מ וכן לעיל ג' א' מאי דהוי הוי ועמש"ש על הגליון:

**שם** האונס שותה בעציצו, נ"ב הטעם דקנסי' רחמנא מפני שעשה שלא כהוגן כל כך וגם משום דהתורה חסה על כבוד בנות ישראל שלא ישארו פגומות, מהרי"ק שורש קכ"ט וע' רדב"ז ח"א סי' י"ט דכ' דהחיוב לישא אותה באונס איננו קנס רק עונש ומש"ה גם במודה מעצמו חייב לישאנה אף דפטור מקנס הממון מטעמא דמודה בקנס פטור ע"ש וע"ש דדן עוד דגם עונש איננו רק עניינו שהמשיך על עצמו בעצמו חיוב זה ואפי' חיגרת כו' אינו עונש רק מפאת שרצה בעצמו לשתות בעציץ זה כיון שאנס אותה עש"ה וע' בהשגת הרמב"ן על הרמב"ם בס' המצוות במ"ע רל"ה דכ' דמ"ע א"א שתהי' קנס עש"ה וא"כ ולו תהי' לאשה דהיא מ"ע וכדאמר להלן מ' א' ניתי עשה ונידחי כו' א"כ איננו קנס ובלא"ה יש לדקדק כן מגמ' הנ"ל דאמר דניתי עשה ונידחי כו' דאילו הי' קנס מנ"ל דעשה שמשום קנס תדחה לל"ת דמכלאים בציצית ליכא למילף דקנסא מעלמא לא ילפי' וע' סוף ה' תמורה לרמב"ם דכ' דוהי' הוא ותמורתו יהי' קודש הוא משום קנס ע"ש ואפ"ה קרינן לי' עשה ריש חמורה ע"ש דפריך דלאו דתמורה יהי' ניתק לעשה דוהי' הוא ותמורתו יהי' קודש ויל"ע בזה עוד מכמה דוכתי ואין הגליון מספיק וע"ע בשו"ת משפטים ישרים סי' דע"ר ומש"ש דאף דפיתוי קטנה אונס הוא מ"מ אין מחויב לישא אותה ע' בזה בשו"ת רדב"ז ח"א סי' ס"ג דכ' להיפוך ע"ש ומש"ש עוד בשו"ת משפטים ישרים דאף דפיתוי קטנה אונס מ"מ פטור מצער דהואיל וסוף סוף נתפתתה אין להצער הנה כן מפורש לעיל ל"ב א' דגם שוטה אין לה צער אם הית' מפותה ע"ש וע"ע שו"ת גאונים בתראי סי' נ"ד ובגוף עניין מודה בקנס דפטור יל"ע דלכאורה איננו דבר הכולל בכל הקנסות דאל"כ חמץ שעבר עליו הפסח אם אין עדים ישתרי וכדומה וע' גיטין מ"ד ב' אמר פלוני עבדי מכרתיהו כו' ומשמע דאין עדים בדבר ורק עפ"י עצמו קנסי' לי' לומר דיצא לחירות ועמ"ש בגליון בכורות כ"ח ב' ולעניין רמב"ן הנ"ל דמ"ע א"א שתהי' קנס ע"ע בש"ע או"ח סי' תל"ה ע"ש במג"א סק"ב וי"ל ג"כ דכיון דכל האיסור לאחר הפסח רק משום קנס לא שייך לברך ולומר וצונו דקנס אין תורת מצוה עליו:

**שם** צער דמאי כו', נ"ב ע' שו"ת ח"צ סי' קמ"ו:

## דף מ.

**לו** מדעתו, נ"ב ע' קידושין ט"ו א':

**שם** אבל הכא אי אמרה דלא בעינא כו', נ"ב ע' שו"ת ח"צ סי' ל"ח וע"ע שם סי' מ"א:

**שם** תוד"ה כגון כ' וא"ת והא כלאים בציצית כו', נ"ב בס' יריאים סי' י"ז כ' ואין זה אפשר לקיים שניהן שיקנה טלית של צמר מידי דהוי אמילה בזמנה דדחיא שבת ואע"ג דאפשר

למיעבד כחסידים הראשונים שלא היו משמשין מטותיהן אלא מרביעי ואילך עכ"ל ונ' דס"ל דיש חיוב המצוה לפני זמן המצוה גם במצוות זמניות דאל"כ מאי ראי' ממילה הא שם עדיין אין השבת העתיד משא"כ כאן דאיסור כלאים כבר ישנו עתה ודו"ק ובס' לקח טוב הארכתי בזה מאוד ע"ש:

**שם** תו"י כ' הקשה הר"ר עזרא כו', נ"ב ע' שו"ת חיים שאל סי' ה':

## דף מ:

**דאי** בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין, נ"ב ב"ק פ"ז א' שבח נעורים הוא דאקני לי' רחמנא דאי בעי לממסר לה למוכה שחין מצי מסר וע' שו"ת מים עמוקים סי' י"ט ול' מנוול ומוכה שחין דנקט כאן כן הוא ג"כ בגיטין מ"ג א' והא חזי למיקם קמי' במנוול ומוכה שחין ובערכין ב' א' לאתויי מנוול ומוכה שחין:

## דף מא.

**ואין** משלם קנס, נ"ב ע' חידוש בשו"ת הרדב"ז ח"א סי' י"ט דהא דמודה בקנס פטור חידוש הוא שחידשו חכמים ואין לך בו אלא חידושו דווקא קנס של ממון אבל לא קנס אחר שקנסה תורה ע"ש ואולי הטעם דכיון דקנס חידוש הוא דמש"ה לא ילפי' מקנסא לכן דבר שהוא חידוש כל פרטי דיניו הם בכלל החידוש ואין ללמוד מהם אעלמא ואולם למ"ד בגיטין נ"ג א' דילפי' קנסא מקנסא לא יתכן זה:

## דף מא:

**רש"י** ד"ה ואי לא תפיס כ' השיאוהו לליליך, נ"ב ל' הגמ' סנהדרין ל"א ב' השיאוהו ויראה פנינו בטבריא ע"ש דאיירי ג"כ לעניין דיני קנסות דאין דנין בבבל ושלחו מא"י בלשון זה שיבוא לדון לא"י:

**שם** תוד"ה ואי כ' ואם נוציא המותר ונשאר כדי נזק כו', נ"ב ע' חידושי רמב"ן שבת קמ"ח ב' ד"ה הא דרבא בר עולא כו' ע"ש ויש לספק גם שם אם תפיס יותר דאם יוציאו הב"ד כדי המלוה וישאירו הנשאר הרי זה כאילו ב"ד נזקקין וע"כ י"ל דצריך שיוציאו הכל וכן יל"ע כאן היכא דהדר אידך ותפס כו' אי שייכא כאן סברת הרמב"ן דשם דכבר נפרע מלוה כיון דכאן קנס הוא ושוב ראיתי בשו"ת תשב"ץ ח"ג סי' קנ"ו דמשמע משם דאי הדר אידך ותפס בהך דכאן מפקי' מיני' ע"ש וע"ע בשבת שם בר"ן וע"ע כסברת התוס' דכאן דאם נוציא המותר ונשאר כדי נזק חשיב כאילו הב"ד הגבוהו הכדי נזק ודנו דיני קנסות בגמ' ב"ב צ"ד ב' אמאי יבור התם ה"ט כו' משום דמיחזי כי מקיים כלאים

וברשב"ם דמאחר שמתחיל למעט ומניח מקצתן מיחזי כאילו מטיל אותם בידים כו' עש"ה כי הוא דומה בדומה:

## דף מב.

**דאי** לעצמה אמאי יהיב מפתה מדעתה עבד, נ"ב ע' שו"ת שבות יעקב ח"ג סי' קל"ח:

## דף מג.

**לעניין** זילותא אלמנתו עדיפא לי', נ"ב דמקפיד על בזיון אשתו אף אחרי מיתתו ועוד יותר מבתו וע' שו"ת רד"ך בית ט' חדר י' ד"ה ואפשר דהרמב"ם ז"ל נדחק כו' וחידוש שלא הביא גמ' דכאן:

**שם** מציאתה ממאן גביא, נ"ב מא לקושי' זו ב"ק צ"ד ב' גזלנין מאי אעפ"י שגבו איכא:

**שם** חבלות צערא דגופא נינהו, נ"ב וברש"י וצערא לא זכי לי' רחמנא לאב, ל' הגמ' ב"מ צ"ב ב' צערי' דבנו ובתו הקטנים לא זכי לי' רחמנא:

## דף מג:

**תוד"ה** טעמא כ' וא"ת ותיקשי לי' מרישא כו', נ"ב ע' שו"ת הריב"ש סי' רל"ג:

## דף מד.

**אין** לה לא פתח כו', נ"ב וה"ה דלית בה לאו דלא יוכל לשלחה כו', ס' יריאים סי' קצ"ז:

**שם** הית' הורתה ולידתה בקדושה הרי היא כבת ישראל לכל דברי', נ"ב כזה ביבמות צ"ז ב' הית' הורתן ולידתן בקדושה הרי הן כישראלים לכל דבריהן:

## דף מד:

**שלש** מדות בנערה, נ"ב כזה בחולין י"ז ב' ג' מדות בסכין ובגיטין ס"ה א' ג' מדות בקטן ועוד שם ע"ט א' ג' מדות בגיטין ובתוספתא טהרות פ"ב ג' מדות במשקין ובמשנה ביכורים פ"ג מ"י ג' מדות בביכורים ובגמ' עירובין ט"ז א' ג' מדות במחיצות ובתוספתא כלים בבא מציעא פ"ו ר' יהודה אומר בהן ג' מדות משום ר"ע ובתוספתא נגעים פ"ה ר' שמעון אומר בהם ג' מדות משום ר"ע ובתוספתא שביעית פ"ב ג' מדות בירק:

## דף מה.

**היא** וזוממי' ס"ד אלא או היא או זוממי', נ"ב דוגמתו יבמות י"א ב' היא וצרתה ס"ד אלא אימא או היא או צרתה:

## דף מו.

**ויסרו** זה מלקות, נ"ב בחזקוני עה"כ ויסרו כ' מכת מרדות על שעבר על מ"ע ואהבת לרעך כמוך עכ"ל ודבריו צע"ג מסוגי' דכאן וגם הי' לו להביא לאו דלא תשנא את אחיך בלבבך וכזה ק' גם ברש"י תענית ז' ב' עמש"ש על הגליון:

**שם** אזהרה למש"ר כו', נ"ב במהרי"ל ה' עשרת ימי תשובה כ' דלשון הרע יש בה לאו ועשה דכתי' השמר בנגע צרעת ר"ל השמר מל' הרע המביא לידי צרעת וכ"ת מנ"ל דהזהיר כאן על לה"ר הלא על ז' עבירות הנגעים באים י"ל משום דסמיך לי' זכור את אשר עשה ד' אלקי"ך למרים וגו' והיא לקתה בצרעת על שסיפרה לה"ר באחי' מרע"ה ובעי התם יכול בלב כשהוא אומר השמר בנגע צרעת הלא בלב אמר ר"ל דהשמר לאו הוא וכל אדם יכול לומר בלבו שלא לעשות דבר ובזה קיים הלאו הא מה אני מקיים זכור הוי אומר בפה שלא לספר לה"ר עכ"ל וצ"ע מדוע לא הביא קראי המובאים בגמ' כאן לא תלך רכיל ונשמרתם וגו' והא דלא הביא בגמ' כאן קרא דהשמר שהביא הוא ז"ל י"ל דלא יתכן לר' יהודה דבריתא דלא דריש סמוכין ודו"ק ועי"ל דקרא דידי' קאי רק אלה"ר לא אהוצאת ש"ר ומ"ש ז"ל ובעי התם הוא בת"כ ריש בחקותי ע"ש דלכאורה הפי' שם באופן אחר שלא ישכח מעשה מרים בלב ויהי' זוכר אותו בפיו עש"ה וע' מגילה י"ח א' וצע"ק:

**שם** ונשמרת מכל דבר רע מכאן כו' אל יהרהר אדם ביום כו', נ"ב י"ל דדרשו דבר רע כמו דיבור רע ע' דרש כזה זבחים ל"ו א' ע"ש תוד"ה וחטאת ועמ"ש על הגליון יומא ה' ב' ומדה"מ למיכתב ונשמרת מדבר רע וכתי' מכל דבר רע ע"כ אתי לרבויי דבר שהוא פחות מן הדיבור ואין לך פחות מן הדיבור רק ההרהור וע"כ דרשוהו אהרהור רע ואי נימא דמחשבת פיגול היינו מחשבה ממש ולא בעי דיבור א"כ הך דזבחים שם הכוונה אמחשבה עש"ה ותבן א"כ גם כאן דבר רע גופי' פירושו מחשבה רעה וכמובן:

**שם** שכרן בקרקע מהו, נ"ב לא שייך ריבית בקרקעות דאם אמר הא לך ד' אמות ע"מ שתתן לי חמש אין זו ריבית אלא חליפין ומותר והכי קמיבעי לי' דכיון דגבי ריבית לא שייכא שימה הבאה ע"י קרקע ה"נ פטור א"ד כיון דהכא שייכא חייב, שו"ת רדב"ז ח"ב סי' תשצ"ז בשם הרמ"ה ז"ל וע' קידושין ל"ה ב' איב"ע סברא דהא לית להו זקן מוכח

דאמרי' היקיש גם בכגון זה דהפטור משום דלא שייך וע' תוס' ב"מ ס"א א' ד"ה אלא לאו דגזל ל"ל מש"ש דהא קרקע אינה נגזלת כו':

**שם** הוציא ש"ר על הנישואין הראשונים מהו על נשואי אחיו מהו, נ"ב קצת דוגמא לזה סוטה י"ח ב' מהו שיתנה אדם על נישואין הראשונים על נישואי אחיו מהו:

**שם** כשמלה חדשה, נ"ב כדמיון זה בסנהדרין ק"ב א' והוא מתכסה בשלמה חדשה כו' מאי כשלמה חדשה אר"נ כשמלה חדשה מה שמלה חדשה אין בה שום דופי אף תורתו של ירבעם לא הי' בה שום דופי ופירש"י גמגום וכן כאן הפי' שבוררין הדבר בירור גמור שאין בו שום דופי וגמגום:

**שם** תוד"ה בשלמא כ' דפשיטא דלא מתכחשי עדים בשביל כך כו', נ"ב ע' שו"ת משפטים ישרים סי' קצ"ז וע' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' קע"ח מש"ש בנידון בתולה שנשבית לעכו"ם וקנאה יהודי אחד מיד השבאי והעידו שהעליל בה ומצאה בתולה וכ' התשב"ץ דמותרת לכהונה שהרי העידו ישראל הקונאה השיר בתולי' וזאת ראי' ששמרה בתולי' ביד שבאי ולשלא כדרכה לא חיישי' שאין דרך שבאי להניח בעילת בתולה כדרכה ולבעול שלא כדרכה וכ"ש דבשבוי' הקילו עכ"ל:

## דף מז:

**וקבורתה** תחת כתובתה, נ"ב אם יאמר הבעל אני נותן כתובה ליורשי' ויקברוה הם אם הדין עמו בזה ע' שו"ת תשב"ץ ח"ב סי' קי"א ומש"ש דלאו כל כמיני' לומר כן לחוב לקרובי' צ"ל סברתו דנהי דאמרי' בכ"ד דמידי דתקנה יכול לומר אי אפשי בתקנת חכמים מ"מ ה"מ לחוב לאחר אין בידו לומר כן וע' שו"ת מיימוני ס' קניין סי' י"ד והוא משו"ת מהר"ם בר ברוך סי' רל"ז עש"ה וע"ש בתשב"ץ ג"כ לעניין אם נקברה וחטטוה מקברה אם חייב הבעל לקברה שנית ע"ש:

**שם** תיקנו מצוי למצוי ושאינו מצוי לשאינו מצוי, נ"ב כזה בתוספתא ר"ה פרק ב' נתנו חכמים את המצוי למצוי ואת שאין מצוי לשאין מצוי:

**שם** שארה אלו מזונות כו', נ"ב ע' ישעי' ד' א' לחמנו נאכל ושמלתנו נלבש ע"ש בפי' הרד"ק ולמ"ד דמזונות דרבנן צ"ל דישעי' דיבר בהווה שהדרך לזון את אשתו וכה"ג בתוס' גיטין מ"ז ב' ד"ה ולביתך וגם י"ל דתקנתא דרבנן שיזון הבעל את אשתו כבר היתי' בימי ישעי' ועלי' כוונת המקרא ולפי"ז היא עדיפא משאר דרבנן דהויא לה דברי קבלה:

## דף מח.

**מאי** דבר אחר, נ"ב כזה ביבמות נ"ה ב' ולקמן א' ושבת י"ז ב':
**שם** לאו כל הימנו שיעשיר כו', נ"ב מוכח לכאורה דאם אין מניח נכסים אין חיוב קבורה על הבן יותר מעל אחרים ויש לדחות דשאני הכא דאמר לא תקברוהו כו' משא"כ בלא אמר אכתי חיוב על הבן ראשונה משום כיבוד ע' שו"ת חות יאיר סי' קל"ט שדן בזה וחידוש שלא הביא כלל גמ' דכאן וע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' ל"ט דקדק מכאן דמי שנשבה לעכו"ם ואמר שלא יפדוהו מממונו אין משגיחין בו ופודין אותו וחוזרין וגובין מנכסיו ועוד שם ראי' מהך דלקמן ס"ז ב' יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשום מתנה וחוזרים ונפרעים ממנו כו' עש"ה וע"ע שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תתקכ"ו ועוד שם סי' קע"ו וסי' תתקס"ד ומה שכ' שם בסי' תתקכ"ו בסוף התשובה דמסדרין לכתובה מדמסדרין לבע"ח ואשה לא עדיפא מבע"ח אבל גריעה כו' צ"ע מדוע לא הביא גמ' ערוכה בנדרים ס"ה ב' דמפורש דמסדרין לכתובה וע"ע שו"ת הרא"ש כלל י"ג אות י"ח וע"ע שם כלל ט"ו אות ג' וע"ע שם כלל נ' אות א' וע"ע שו"ת הריב"ש סוף סי' ק"ד עש"ה וע"ע מה שדן מכאן בשו"ת שבות יעקב סי' ע"ה וע"ע אריכות בשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קס"ג ובשו"ת שלו שבסוף ס' תורת חטאת סי' ח' ע"ש אריכות ג"כ:
**שם** תוד"ה רבי כ' פי' רשב"ם כו', נ"ב וע' ס' יריאים סי' קצ"א שכ' דלראב"י מזונות ועונה דרבנן:

## דף מט:

**אלא** דלא אמיד אבל אמיד כו', נ"ב פי' אמיד היינו שאומדין אותו אם יכול לעשות יציאה זו משלו ולא יצטרך לחזור על הפתחים עבורה כי ההיא דגיטין נ"ב ב' גבי עמרם צבעא קאכיל ושתי מיתמי ולא אמיד פי' לא אמיד לעשות יציאה זו משלו, שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תקמ"א:
**שם** תוד"ה אכפיי' כ' וא"ת היאך כפה כו', נ"ב ע' שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן סי' פ"ח דהא דמ"ע שמתן שכרה בצדה אין ב"ד מוזהרין כו' היינו רק דאין מחויבין לכוף אבל אם רצו כופין ע"ש וע' תוס' ב"ב ח' ב' ד"ה אכפיי' וע"ש שהביאו ירושלמי פ' המוכר את הספינה והוא שם הלכה ה' ומשמע בירושלמי שם דאפי' על ל"ת שמתן שכרה בצדו אין ב"ד מוזהרין וע"ש במראה הפנים:

## דף נ.

**המבזבז** אל יבזבז יותר מחומש, נ"ב ע' שאילת יעב"ץ סי' ג' ד"ה ואמנם מה שכתב אמ"ר ז"ל עד סוף התשובה מה שהאריך בזה מכמה דוכתי וע' שאלתות פ' תרומה וז"ל ברם צריך אילו מאן דאתי ואמר בעינא דאפקר נכסיי עד כמה יהבינן לי' רשותא למיתן ת"ש דתני' המבזבז אל יבזבז יותר מחומש וה"מ מחיים אבל לאחר מיתה עד תילתא עכ"ל ומוכח לכאורה דרק בהפקר דהוא ג"כ מצוה כמו שהארכתי באתוון דאוריתא הוא שאמרו דאל יבזבז כו' אבל לא בצדקה ממש אולם כל דברי השאלתות שם מקמי הכי מצדקה מיירי וכן הך דה"מ מחיים איתאמר להלן ס"ז ב' על צדקה וצ"ל דל' הפקר דנקט לאו דווקא ולביזבוז גדול הוא דקרי לי' הפקר כמי שאין חושש על נכסיו ומפקיר נכסיו ודו"ק ומ"ש השאלתות דלאחר מיתה עד תילתא אינו בגמ' לפנינו לקמן ס"ז ב' ואדרבה נאמר שם קם בזבזי' לפלגי' ממוני' ושוב ראיתי דדברי השאלתות הנ"ל הם גם שם פ' תשא וכ' שם ג"כ ל' הפקר והביא שם הך דלקמן ס"ז ב' בנוסחא אחרת ממה שהוא לפנינו ע"ש:

**שם** באושה התקינו, נ"ב משום איבה, שאלתות פ' פנחס:

**שם** ומשאילן לאחרים, נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל צ"ג אות ג' עש"ה וע' רש"י שבועות מ"ו ב' ד"ה מיתמי דספרי הלכה אין עשוין להשאיל ואולם בתוס' שם חלקו על רש"י ע"ש:

**שם** תוד"ה עשיתינהו כ' האי עשוי צריך לומר דהיינו בדברים, נ"ב ע' כזה ב"ב יו"ד א' עשינהו שקל מינייהו לצדקה כו' וברש"י כל השנה הי' כופין בדברים עש"ה דשם מוכח הכוונה בדברים:

## דף נ:

**ומאי** עלי' מעילויא דאב, נ"ב כעין זה נדרים נ"ו א' מאי עלי' מעולה שבבתים:

**שם** בעליי' התקינו, נ"ב דוגמתו זבחים י"ג ב' בעליי' זו שמעתי:

**שם** הוה עובדא בנהרדעא ודון דיינין דנהרדעא בפומבדיתא ואגבי' ר' חנא בר ביזנא א"ל ר' נחמן זילו אהדור ואי לא מגבינא לכו לאפדנייכו מינייכו, נ"ב כזה ב"ק י"ב א':

**שם** שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות, נ"ב במסורת הש"ס ציין ברכות י"א והוא עוד בפסחים ק' א':

**שם** מתמרי דעל בודיא, נ"ב כל' זה ב"מ ס"ז ב':

## דף נא.

**סוף** סוף כו', נ"ב ע' שו"ת מים עמוקים סי' ז' [אגב שיטפא ציינתי זה דלא הוסיף שם כלום על תוס' דכאן ד"ה סוף]:
**שם** תוד"ה ממקרקעי כו' כ' פרנסה נמי אנן סהדי כו' וחשיב כמו באמידני כו', נ"ב ע' שו"ת עבודת הגרשוני סי' ט':

## דף נא:

**כל** שתחלתה באונס וסוף ברצון כו', נ"ב ע' מג"א סי' ר"ד סק"כ:
**שם** ודאי שבקינהו ואזלן מנפשייהו אסירן, נ"ב ע' שו"ת מהרי"ט סי' כ"א:

## דף נב.

**לוי** סבר למיעבד עובדא כי הך מתניתא א"ל רב הכי אמר חביבי לית הלכתא כו', נ"ב דוגמתו נדרים ע"ו ב' לוי סבר למיעבד כהני תנאי א"ל רב הכי אמר חביבי אין הלכה כאותו הזוג:
**שם** מכאן ואיליך כו' רצה אינו פודה, נ"ב היינו דאם רצה מגרשה ונותן לה כתובתה ואינו פודה אבל אם אינו מגרשה חייב לפדותה אפי' מאה פעמים כ"ז שהיא אשתו, שו"ת תשב"ץ ב ח"ב סי' קי"א:

## דף נב:

**תוד"ה** אין כ' אארישא קאי, נ"ב ע' שו"ת חיים שאל סי' ל"ה:

## דף נג.

**לא** תיהוי בעבורי אחסנתא, נ"ב ע' שו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' רס"ז ועוד שם בח"ב סי' ל' וע"ע שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ק"צ דכ' דלהעביר הנחלה ממי שראוי ליורשו ולתתו לעניים או לביה"כ וכדומה אסור דמה אם אפי' מברא בישא לברא טבא אסור כ"ש מן הראוי ליורשו למי שאינו ראוי ליורשו כגון העניים וכן ביהכ"נ כיון שצורכי ביהכ"נ על הציבור הם מוטלים והמקדיש נכסיו לזה אינו אלא כאילו פוטר את הציבור מחיובם והרי הוא מעביר הנחלה ממי שראוי ליורשו אל הציבור שאין ראוים ליורשו ע"ש ואולם מש"ש התשב"ץ עוד דשכ"מ שציוה לבנות מנכסיו ביהכ"נ אין בצואתו כלום עפ"י הירושלמי פאה פ"ח ה"ח דיחיד הבונה מדמיו ביהכ"נ קרינן בי' וישכח ישראל עושהו ויבן היכלות

דמוטב הי' לו לתת אותו הממון עבור עוסקים בתורה ע"ש וע"כ כיון דקרינן בי' וישכח ישראל כו' וקיי"ל דשכ"מ שציוה לעשות עביר' מנכסיו אין שומעין לו לכן ה"נ הקדש לביהכ"נ זה בטל ויירש קרובו את הממון ע"ש צ"ע לענ"ד דשכ"מ שציוה לעשות עביר' כו' היינו רק אם אותו הדבר שציוה לעשות הוא גופי' עביר' אבל הכא בניין הביהכ"נ וודאי מצוה היא והשכ"מ בשוא"ת הוא דעבר במה שלא נתן הדמים ליותר טוב מזה היינו לת"ת וביטל מצוה היותר טובה ושכחה ומש"ה קרינן בי' וישכח ישראל עושהו אבל זה הדבר שציוה להעשות בניין ביהכ"נ וודאי דמצוה היא ולא עביר' ושפיר ראוי לנו לשמוע דבריו:

**שם** זוזי אנסוה, נ"ב כל' זה ע"ז ע"ב א':

**שם** יצר אנסה, נ"ב כזה לקמן נ"ד א' ולעיל נ"א ב' יצר אלבשה וע' שו"ת רד"ך בית ב' חדר ח':

## דף נד.

**לדידי** מפרשא לי מיני' דמר שמואל אמרה מחמת פלוני בעלי יש לה מזונות מחמת בני אדם שאינן מהוגנין לה אין לה מזונות, נ"ב דוגמת זה ביבמות ק"ח א' א"ר יהודה אמר שמואל תבעוה לינשא ואמרה מחמת פלוני בעלי זו היא עכבה שהיא מן האיש מחמת בני אדם שאין מהוגנין לי זו הוא עכבה שאינה מן האיש:

## דף נד:

**תנאי** כתובה ככתובה דמי, נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' פ"ו:

**שם** תוד"ה אע"פ כ' אלא שמשעבד גופו כו' ואין זה קניין דברים כו', נ"ב ע' שו"ת הלכות קטנות סי' כ"ג:

## דף נה.

**וכל** זמן שהיא בבית אבי', נ"ב ע' שו"ת הר"י מגא"ש סי' פ"ה דגם לת"ק דלקמן ק"ד א' במשנה ג"כ אם שהתה בבית בעלה כ"ה שנים אין גובה גם התוספת אע"ג דתוספת אינו דבר קצוב לכל הנשים מ"מ לפום גמלא שיחנא ואשה כבודה שתוספתה מרובה גם טובתה מרובה ועוד דכיון דעושה טובה נגד הכתובה ואזדא לה כתובה אזדא לי' תוספת ממילא כי בהתבטל העיקר מתבטל גם הטפל ע"ש וצע"ק דעשיית טובה הוי רק כפרעון ובנפרעת הכתובה ולא התוספת הרי גובה התוספת:

**שם** צריך אימלוכי בי', נ"ב ע' חולין י"ח א' שליחותי' קא עבדי' ע"ש ברש"י וע"ע ב"מ י"ח א' שאני אומר כתובין היו ונמלך כו' וע' שו"ת רדב"ז ח"ג סי' תתקנ"ז שכ' ולהמלוכי לא חיישי' כו' עש"ה וע' ר"ן קידושין ריש האיש מקדש ד"ה אסור לאדם:

**שם** בתר אומדנא, נ"ב ע' בענייני אומדנא בשו"ת צמח צדק סי' ע"ח ובשו"ת מעיל צדקה סי' נ"ג וע' מהרי"ק שורש קכ"ט וע"ע שם שורש א' וע' שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קמ"ו ושו"ת חיים שאל סי' י"א וסי' ס"ג וסי' ס"ד וע' שו"ת תשב"ץ ח"א סי' פ' וע' שו"ת חות יאיר סי' ל"ג ל"ד ל"ה וסי' ל"ז וע"ע שו"ת הרדב"ז ח"ב סי' תקצ"ח מה שמחלק שם באומדנא בין אפוקי ממונא לאוקומי ממונא דלאוקמי ממונא לכ"ע אזלי' בתר אומדנא ע"ש וע"ע שו"ת רדב"ז ח"ג סי' תתקל"ב וע"ע שם סי' תתקנ"ה מש"ש דע"כ לא אמר אומדן דעתא הוא אלא לעניין איסורא אבל לאפוקי ממונא לא מפקי' כו' ע"ש וע"ע שם סי' תתקנ"ז עש"ה בכל התשובה וע"ע שם סי' אלף מ' וע"ע שם סי' אלף נ"ט עש"ה וע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תרי"א וסי' תתקמ"ב וע' שו"ת גאונים בתראי סי' נ"א וסי' נ"ב וסי' נ"ד וע' שו"ת מהרי"ל סי' צ' ע"ש חידוש דכ' ובכמה מקומות נמצא בתלמוד דאזלי' בתר אומד הדעת ומנא לי' הא מאב החכמים שהע"ה שאמר תנו לה את הילד ומנא לי' דהיא אמו אלא ש"מ אזיל בתר אומדנא עכ"ל וע"ע שו"ת מהרי"ל סי' צ"ו וע"ע שו"ת מהרי"ו סוף סי' ע"ט וע"ע שו"ת מהר"ם פדוואה סי' נ' וע' שו"ת תשב"ץ ח"א סי' א' ד"ה וראיתי בקונדרס כו' אי יש לפסול עדים מכח אומדנא ע"ש וע"ע שם סי' פ"ד ד"ה עוד כתבת בכמה מקומות דמשום אומדן דעתא לא סמכי' לאפוקי ממונא ע"ש כל הדיבור וע' שו"ת הר"י מגא"ש סי' קכ"ט עש"ה וע' שו"ת משפטים ישרים סי' קע"א וע' שו"ת הרא"ש כלל י"ג אות י' ד"ה תשובה על קרקע כו' ושם כלל ל"ב אות ו' ועוד שם כלל ל"ד אות א' בארוכה ומש"ש מהך דב"ב נ"ח א' נ' כוונתו דלא הי' שם השערה לבד דוודאי זה בנו דאין זה אומדנא שאומדין דעת בני אדם רק אומדנא שאנו אומדין מדעתנו להוכיח מציאות דבר ולא ה"ל לרא"ש למיחשבי' בין כל אידך דמייתי דהם אומדנא בדיעות ב"א וזה הוא מבוקש כוונתו שם ע"ש רק נ' דהרא"ש מפרש הך דב"ב דבלא"ה כיון שהיו לו י' בנים ואמר שהנכסים יהיו רק לאחד מהם אומדין אנו דעתו דוודאי הי' כוונתו להקנות לאותו שמכבדהו ואין רוצה להכות קברו לא לשאר הגרועים והכו על קברו ואנן סהדי דאילו ידע שיהי' כן שהט' יכו ולא האחד הי' נותן בפירוש לאותו האחד ודו"ק ונזכרתי דכן הוא בתשב"ץ ח"א שם סי' פ' עש"ה וע"ע רא"ש שם כלל ס"ד אות ה' עש"ה וע"ע שם כלל ס"ח אות כ"ג עש"ה בארוכה וגם שם מבואר דמקור הא דאזלי' בתר אומדנא הוא מהך דתנו לה את הילד היא אמו עש"ה וע"ע שם כלל ע"ח אות א' ואות ג' עש"ה וע"ע שם כלל פ"ו אות

א' עש"ה וע"ע שם כלל ק"ז אות ו' ד"ה עוד שאלוהו הרבה שאלות עש"ה כל הדיבור וע' נדרים ס"ג ב' בר"ן ד"ה שדרך וע' שו"ת חוט המשולש טור א' סי' כ"ח אות א':

## דף נו.

**בעי** רבין כו', נ"ב ע' שו"ת ח"צ סי' קכ"ד:
**שם** אורח ארעא קמ"ל דביאה בלילה, נ"ב נדה ס"ד ב':
**שם** את"ל חיבת חופה קונה, נ"ב ע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תתס"ח ושו"ת הרא"ש כלל י"ג אות י' ד"ה עוד ילמדני רבינו וד"ה תשובה על קרקע כו':
**שם** תוד"ה הרי כ' דלא אמרי' מעמש"ב אלא היכא דמתכוון לעקור כו', נ"ב ע' מה שדן מזה בשו"ת רד"ך בית ט' חדר י' ד"ה ומעתה אומר כו':
**שם** א"נ שאני התם דחייבתו תורה כו' ומשעבדים עצמם כו', נ"ב היינו דחיוב שחייבתם תורה הוא לפי שירדה תורה לסוף דעתם דהם עצמם משעבדים עצמם בכך ולכן כשאין משעבדים פטורים ומצינו כזה דתנאי ב"ד דדבריהם בתוס' ב"ב קמ"א א' ד"ה אלא ע"ש שכתבו דחכמים לא תיקנו אלא לפי דעת האדם דמתנה כך כו' עש"ה:

## דף נו:

**א"ר** יוסי וכי מה תיקון העולם יש בזו והלא אין קצובין, נ"ב כלשון זה בגיטין נ"א א' ע"ש:

## דף נז:

**סימפון** בעבדים ליכא, נ"ב אי אמרי' כן גם בעבד עברי ע' שו"ת שבות יעקב סי' קע"ד וע"ש כל התשובה:

## דף נח.

**הנהו** קלא אית להו, נ"ב ע' בתוד"ה הנהו פי' הר"ת הנהו קלא אית להו ולא שכיחי וע' כזה בסנהדרין מ"ז ב' וקבר הנמצא מותר לפנותו דילמא מת מצוה הוא כו' שאני מת מצוה דקלא אית לי' וקושי' זו עצמה ותירוצה הם בירושלמי נזיר פ"ט ה"ג ושם נאמר וחש לומר שמא מת מצוה הי' ומשני סבר רבי זעירא שאין מיתי מצוה מצויין הרי דהבבלי משני דקלא אית לי' והירושלמי משני שאינן מצויין ושניהם אחד דכיון דקלא אית לי' אינו מצוי ושכיח [דאילו הי' מת מצוה הי' נודע] וכך הוא כאן ג"כ שינויא דקלא אית להו היינו דלא שכיחי:

## דף נח:

**נעשה** כאומר לה יקדשו כו', נ"ב כעין זה לקמן ע' ב' נעשה כאומר לה צאי כו' ובב"מ ל"ד א' נעשה כאומר לו לכשתגנב כו' ושם צ"ט א' נעשה כאומר לו הכישה כו' ושם ס"ו א' נעשה כמאן דא"ל מדעתי' כו' וע"ע תוס' יבמות כ"ה ב' ד"ה באומר ור"ן נדרים י"ג ב' ד"ה באומר וש"ס נזיר ה' ב' נעשה כאומר שלימין וע"ע ב"ב קס"ט ב' נעשה כאומר לו שדה זו נתונה לך כ"ז שהשטר בידך וע"ע ר"ש דמאי פ"ו מ"ב בשם הירושלמי נעשה כאומר לו תלוש מקרקע זה שתקנה לך מעשרותיך:

## דף נט.

**א"ל** אבייי כו', נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל י"ב אות ב':
**שם** רש"י ד"ה משקל ח"ס כ' סלע של יהודה כפלים במשקל סלע של גליל, נ"ב כזה ג"כ בתרומות פ"י מ"ח דמשקל ו' זוז ביהודה היינו ב' סלעים ומחצה הן חמש סלעים בגליל:

## דף נט:

**אין** אשה אלא ליופי, נ"ב ע' מסורת הש"ס והוזכר עוד תוס' תענית ד' א' ד"ה יכול:
**שם** נתגרשה אינו כופה כו', נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל י"ז ות ז':
**שם** תוד"ה קונמות כ' וא"ת א"כ כל אדם יפקיע ממונו כו', נ"ב ע' שו"ת רדב"ז ח"א סי' ס"ח דכ' דהמאנס אשה דחייב לכונסה מקרא דולו תהי' לאשה אזי אם אסר הנאתה עליו בקונם אין הנדר חל דאל"כ כל אונס יעשה כן ונמצאת מצוה זו לבטלה נכתבת וכ' אח"ז וז"ל וא"ת מ"ש מהא דאמרי' דנדרים חלים על דבר מצוה כגון ישיבת סוכה עלי כו' הא ל"ק כלל דהנך הוו מן המצוות שבין אדם למקום ולפיכך חל הנדר אבל בדברים שב"א לחבירו לא חל הגע עצמך שהי' חייב לחבירו מנה ואמר פלוני מודר מנכסי כלום חל הנדר על המנה שהוא חייב כו' עכ"ל ונ' מדבריו דגוף מצות ולו תהי' לאשה מורה שאין הנדר חל וגזה"כ הוא דאל"כ הרי כל אונס יעשה כן ונמצאת המצוה לבטלה נכתבת וע"כ ה"ל גוף המצוה כאילו נתפרש במקרא שאין הנדר חל ורק בנדר על מצוה שבינו לבין המקום לא שייך זה דבאמת הרי אסור לנדור ולבטל מצוה והוי הנדר ביטול עשה וא"כ הרי שפיר הועילה תורה במה שציותה המצוה לשיותסר לנדור ביטולה ואם ירצה מי לעבור ולנדור כמו כן הרי יוכל לבטל המצוה בלי נדר דגם הנדר הרי הוא עבירת ביטול כשאר ביטולי גרידא ומשא"כ בחיוב שב"א לחבירו לא מיסתבר לומר דתלתה התורה החיוב נגד חבירו בישרות לבבו נגד המקום שאם ירצה לנדור ולבטל מצות

המקום יופטר מהחיוב שנגד חבירו ולא ישיג חבירו מה שחייבתו תורה ממנו ולכן כזה גם מצות פרעון חוב שנאמרה בכתוב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה היא עצמה מורה שאין חל נדר שידיר את הבע"ח מנכסיו וגזה"כ הוא ודו"ק היטיב מאוד וע' דוגמת סברת הרדב"ז הנ"ל בתוס' פסחים ל' א' ד"ה לשהינהו דכתבו דע"כ דגם איסור דרבנן אין מבטלין לכתחלה דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתם הרי הכל יבטלו האיסורים ע"ש והיינו ג"כ דגוף האיסורים שאסרו חכמים מורים וכוללים ממילא גם איסור הביטול דאל"כ הרי הכל כו' ובחידושי כתבתי דמ"ד דאין מבטלין כו' הוא איסור תורה הוא ג"כ מטעם הנ"ל דגוף האיסור שאמרה תורה מורה וכולל גם איסור ביטולו דאל"כ הרי הכל יבטלו והוא כסברת הרדב"ז הנ"ל ובחידושי הארכתי בזה וע"ע דוגמת סברת הרדב"ז הנ"ל בשו"ת מהרי"ו סי' י"ז דכ' דאין המת יכול למחול על חיוב האבילות עליו דאל"כ בטלו להו דיני אבילות עכ"ל הרי סברתו יתר ע"ז דא"א שתהי' מצוה תלוי' ברצון אדם ואפי' ברצון אחרים שאיננו המקיים המצוה עכ"ז אין סברא שתוכל המצוה ליבטל ע"י שהוא לא ירצה בזה ואין קושי' על זה מולו תהי' לאשה דאי אמרה לא בעינא ליתא לעשה דשם החיוב רק שקנסתו תורה על שאנסה לישא אותו ואם היא אינה רוצה בו מדוע נקנוס אותו וז"פ וע"ע שו"ת הרדב"ז ח"א סי' תקי"ג דמתבאר מדבריו דסברא דאלמוה רבנן לשיעבודי' כו' נגד איסור הקונם שייך רק בשיעבוד שהוא מדבריהם ומטעמא דעשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה עש"ה:

## דף ס.

**יונק** תינוק והולך כו' פירש לאחר כ"ד חודש כו', נ"ב ע' שו"ת שבות יעקב סי' נ"ט:

**שם** יכול כו', נ"ב ע' שו"ת הריב"ש סי' שע"ג:

**שם** ובמקום צערא כו', נ"ב ל' ס' הפרדס לרש"י סי' ק' גונח מותר לינק חלב בשבת מ"ט יונק מפרק כלאחר יד הוי ובמקום סכנה לא גזרו בה רבנן עכ"ל אולי ט"ס הוא או אולי פרושי קמפרש דהוא צער קרוב לסכנה משא"כ משום צער בעלמא לא היינו מתירין גם מלאכה כלאחר יד וע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תע"ח וע' רוקח סי' ק"ט ומש"ש דדמי לציצין שפירשו רובן ומצערות כו' כוונתו לגמ' שבת צ"ד ב':

**שם** רש"י ד"ה מוצצו כ' דהא ליכא דחזי לי', נ"ב ע' שו"ת באר שבע סי' ט"ז וע' שו"ת חות יאיר סי' ק"נ ומש"ש דליתא ברש"י מ"ש הבאר שבע בשמו במחכת"ה אם דליתי' ברש"י כריתות כמו שהביא הבאר שבע מ"מ הרי ישנו ברש"י כאן ממש כל' שהביא הבאר שבע בשמו:

## דף ס:

**והא** ר"נ שרא להו לבי ריש גלותא, נ"ב בשאלתות פ' וירא איתא והא ר"נ שרא לה לילתא עכ"ל ונ' מזה דילתא היתי אלמנה או גרושה מאחר כשנישאת לר"נ והי' לה בן מן הראשון ונתנתו למניקה והיא היתי בת הראש גולה וזהו דמשני שאני בי ריש גלותא כו' וצל"ע בזה בסדר הדורות ושאר ספרים המדברים מזה וגוף גירסת השאלתות הנ"ל צ"ע דהל"ל והא ר"נ נסיב לילתא ול' שרא לה משמעותו שהתיר לה לינשא לאחר והרי הוא עצמו הי' בעלה וצ"ע:

**שם** שאני בי ריש גלותא כו', נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל י"ח אות י"ז:

**שם** דלא עבדי נשי דחנקן בניהו, נ"ב ע' שו"ת צ"צ סי' נ"ה:

**שם** שמוטי, נ"ב ע' ביאור מלה זו ברש"י בכורות מ"ה ב' ד"ה באריכא שמיטה סגיא:

**שם** מציצי עינא, נ"ב ע' פירושו בשו"ת חות יאיר סי' ר"כ:

**שם** תוד"ה אפילו כו' כ' דכל חד וחד באפי נפשי שרי, נ"ב וע' ס' יריאים סי' קמ"ט שתי' דמה שאסרו ב"ה בנבילה לא משום דבשר הוי דאפי' אין תורת בשר עלי' מיתסרא בנבילה דכתי' לא תאכלו כל נבילה כל הנאכל בנבילה נאסר אבל לעניין בב"ח בשר בעי' וכיון דנגמרה נפקא לה מתורת בשר עכ"ל וע' פסחים כ"ב א':

## דף סא.

**לא** הכניסה לו ממש אלא כיון שראוי' להכניס כו', נ"ב דוגמתו ברכות נ"ג ב' לא יאותו יאותו ממש אלא כל שאילו עומד בקרוב כו' וברש"י עד שיהא אורו ראוי ליהנות כו' וע"ע ירושלמי הובא בר"ש פאה פ"ו מ"ט חנני כו' אומר כל שבאת רשות עני באמצע כו' וקמפרש לי' דלאו שתבא ממש אלא אפי' נראית לבא וע"ע עירובין ס"א ב' מאי אין בה דיורין אין ראוי' לדירה ועמ"ש על הגליון שם פ"ט ב' וע"ע גיטין פ"א א' דקמפרש זכותו של שני דמתני' דהכוונה זכות הראוי' לשני וע"ע עירובין י"ב ב' מבוי שלא נשתתפו בו כו' אלא אי איתמר הכי איתמר כו' מבוי שאינו ראוי לשיתוף וק"ק מדוע אמר אלא כו' ולא קמפרש דהאי שלא נשתתפו גופי' הכוונה שאינו ראוי לשיתוף וע"ע שבת פ"ו ב' ניתנה תורה לטבולי יום ומפרש דראוי' קאמר וע"ע גיטין ס"ב א' דקמפרש כליו של חבר כלים הראויין חבר וע"ע מנחות ל"ג א' דמפרש בשני סיפין דברייתא דראוי' לשני סיפין קאמר וע' תוס' שם מ"ז א' ד"ה עד דעד שישחוט לשמן ויזרוק דמן לשמן דאמר ראב"ש כוונת ויזרוק עד שיהי' ראוי לזרוק כו' וע' בגמ' שם ע"ט ב' ראש העמוד עש"ה וע"ע שם ק"א ב' דמפרש לו לפני זריקה קודם שיראה לזריקה ושם ק"ב א' קמפרש שלנה ושנטמאת

ושיצאת ראוי' ללון וראוי' לטמא וראוי' לצאת וע' תוס' ע"ז ל"ט ב' ד"ה תנינא דכ' וי"ל דרואהו לאו דווקא אלא ר"ל יכול לראותו והיינו ג"כ דוישראל רואהו דתנן במתני' לא רואהו ממש אלא ראוי לראותו וכזה עוד שם מ"ד א' בגמ' אקרא ותהי' על ראש דוד דאין הכוונה ממש שהית' על ראשו רק הכוונה ראוי' לנוח על ראש דוד וע"ע ב"מ ע"ד א' ועל הסיד משישקענו בכבשן כו' אימא משראוי לשקעו בכבשן הכוונה להגיה ג"כ רק לפרש דמאי משישקענו משראוי כו' ע' בית האוצר ערך אלא אימא וע"ע לקמן ק"י א' דמפרש זה גובה דמתני' ראוי לגבות כו' ועמש"כ בגליון וע' לעיל כ"ג א' לא נישאת נישאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא כו' והיינו ג"כ דאין הכוונה נישאת ממש רק ראוי' לינשא דמשהתירוה היא ראוי' לינשא וע"ע פסחים מ' א' לא נתבקעו נתבקעו ממש אלא כל שאילו מניחן על פי הב והן מתבקעות מאיליהן והיינו ג"כ דכוונת נתבקעו ראויות להתבקע על פי הביב וע"ע יבמות ס' ב' ובתוס' שם ד"ה בראוי' דמפרשי' קרא דיודעת איש דהכוונה ראוי' לדעת איש וע"ע דמפרשי' כזה גם בל' הפוסקים ע' רמב"ם ה' איסורי מזבח פ"ד הט"ו דכ' אבל אם נתן לה עופות אעפ"י שהן מוקדשין אתנן חל עליהם ובכ"מ שם וז"ל ובעל מגדול עוז תי' דמאי אעפ"י שהן מוקדשין דקאמר הרמב"ם שהן ראויין להיות מוקדשין כלומר תורים ובני יונה כו' עכ"ל וע"ע ב"מ כ"ט א' ע"כ לא פליגי אלא כשנשתמש בהן וברש"י כשנשתמש לאו דווקא אלא משום שכר שימוש קאמר מפני שמותר להשתמש בהן עכ"ל והיינו ג"כ דהכוונה לראויות ההשתמשות דמתחייב מפאת הראויות להשתמש בו וקרי אל הראויות נשתמש והוא כהך דלעיל כ"ג א' דקרינן להיתיר לינשא נישאת וכך שם דהכוונה על שמותר להשתמש קרי לי' נשתמש וע"ע ב"ב ע"ח א' דקמפרש בריתא דקתני ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שעליו דהכוונה וכל מה שראוי להיות עליו וע"ע שם ס"ט ב' ארעא בי' דיקלי כו' דחזיא לדיקלי קאמר לי' וע"ע שם פ"ו א' א"ל במיתנא והכוונה דחזי למיתנא וכגי' הרשב"ם שם א"ל דחזי למיתנא קאמינא לך עש"ה וע"ע שם ק"ד ב' שדה ונעשית גנה ובפי' רשב"ם שנעשית ראוי לגינה וע"ע יומא ס"ט א' דמפרש לבש בגדי כהונה דבריתא דהכוונה ראויין לבגדי כהונה וע"ע נדה ט' ב' כל שקורין לה אמא כו' ובתוס' שם בשם הירושלמי דהכוונה שראוי' לקרותה אמא ועמ"ש על הגליון נדה שם ס' א' וע"ע שבת פ"א ב' וחכ"א לא יטול אלא. מן האיבוס כו' ובתוד"ה וחכמים נ' לר"י דלאו דוקא מן האיבוס אלא מן הראוי לאיבוס כו' וע"ע זבחים ל"ט א' מן היסוד מן הראוי ליסוד וע"ע לעיל ל"ו א' מאי ממאנת הראוי' למאן:

## דף סא:

**וב"ה** גמרי מיולדת זכר כו' עד אלא ב"ה מנדה גמרי לה, נ"ב ע' תוספתא עדיות פרק ב' ובה"א שבת אחת כלידת זכר או כימי נדתה ובתוספתא במכלתין פרק ה' אי' כלידת זכר וכימי נדתה:

## דף סב.

**חדש** יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו, נ"ב בס' הפרדס לרש"י סי' קנ"ז דקדק מכאן דמצות עונה דהיא משום פ"ו עדיפא מבניין ביהמ"ק ושמותרת מש"ה אשה נדה לרחוץ ולטבול ולטהר עצמה לבעלה מר"ח אב ועד ט"ב כיון דהאבילות רק משום חורבן הבית והרי פ"ו עדיף מבניין ביהמ"ק עש"ה:

**שם** אלו נשותיהן של ת"ח שמנדדות שנה מעיניהם בעוה"ז ובאות לחיי העוה"ב, נ"ב דוגמא לזה ב"ב יו"ד א' מאי אשבעה בהקיץ תמונתך כו' אלו ת"ח שמנדדים שנה מעיניהם בעוה"ז והקב"ה משביען מזיו השכינה לעוה"ב:

**שם** רש"י ד"ה שאני התם דאית לי' הרווחה כו' כ' אבל תלמוד תורה מצוה דילי' היא, נ"ב משמע מכאן דאשה אין חייבת בבניין ביהמ"ק דאל"כ הא גם מהך דחודש יהיו בלבנון אין ראי' די"ל דשאני התם דהיא עצמה מצווה בבניין ומקיימת המצוה בזה שהבעל עושה בבניין דעניין המצוה רק לבנות כדי שיהי' בית וע"כ מה שמנחת בעלה לעוזבה ללכת לבנות כדי שיהי' בית הוא ג"כ קיום גוף מצוות הבניין ומשא"כ ת"ת שאינה מצווה ואין לה קיום מצוה בלמודו הא י"ל דגם בב' חדשים בביתו לא סגי לחודש אחד עזובה ואולם ברמב"ם ה' בניין ביהמ"ק מבואר דגם נשים חייבות וכבר תמהו דהא אין בניין ביהמ"ק אלא ביום וא"כ הא ה"ל מ"ע שהזג"ג דנשים פטורות וע"ע ב"ב ד' א' שאני עבדא דאיחייב במצוות ומשמע דעבד מצווה בבניין ביהמ"ק ע"ש וא"כ ממילא דגם אשה חייבת דכל שאשה פטורה הא גם עבד פטור ואולם י"ל שם הבנה אחרת דה"ק דכיון דעבד מחויב במצוות בעלמא לכן מותר להשיאו עצה טובה לכפרתו ולא דמי לעכו"ם עש"ה ותבן אבל במצות בניין ביהמ"ק עצמה י"ל דגם עבד פטור באמת:

## דף סב:

**כפו** מטתו כו', נ"ב ע' שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קי"ד:

**שם** רבי אתי משפטי כו', נ"ב ע' ס' הפרדס לרש"י סי' נ"ח:

**שם** דעת קונך יש בך, נ"ב מעין זה סוטה ה' א' לעולם ילמד אדם מדעת קונו:

## דף סג.

**אדעתא** דגברא רבה מי נדרת כו', נ"ב ע' מה שדן מזה בשו"ת שבות יעקב ח"ג סי' י"ח:
**שם** תוד"ה באומר כ' שחייב אדם להשכיר עצמו כו', נ"ב ע' שו"ת רדב"ז ח"ג סי' תתקצ"ו וע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' שפ"ה וסי' שפ"ו שכ' דאין חייב להשכיר עצמו לפרנסת אשתו משום דשכירות ליומי' ממכר הוא וכי היכא דדרשי' ונמכר בגניבתו ולא בזממו פ"ק דקידושין י"ח א' ה"נ דרשי' ולא באשתו עכ"ל וע"ע שו"ת הרא"ש כלל ס"ח אות יו"ד וע"ע שם כלל ע"ח אות ב' עש"ה:

## דף סג:

**אינו** דומה כו', נ"ב לפי"ז אין דינה לגמרי כשאר מורדת דבשאר מורדת אפי' יש לו אשה אחרת הויא מורדת ומשא"כ בזו דאינה ראוי' לתשמיש ועבור היות לו פת בסלו הוא דהויא מורדת לכן אם יש לו אשה אחרת הרי יש לו פת בסלו ותו לא הויא היא מורדת, שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' רנ"ה עש"ה:
**שם** אבל אמרה מאיס עלי כו', נ"ב ע' אריכות בדין אומרת מאיס עלי בשו"ת חוט המשולש טור ג' סי' ל"ה:
**שם** תוד"ה אבל כ' כיון דלא שייך לתקן ברוב נשים, נ"ב ע' שו"ת רד"ך בית ל"ב חדר ד' שכ' דהא דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בי' רבנן אמרי' רק בגזירות אטו איסור אבל שאר תקנות שייכי גם במילתא דלא שכיחא ע"ש ויש לחלק וע"ש עוד שכ' דהא דמילתא דלא שכיחא ל"ג בי' רבנן היינו רק בלא שכיח לגמרי והוא דבר של פלא שאינו עולה על לב כלל לשערו כעניין אונסא דלא שכיח דלא מסיק אינש אדעתי' ע"ש ונ' כוונתו דכיון דהוא דבר שאינו עולה על הדעת לכן לא הי' בכלל גזירת החכמים שהרי לא הי' דעת החכמים על זה דלא אסקוה אדעתיהו כלל ודו"ק וע' שבועות י"א ב' שאני אבודין דלא שכיחי פי' דמש"ה לא אסקו ב"ד אדעתיהו להתנות עליו ע"ש בתוד"ה ר' שמעון ואולם ברש"י שם כ' דלא חשוב להתנות עליו ע"ש וע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תס"א דמוכח לכאורה דלא כרד"ך הנ"ל בב' הדברים היינו דשם מוכח דגם תקנות ליתניהו במילתא דלא שכיחא ודלא בעינן לא שכיח כל כך עד שלא יעלה על לב כו' עש"ה וע"ע שו"ת הריב"ש סי' ר"ז ד"ה ועוד דכיון שעמד כו' עש"ה וע"ע רש"י גיטין נ"ג א' ד"ה משום דשכיח ומצאתי אח"כ בשו"ת ח"צ סי' ס"א דהביא ג"כ דברי הרד"ך הנ"ל והעיר ג"כ מהך דשבועות וע"ש ג"כ כל דברי הח"צ ז"ל בזה וע"ע שו"ת ח"צ סי' קכ"ד וע"ע רש"י גיטין ל"ז א' ד"ה אלא על הקרקע דכ' להדיא דבמילתא דלא שכיח לא עבוד רבנן תקנתא עש"ה

והנה מ"ש התוס' דלא רצו לתקן כיון דלא שייכה התקנה ברוב נשים מצינו דכוותה גם בדאוריתא ע' חידושי הר"ן ר"ה כ' ב' ד"ה אמר להם ריב"ז דכ' איכא למימר שלא חששה תורה אלא לרוב ישראל כו' ע"ש וע"ע מעין דברי התוס' דכאן בר"ן ביצה דקפ"ז ע"א מדפי הרי"ף מש"ש שכיון שרוב ההוצאות אין צריכות עירוב אף במיעוטן לא הזקיקו לערב כו':

**שם** כ' וכן נראה דבאומרת טמאה אני לך אין נראה כלל להתירה כו' דשווי' נפשה חתיכה דאיסורא, נ"ב ע' שו"ת שארית יוסף סי' ע"ח מ"ש על דברי התוס' אלה וע"ע שו"ת ח"צ סי' ק"נ:

**שם** תוד"ה אלא כ' משום דסתם נדות חולות קצת, נ"ב ע' מה שדן מזה בשו"ת שבות יעקב חאו"ח סי' כ"ז:

## דף סד.

**תבע** לחלוץ נזקקין לו, נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ק"פ לעניין יבמה שדינה שחולצת ולא מתייבמת דכ' שאין כופין אותה לחלוץ ואם רצתה לעמוד כל ימי' באלמנותה עומדת וגובה כתובתה עש"ה:

## דף סד:

**ואוכלת** עמו כו', נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל ח' אות ז' שהביא משנה זאת ואוכלת עמו כו' ופירוש הגמ' מאי אוכלת תשמיש וכ' עלה אורחא דמילתא הכי הוא ולא שתוכל האשה לתבעו בדין עש"ה כי צ"ע הבנת דבריו:

**שם** חמש סלעים שתי כו' או משקל עשר סלעים ערב כו', נ"ב ע' ר"ש כלים פ"א משנה ה' ובפי' הרא"ש שם:

**שם** לא פסק שעורים כפלים מחטין כו', נ"ב ע' עירובין כ"ט א' וע"ע תענית ה' א' אמרו לו מי שיש לו קב חטים או קבים שעורים יאכלנו ויחי' כו' ומשמע ג"כ דסתם חטים ושעורים אכילת החטים מחצה משל שעורים:

**שם** מפני ששעורין אדומיות רעות הן, נ"ב כן מתבאר ג"כ מתוספתא תרומות פרק ה' וירושלמי ערלה פ"ב ה"א ושעורין שבאדום:

## דף סה:

**מאי** אוכלת לישנא מעליא כו', נ"ב ע' נדה י"ז א' מאן בעי פקולי בנהמא ע"ש בגליון בשם הערוך וע' שבת ס"ב ב' במה סעדת היום כו' ע"ש ברש"י וע' מה שהארכתי בבית

האוצר ערך אכילה וביאה כלל קע"ג וע"ע דמיון אכילה ואישות דבשבת קנ"ב א' דוק בככי ותשכח בנגרי וברש"י אכול הרבה ותמצא האכילה בפסיעותיך כו' וכזה מצינו בקורת רוח האישות דניכר בפסיעות ע' סנהדרין כ"ב א' כל אדם שמתה אשתו בימיו כו' פסיעותיו מתקצרות כו':

**שם** דרש ר' עולא רבה אפתחא דבי נשיאה, נ"ב קידושין ל"א א' ע"ש וע' לעיל ל"ד א' כדדריש ר' חייא אפתחא דבי נשיאה ובחולין פ"ד ב' דרש ר' עינא אפתחא דבי ריש גלותא ובשבת קכ"ו ב' דרש ר' יצחק נפחא אפתחא דריש גלותא ועוד שם קנ"ה ב' דרש ר' יונה אפתחא דבי נשיאה וע"ע דוגמא ביצה כ"ט ב' דרש רבא בר ר' הונא זוטא אפתחא דנהרדעא וע"ע מועד קטן כ"ד ב' דרש ר' ענני בר ששון אפתחא דבי נשיאה וע"ע ע"ז י"ג ב' אשכחי' ר' יונה לר' עילאי דקאי אפיתחא דצור כו':

## דף סו:

**רשב"ג** אומר הכל כמנהג המדינה, נ"ב כזה ב"ב ק"ס א' וע"ע ב"מ פ"ג א' רשבג"א לא הי' צריך לומר הכל כמנהג המדינה:

**שם** חסר ואמרי לה חסד, נ"ב כזה סנהדרין כ"ב א' יש גורסין חסרי' לגנבא ויש גורסין חסדי' לגנבא ע"ש בחידושי רמ"ה:

## דף סז:

**יש** לו כו' נותנין לו כו', נ"ב ע' מה שדן מזה בהגהות אשיר"י בהג"ה ראשונה שבפ' שבועת העדות:

**שם** ומקרבא אהנייתי, נ"ב כלשון זה תענית כ"ג ב', קידושין ח' א' ומ"ו א':

## דף סח.

**בטלי** כסף או בטלי זהב, נ"ב כלשון זה בב"מ ע"ח ב' וע"ש בפירש"י דשינה פירושו מכאן:

## דף סט.

**רב** תרויהו קמבע"ל כו' אי כתיבנא מכרו כו' אי שלח לי אין מוציאין אכתי משכנו קמבע"ל אי כתבנו משכנו כו' אי שלח לי מוציאין אכתי מכרו קמבע"ל, נ"ב מעין זה זבחים ל' ב' וחולין נ"ב א'.

**שם** לא שמיע לי' כו' ואי שמיע לי' הוי מקבל לי' א"ד שמיע לי' ולא מקבל לי', נ"ב כזה חולין ה' ב':

**שם** א"ד שמיע לי' ולא מקבל לי', נ"ב ק"ק דאיך יוכל ר' יוחנן לחלוק על תנא הא ר' יוחנן לא הי' תנא כמבואר לעיל ח' א' ד"ה רב תנא הוא ופליג ומצאתי בשו"ת הרשב"א ח"ג סי' שס"ט העיר בזה ע"ש:

**שם** אנא רווחא כו' קאמינא, נ"ב ע' תוס' חולין ב' ב' ד"ה אנא:

**שם** ואישתיק ולא אמר להו ולא מידי, נ"ב ע' תוס' וע' מה שדן מזה בשו"ת ח"צ סי' קכ"ד ומה שהביא שם מן השבות יעקב הוא בשבות יעקב סי' צ"ב וע"ש בח"צ שהביא כמה מקומות כהך דכאן וכן מצינו עוד בפרת שכנתו של ראב"ע שיצאה ברצועה שבין קרני' והוא הי' שוא"ת ולא מיחה בה ואמרי' משום זה במשנה ביצה כ"ג א' דראב"ע מתיר זה ע"ש וכ"ה בזכרוני גם משו"ת הרד"ך דכשנעשה דבר בעיר ואין החכם מוחה נחשב שהחכם מורה כן בהדיא וע"ע מנחות ל"ה א' אפשר אותו צדיק ראה תלמידו ולא מיחה בו ע"ש דדנו שם ג"כ מכמו זה דר"ע עצמו ס"ל הכי:

**שם** אפי' מעמלא דביתי, נ"ב ע' שו"ת הר"י מגא"ש סי' ע"ו:

**שם** מר רבה ור' הונא רבי' דרבה, נ"ב ע' שו"ת רד"ך בית כ"ב חדר י"ג ועמ"ש על הגליון קידושין ל"א א':

**שם** רש"י ד"ה רב אשי כ' ומת ר' סמא בנו בחייו, נ"ב ע' שאילת יעב"ץ סי' ק"נ וע' שו"ת שבות יעקב ח"ג סי' קכ"ו:

## דף ע.

**וכיון** דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה, נ"ב ע' שו"ת הרדב"ז ח"א סי' ס"ח דכ' דהאונס אשה דמתחייב לכונסה אזי אם אסר הנאתה עליו בנדר אין הנדר חל הואיל ומשועבד לה לכונסה וכ' ע"ז וז"ל וא"ת הא תנן המדיר את אשתו יוציא ויתן כתובה ואמאי כיון דמשועבד לה לימא לא יחול הנדר לא קשיא דהתם אפשר ע"י גירושין ואשה דעלמא מתגרשת בעל כרחה אבל באונס מתחייב לכונסה ושוב אין יכול להוציאה בעל כרחה הילכך לא חל האיסור להפקיע זכותה עכ"ל וצע"ג ומצוה ליישב וע"ע שו"ת מהרי"ו סי' קע"ב לעניין הנשבע שלא תבא אשתו אצלו אי הוי שבועת שוא וא"צ התרה ע"ש ושוב ראיתי דתי' הרדב"ז הנ"ל על קישית הגמ' דכאן הוא מבואר בירושלמי כאן ועכ"ז חידוש עדיין שכ' כן בפשיטות אחרי שבש"ס דידן לא אמרו כן וע"ע שו"ת הרא"ש כלל ח' אות י"ח בעניין מי שנשבע לתת לחבירו חצי מה שירויח ואין החצי הנשאר לו מספיק למזונות אשתו כו' וכ' וז"ל וכתבת שיש אומרים דכיון שהי' משועבד לאשתו לזונה לא הי' יכול לישבע ליתן חצי מה שירויח לאחר והוא שבועה לבטלה ובטילה וילקה על

השבועה אין בדבריהם כלום ואפי' אם מכר אדם נכסיו אין מוציאין למזון אשתו כ"ש אם שיעבד גופו לאחר דאין שיעבוד חל על גופו של אדם בשום ממון שהוא חייב עכ"ל ונ' כוונתו דשיעבוד המזונות הוא רק על ממונו ואילו השבועה חלה על גופו ולכן שפיר יש לה לחול דוגמת נדר דחל ע"ד מצוה הואיל ונדר חל על החפץ ואין החפץ משועבד למצוה ולפי"ז הא דאמר כאן וכיון דמשועבד לה כו' היינו דווקא בנדר דחל על החפץ והוי כאילו אמר יאסרו נכסי עליך מליהנות לך ולכן אינו חל כיון דממונו משועבד לה למזונות משא"כ אילו נשבע שלא ליהנות לה היתי' השבועה חלה ואולי הטעם בשו"ת הרא"ש שם רק הואיל ולא נשבע על גוף המזונות שלא לזון רק היתי' השבועה לתת לאחר אלא שממילא בגרמתה יבא המנע מזונותי' וע"כ בכה"ג שפיר חלה השבועה וע' כזה בשו"ת מהרנ"ח סי' סמ"ך עש"ה בכל התשובה כי דיבר הרבה בסוגי' דידן וגם הוא דן שם מדוע לא אמרי' כאן דכיון דבידו לגרשה יחול הנדר ולא הביא שכן תי' הירושלמי באמת עש"ה במהראנ"ח וי"ל עוד כוונת הרא"ש דהשבועה חלה מטעם כולל דכיון דאילו הי' החצי הנשאר מספיק למזונות אשתו היתי' השבועה לכן גם אאם לא יספיק חלה מטעם כולל כנשבע שלא לאכול מצה כל השנה וכירושלמי שבועות וע"כ גם למ"ד דמזונות דאוריתא מקרא דשארה וגו' לא יגרע וה"ל מצות ל"ת מ"מ השבועה חלה לבטל מצוה זו מטעם כולל ואולם כל כי האי ה"ל לפרושי וגם מ"ש דאין שיעבוד על גופו של אדם בכל מה שהוא חייב הוא לכאורה דלא כסברת ר"ת במכירת שטרות דיש ב' שיעבודים שיעבוד ממון ושיעבוד הגוף כו' כנודע ויש לחלק בין פריעת בע"ח שלוה בעצמו לבין חיוב מזונות אשה דהוא רק מתנאי ב"ד או מקרא דשארה וגו' ודו"ק ולדעת רבינו אליהו לעיל ס"ג א' תוד"ה באומר דמחויב להשכיר עצמו למזונות אשתו משמע לכאורה דהגוף משועבד לזה ולא שהשיעבוד על הממון לבד:

**שם** תוד"ה הכא כ' דא"כ אפי' שמואל, נ"ב ע' שו"ת חות יאיר סי' ל"ב מקיים תיבת אפי' ע"ש:

## דף עא:

**הנאת** תשמישך עלי יפר, נ"ב ע' שו"ת מהרי"ט סי' ה' ד"ה וחוץ מזה עש"ה:

**שם** ככלה בבית חמי', נ"ב ע' פירש"י וע' שו"ת הר"י מגא"ש סי' צ"ט וע' יומא נ"ד א':

**שם** תוד"ה אבל כ' אבל אם עבר יום שמעו כו', נ"ב ע' שו"ת הר"י ברונא סי' ר"ז וסי' רמ"ג:

## דף עב.

**שתמלא** ונופצת, נ"ב כל' זה לשמואל נדה ס"ו א':
**שם** ואיזו היא דת משה כו', נ"ב ע' שו"ת רדב"ז ח"ח סי' תמ"ה דאשה האוכלת חלב ודם ואינה מדקדקת במצוות מ"מ כיון שאין בה ממה ששנינו כאן יש לה כתובה ואך מ"מ יכול לגרשה בע"כ ולית בי' משום חדר"ג וישאר כתובתה עליו חוב ע"ש וע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תתר"כ בתשובת רשב"א עש"ה וע' שו"ת הרא"ש כלל ל"ב אות ח':
**שם** ואיזהו דת יהודית יוצאה וראשה פרוע, נ"ב ע' שו"ת מהר"י ברונא סי' ל"ד דה"ה איש היוצא עתה בגילוי הראש חשוב עובר על דת יהודית ע"ש וע"ע שו"ת מהר"י ברונא סי' קס"ה:
**שם** ואזל שיילי' ואישתכח שיקרא, נ"ב הא אם שתק שתיקה כהודאה, שו"ת מהר"י ברונא סי' נ"ו:
**שם** אי דידע בה נפרוש, נ"ב ע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תתס"ח:
**שם** ניסמוך עלה כו', נ"ב ע' מה שנסתפק בשו"ת חות יאיר סי' קפ"ב במש"ש וגם באשתו צ"ע אם מצי לישבע (שהיא נדה או אינה עפ"י דברי' לפי מה שאומרת) די"ל דלא הימנה התורה רק לבוא עלי' משום דלא סגי בלא"ה ודו"ק עכ"ל וי"ל דמגו דמהימנת על הביאה מהימנא נמי אשבועה וע' שו"ת מיימוני סדר נשים סי' י"ב דהא דאר"נ האלקי"ם אכלו כוורי לחסא היינו משום דנהי דמשום חומר ערוה אסרוה להנשא במים שאל"ס מ"מ לעניין השבועה שפיר אזלי' ב"ר ע"ש והובא בגליון הגרע"א ז"ל יבמות קכ"א ב' והנה שם י"ל מגו להיפוך ומוכח דלא אמרי' מגו בזה ויש לדחות:
**שם** לא צריכא דאמרה פלוני חכם טיהר לי את הדם כו', נ"ב ע' מה שדן מזה בשו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תתנ"ט וע' שו"ת הרשב"א המיוחסות סי' קל"ג וע' שו"ת ח"צ סי' ל"א:
**שם** יחזור ויקניטנה כו', נ"ב ע' שו"ת הר"י מגא"ש סי' כ"ט:
**שם** אמרו לו אין אדם דר עם נחש בכפיפה, נ"ב כל זה תוספתא דמאי פרק ב' ובירושלמי שם פרק ב' ס"ב הי' הוא נאמן ואשתו אינה נאמנת לוקחין ממנו ואין מתארחין אצלו ואעפ"י שאמרו הרי הוא כשרוי עם הנחש בכפיפה [וע"ש עוד אשתו נאמנת והוא אינו נאמן מתארחין אצלו ואין לוקחין הימנו וצ"ע אם יש ללמוד מזה להיות מותר לאכול בבית מי שהוא חשוד על האיסורין היכא דאשתו נאמנת וכשיר' די"ל דבדמאי הקילו]:
**שם** תוד"ה וספרה כ' וא"ת אמאי אין מברכת כו', נ"ב ע' שו"ת רדב"ז ח"ד סי' אלף ק"ב:

## דף עב:

**קלתה** שפיר דמי כו', נ"ב ע' מ"ש בזה בשו"ת שבות יעקב סי' ק"ג דקלתה מל' קליעת שער ואינו נ' כלל:

**שם** פסיקתי' לפילכה שדיתי' א"ל עולם הב לי פלך, נ"ב כזה סנהדרין צ"ה א' ושם נאמר אייתי לי פלך:

**שם** כל המומין הפוסלין כו', נ"ב ע' שו"ת חות יאיר סי' ר"כ:

**שם** הכא כתובות אצטריכא לי' תנא קידושין אטו כתובות התם קידושין אצטריכא לי' תנא כתובות אטו קידושין, נ"ב דוגמת זה תמורה כ"ב א':

**שם** מידי דלא קפדי בה אינשי לא הוי קפידי' קפידא, נ"ב מצינו כזה בהיפוכו בסוטה כ"ה א' או דילמא כיון דקפיד קפיד ע"ש ברש"י דכיון דאורחי' דבעל למיקפד בהכי על כורחי' דהאי נמי הוי קפידא לגבי' עכ"ל וה"נ אמרי' להיפוך דמידי דלאו אורחא דבעל למיקפד בהכי על כורחי' דהאי נמי לא הוי קפידא לגבי' וע' ס' יריאים סי' קצ"ב בסופו דלענין קפידא בדבר החוצץ לטבילה אמרי' בטלה דעתו כו' בתרוייהו דאם מקפיד בדבר שאין דרך בני אדם להקפיד אינו חוצץ ואם אינו מקפיד בדבר שדרך להקפיד חוצץ וע' עירובין כ"ו ב' ומש"ש בגליון ד"ה לא כל כמיני' וע' שו"ת הרשב"א ח"ג סי' שע"ג.

## דף עג.

**לא** תימא כו' נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל ל"ה אות ט' וע"ע שם כלל מ"ה אות כ"ו עש"ה וע"ע שם כלל מ"ו אות ב' בארוכה עש"ה:

**שם** לפי שאין אדם עושה כו', נ"ב ע' שו"ת מעיל צדקה סי' ב' ד"ה ועתה אשובה ואראה כו' וע' יבמות ט"ו א' ע"ש ברש"י ד"ה יש תנאי בביאה וע"ע יבמות צ"ד ב' וצ"ה ב' דלא משכחת תנאי בנישואין וע"ע יבמות ק"ז א' לפי שאין תנאי בנישואין כו' לפי שאין תנאי בחופה כו' וע' ב"ק ק"י ב' תוד"ה דאדעתא וע' תוס' יבמות ב' ב' ד"ה או וע' שו"ת חות יאיר סי' רכ"א ומש"ש ומשא"כ זו שנכנסה וחזרה לבית אבי' אחר חופה וקידושין ואכתי לא בעיל כו' חידוש שלא העיר כלל מגמ' יבמות ק"ז א' הנ"ל דלא ניחא לי' דתיהוי חופה דאיסורא יעוי"ש וע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תק"ט וע' שו"ת הריב"ש סי' קצ"ג ד"ה ובר מן דין כו' וע' שו"ת חוט השני סי' נ"ב ד"ה שלישית מש"ש והכא לא שייך לומר סתמא לשם קידושין משום דא"א עבב"ז דהא הודה שזינתה עמו כמה פעמים כו' וע' תמורה כ"ז א' וע"ע ס' נחלת שבעה סי' כ"ב אותיות ז' ח':

## דף עג:

**גבי** איסורא לחומרא, נ"ב ע' מ"ש בגליון לקמן ק"א ב' ד"ה אלמנה וע"ע שו"ת שבות יעקב סי' ק"ד מ"ש מן החות יאיר דהך דספוקי מספקא כו' גבי איסורא לחומרא הוא ג"כ רק משום חומר א"א אבל מעיקר הדין אינו נחשב ספק רק כיון דלא התנה ראוי' להיות מקודשת בודאי עש"ה ש בזה:

**שם** מחלוקת בטעות שתי נשים, נ"ב ע' פי' המובא בשיטה מקובצת בשם רש"י מהדורא קמא דאמרי בקידש רחל על תנאי והכניסו לו לאה בלי ידיעתו וכסבור שהיא רחל וכנסה סתם כו' ע"ש וע' זה הפי' בארוכה יותר בס' הפרדס לרש"י סי' שי"ב:

**שם** אלא אי איתמר הכי איתמר אסר רבה מחלוקת בטעות אשה אחת כעין שתי נשים, נ"ב דוגמתו סנהדרין ט"ו א', ב"מ כ"ה א':

## דף עד.

**תנאה** דאפשר לקיומי' כו', נ"ב תוספתא קידושין פרק ג' ושם נאמר כל תנאי שאפשר לעשות בה ובשלוחה והתנה עמה תנאו קיים וכל שא"א לעשות אלא בגופה והתנה עמה תנאו בטל כו', ע"ש ומוכח מל' התוספתא דבעי' שתהי' גם האשה יכולה לעשות שליח כקידושין וגירושין שיכולה לעשות שליח לקבל הקידושין והגירושין ולאפוקי חליצה וביאה דצריכה להחלץ ולהבעל בעצמה וא"א לה ע"י שלוחה עש"ה בתוספתא ולפי"ז בכל תנאים דעלמא יש להצריך ג"כ אפשר לקיים ע"י שליח מצד המותנה דומי' דאשה ולא לבד מצד המתנה וא"כ יהי' ראי' מכאן לדעת האומר דמקבל מתנה יכול לעשות שליח ודלא בעי' שלוחו של בעל הממון דאל"כ לא יועיל תנאי במתנה לבטל המתנה ודו"ק:

**שם** התם משום דאיתקש הויות להדדי, נ"ב וכיון דמהני תנאי בקידושי כסף ושטר שאפשר ע"י שליח ה"נ בקידושי ביאה דחדא ילפי' מתרי ולא תרי מחדא, שו"ת הריב"ש סי' קע"ה ונ' דהוקשה לו דנקיש להיפוך כסף ושטר לביאה דלא יועיל תנאי גם בכסף ושטר וע"ז תי' כנ"ל ואין קושי' מלעיל מ"ו ב' דמקשי' שטר וביאה לכסף מהיקיש הנ"ל וכן בגיטין פ"ה א' מקשי' כסף וביאה לשטר מהיקיש הנ"ל הרי דמקשי' תרי לחדא דז"א דלעיל כיון דבכסף הדין כן בהכרח מגזה"כ וכן בהך דגיטין בשטר הרי שייר בהדיא וא"א לומר שלא יועיל שיורו [דשיור לאו מב"ג וב"ר הוא דילפי' לי' כי היכי דנימא דקידושין א"א ללמוד מפאת הכרח ההיקיש דאיתקש הויות להדדי ודו"ק] ולכן שוב שפיר כדי שלא יהי' חילוק בין ההויות מקשי' גם תרי לחדא ודו"ק:

**שם** ולא הי' כח בחכמים להוציאה, נ"ב כלשון זה לקמן צ"ו א' ולא הי' כח ביד חכמים להוציא מידה:
**שם** תוד"ה דברי כ' דדברי הכל משמע דליכא מאן דפליג, נ"ב ע' מל"מ פ"ב מקרבן פסח הי"ג וע' תוס' סנהדרין ו' א' ד"ה דכ"ע ותוס' שבת מ"ד א' ד"ה לדברי ורש"י ר"ה ח' א' ד"ה שלשה לדברי הכל:

## דף עה.

**איהי** בכל דהו ניחא לה, נ"ב ע' שו"ת שבות יעקב ח"ג סי' קי"ג:
**שם** ומריח הפה נמי אפשר דנקט פילפלא בפומי' ועביד עבודה, נ"ב כזה בשבת צ' א' פלפלת כ"ש למאי חזי' לריח הפה ובגוף הגמ' דכאן ק' דאיך אפשר לו לנקוט פלפלי בשעת עבודה הא אסור להכניס חב"ע וכן ק' במנחות נ' ב' דכביש לי' בירקא וק' דאפי' אי אין נפסל ביוצא מ"מ הרי גנאי הדבר להוציאו לחוץ אחרי שנתקדש בכלי שרת כמ"ש תוס' סוכה נ' א' וא"כ הי' צריך להכניס הירק לפנים וק' דהא אסור להכניס חב"ע:

## דף עה:

**מפני** שהוא בודקה בקרובותיו, נ"ב ע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תתס"ח:
**שם** דתני' אם בהרת כו', נ"ב ברוקח סי' שפ"ו לענין בהמה חולבת ועשו מחלבה גבינות ולאחר ימים נשחטה ונמצאת טרפה כ' וז"ל ומורי רבי יב"ק כו' אסר כל י"ב חדשים הגבינות דבהמה בחזקת איסור והריעותא לפניו כו' ולא דמי להנושא אשה ולא מצה לה בתולים והיא אומרת משארסתני נאנסתי דאזלי' בתר חזקה דגופא] דהתם ברי ושמא ברי עדיף כו' וכן בבהרת ברי עדיף עכ"ל ואינו מובן כלל מ"ש גם בהך דבהרת דברי עדיף וצע"ג:
**שם** חזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו, נ"ב נדמית ביאה לשתיית כוס וכזה בגיטין צ' א' כשם שדיעות במאכל כך דיעות בנשים יש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ואינו שותהו וזו היא מדת פפוס כו' שהי' נועל בפני אשתו כו' ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ושותהו וזו היא מדת כל אדם שמדברת עם אחי' וקרובי' ומניחה כו' ובנדרים כ' ב' אל ישתה אדם בכוס זה ויתן עיניו בכוס אחר כו' וטעם הדבר י"ל עפ"י גמ' סוטה וכמה שיעור סתיר' כדי טומאה כדי ביאה כו' (וכמה שיעורה) כו' רא"א כדי מזיגת הכוס ר' יהושע אומר כדי לשתותו כו' הרי דשיעור ביאה כדי שתיית כוס ולכן נמשל בשתיית כוס וע"ע שבת ס"ב ב' במה סעדת כו' ביין גורדלי או ביין חרדלי ע"ש:

**שם** רש"י ד"ה קיהה טהור כ' קיהה כו' כאדם שנקהו שיניו כו', נ"ב ע' ס' יושר לבב בית שני חדר שני פרק ה':

## דף עו.

**רישא** מנה לאבא בידך כו', נ"ב ע' שו"ת מהרי"ל סי' קנ"א מש"ש ועוד צ"ע אי מהני חזקה דהך חתיכה לאידך דכה"ג מחלק ר' אשי בהמדיר רישא מנה לאבא כו' וע' שו"ת ח"צ סי' מ"ד ד"ה והנראה לי בטעם הרמב"ם ז"ל מה שדן ג"כ סברא דלא מהני חזקה מגברא לגברא והביא הך דכאן וע"ש חידוש דמעובר לאשה לא חשיב מגברא לגברא כיון דעובר ירך אמו ומהני חזקת הולד לאם עש"ה ועוד צריך לומר בנידון דידי' שם דהך סברא דלא מהני חזקה מגברא לגברא הוא רק סברא של חומרא דרבנן מדכ' שם ואף שלפעמים הזונה עצמה אפשר שתינשא לו ואפ"ה חולצת כו' לא פלוג רבנן ע"ש ואילו בדאוריתא לא שייך הך דלא פלוג והי' ראוי בזונה עצמו הנישאת לו שיהי' הדין דפטורה גם מחליצה ויל"ע בזה עדיין שם עש"ה וגוף הך דכאן רישא מנה לאבא בידך כו' ע"ע דוגמא ב"ב קל"ה ב' ושאני הכא דכמנה לאחר בידך דמי:

**שם** על בעל החמור להביא ראי' כו', נ"ב ע' שו"ת חכם צבי סי' ב' וסי' ג':

**שם** ותנא תונא כלה, נ"ב הא דלא הביא המשנה בלשונה רק ברמז בתיבת כלה ע' מהרי"ק שורש ק"ה:

## דף עו:

**נמצא** עלי' קורט דם בידוע שהוא לפני שחיטה לא נמצא עלי' קורט דם בידוע שהוא לאחר שחיטה, נ"ב דוגמתו ע"ז ל"ב א' יש עליו קורט דם אסור וברש"י בידוע שמחיים נקרע, אין עליו קורט דם מותר וברש"י אחר הפשיטו אירע בו כך ולא לעכו"ם:

**שם** ומאי פסקא סתמא דמילתא, נ"ב כל' זה ב"ב פ"ה ב', ב"מ ט"ו א', ל"ד אי, וע"ע שם ל"ב ב' מאי פסקת סתמא דמילתא:

**שם** תוד"ה כל כ' וצריך לחלק כו', נ"ב ע' שו"ת הריב"ש סי' שע"ג:

## דף עז.

**האיש** שנולדו כו', נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל מ"ב אותיות א' ב' וכלל מ"ג אות ג':

**שם** יכולה היא שתאמר סבורה הייתי כו', נ"ב ע' כזה תוס' ב"ב כ"ג א' ד"ה אין חזקה לניזקין וע' ירושלמי ב"ב שם פרק ב' ה"ג ע"ש דאמר אתיי' דרשב"ג כר' מאיר כו' עש"ה:

## דף עח:

**דבעיא** דתברחינהו כו', נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל ט' אות א' ואות ג' וע' בנימוקי מהרמ"מ שבסוף שו"ת מהר"י ווייל דס"ג ד"ה דין הנותן ממונו לא יתן חוץ לעיר מתנה גמורה כו':

## דף עט.

**מורה** הוראה אני כו', נ"ב בשו"ת תשב"ץ ח"א סי' צ"ה העתיק גמ' דכאן בזה"ל מיראי הוראה אני ואם יבא שטר מברחת לידי אקרענו עכ"ל והיא נוסחא מדוקדקת יותר דאי כנוסחא שלפנינו הל"ל מורה הוראה אני שכל דיין שיבא שטר מברחת לידו יקרענו אבל מה שאמר על עצמו שאם יבא שטר מברחת לידו יקרענו לא יפול זה ל' מורה הוראה אני וכמובן אבל נוסחת התשב"ץ מדוקדקת דאמר מיראי הוראה אני ואעפ"כ אם יבא כו' אקרענו בלי מורא:

**שם** עד שתכתוב לו מהיום ולכשארצה, נ"ב אין בל' זה משום מעשה קודם לתנאי ע' שו"ת הרשב"א ח"ג סי' ר"ה לענין ל' הכתוב בשטר חייבנו עצמנו לזון את פלוני ומעכשיו ועד חמש שנים ובלבד על שלחני כו' דכ' דאין בו משום מעשה קודם לתנאי וז"ל האחד שלא נאמרו דברים אלא בתנאים שאינן הדבר הניתן והנמכר כגון תנאי בני גד ובני ראובן שהתנאי הי' באם יעברו והמעשה בנתינת הארץ ובכל כיוצא הוא דבעי' תנאי קודם למעשה כו' אבל כשהמעשה והתנאי בגוף המתנה ביאור המתנה או שיורין הן אלו במה שנותן ומה שנותן נתון ומה שאינו נותן אינו נתון וכגון שאומר שדי נתונה לך כ"ז שהיא בידך, והריני מחייב עצמי לפרנסך ובלבד על שלחני או כ"ז שארצה ובין שאומר אפרנס כ"ז שארצה בין שיאמר וכ"ז שארצה לחזור בי אחזור בי א"נ תהא מתנה כשארצה וכדאי' בריש האשה שנפלו כו' עד שתכתוב מהיום ולכשארצה ופירש"י ז"ל מהיום תהא מתנה כשארצה, ור"ח ז"ל פי' הקנתה לו נכסים הללו מהיום ועד שארצה ולא אחזור בי אבל לכשארצה ואחזור בי תהא מתנה זו בטילה כו' עכ"ל ויל"ע לרש"י דהכונה דאם תרצה תחול המתנה למפרע ואם לא תרצה תתבטל למפרע א"כ ה"ז ממש תנאי כאילו התנית ע"מ שארצה פעם בימי חיי ואף דלא אמרה בל' תנאי מ"מ המובן הרי הוא תנאי גמור כמו במקדש מעכשיו ולאחר ל' למ"ד תנאה דהכונה שמתנה ע"מ שלא יחזור תוך ל' ויאמר לא וכאן התנאי ע"מ שתאמר הן אימתי שתאמר וצ"ל דאף שהוא תנאי מ"מ גם תנאי כזה שהוא בגוף הדבר דינו כביאור או כשיור וא"צ דיני תנאים ועדיין צ"ע:

## דף פ:

**רווח** ביתא, נ"ב ב"ק פ"ט א' וע"ע לעיל ס"ט א':
**שם** חיישי' שמא תכסיף, נ"ב לקמן צ"ד א', ב"ק קי"ב ב':

## דף פא:

**עצה** טובה קמ"ל, נ"ב ע' מסורת הש"ס וע"ע כזה ערכין כ"ד א' ע"ש ברש"י סד"ה רב ושמואל דאמרי תרוייהו:
**שם** כיון דאמור רבנן לא ליזבין אע"ג דזבין לא הוה זביני זביני, נ"ב ע' שו"ת הרשב"א המיוחסות סי' קכ"ה דכ' דאין לומר גבי ממון שכל שאמרו חכמים לא יעשה אם עשה אינו עשוי כו' שהרי בהאומר נכסי לך ואחריך לפלוני קי"ל דאם עמד הראשון ומכר אין לשני אלא מה ששייר ראשון ואעפ"י שאסרו לו למכור לכתחלה ואם מכר רשע מיקרי ואף המשיאו עצה למכור קראוהו רשע ערום כו' וכן במכניס שום לאשתו משלו אמרו דאם רצה הבעל למכור לא ימכור ואם מכר ממכרו קיים וכן במוכר עבדו לעכו"ם כו' עכ"ל ע"ש וצ"ע שלא הביא כלל גמ' דכאן, וע"ע שו"ת מהרי"ו סי' קל"ח מש"ש דטובא אשכחן כה"ג דאסרו חכמים לכתחלה ואי עבד עבד כגון גבי אבק ריבית אין מוציאין בדיינים דאטו אם קידש המלוה אשה באבק ריבית דלא ליהוי קידושין וכן האומר נכסי לך ואחריך לפלוני דלכתחלה לא ימכור ואי עבד עבד ואין לשני אלא מה שמשייר ראשון כו' עכ"ל ע"ש ומ"ש מאבק ריבית ומשמע דפשיטא לי' דמקדש בריבית אינה מקודשת ודבר זה ג"כ ספק הוא אי ריבית נחשב אינו שלו של המלוה וכגזל חשוב או הוא שלו שפיר כיון דמדעתי' יהיב לי' ורק איסורא עבד ועבר אלאו דאסרה תורה לעשות כן וחיוב השבה נמי רק מצוה הוא אבל לא חשוב אינו שלו ואם מקדש בו אשה שפיר היא מקודשת והארכתי בחידושי מאוד ואכ"מ:
**שם** דטבא לי' עבדו לי', נ"ב כל' זה ב"ב קל"ט ב':
**פ"ב** א' לא אשכחן כו', נ"ב ע' תוס' וע' מרדכי ריש אלמנה ניזונית רמ"ז רמ"ח עש"ה ודבריו שם הם ג"כ בשו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תק"פ:
**שם** שני מעשים הוו, נ"ב כעין זה נדה ו' ב' וכל' זה עוד סנהדרין נ"ב ב':

## דף פג.

**האומר** לחבירו כו', נ"ב בס' מקח וממכר לר' האי שער א' איתא האומר דין ודברים כו' וליתא לחיבת לחבירו:

**שם** האומר אי אפשי כו', נ"ב ע' מה שדימה לזה בט"ז יו"ד סי' שמ"ב ס"ק א' וע' שו"ת משפטים ישרים סי' ק"ה והנה מ"ש כאן אי אפשי בתקנת חכמים משמע דבדאוריתא לא שייך זה וע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' רס"ד [והיא שם תשובת רבינו גרשון מאור הגולה] שכ' דטעמא דמ"ד דמהפכינן שבועה גם בדאוריתא דבאמת ראוי להיות חיוב שבועה על התובע שבא להוציא ורק שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם שכל הנשבעין נשבעין ולא משלמין ואין התובע יכול לומר אשבע ותן לי משום דדרכי' דרכי נועם דאם הי' התובע יכול לומר אשבע ותן לי לא הי' אדם יכול לעמוד מפני הרמאים שהיו מתקרבים אצל בעלי בתים ומלוים להם פרוטה ותובעים מהם ק' מנה ופרוטה בדין והוא מודה לו בפרוטה וכופר בק' מנה והי' הרמאי נשבע ונוטל וע"כ תיקן הכתוב שלא יפקיעו הרמאים נכסי בעלי בתים שיהי' ביד בעה"ב להיות נשבע ונפטר אבל מי שרוצה להחמיר על עצמו מלשבע ואומר השבע וטול שאי אפשי בתקנה זו הרשות בידו עכ"ל עש"ה וה"ז אי אפשי גם בתקנה דאוריתא ויש לחלק:

**שם** רש"י ד"ה נפקא מינה לשומרת יבם כ' ואם מתה כשהיא שומרת יבם אין ליורשי' בהם כלום, נ"ב ע' שו"ת חכם צבי סי' א':

## דף פג:

**יד** בעל השטר על התחתונה, נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"א סי' צ"ד וע' שו"ת חוט המשולש טור ב' סי' כ' ד"ה וא"ת והא קיי"ל כו' וע' שו"ת עבודת הגרשוני סי' ג':

**שם** ר' אשי אמר כו', נ"ב ר' אשי נמי ס"ל בעלמא דיד בעל השטר על התחתונה והכא מטעמא אחרינא לא ניחא לי' לר' אשי בשינויא דאביי ע' שו"ת רד"ק בית י' חדר ג' וע' שו"ת הריב"ש סי' ר"ז וע' שו"ת ח"צ סי' א':

**שם** איבעי' להו לר"י פירי פירות דוקא א"ד עד עולם דוקא כו' ואת"ל עד עולם דוקא פירי פירות ל"ל הא קמ"ל אע"ג דכתב לה פירי פירות אי כתב לה עד עולם אין כו', כזה בנדרים נ"ב ב':

**שם** הלכה כרשב"ג ולאו מטעמי', נ"ב דוגמתו מנחות מ"ה ב' במשנה אר"ש הלכה כדברי בן ננס אבל אין הטעם כדבריו כו':

**שם** תוד"ה מ"ש כ' שמא כו', נ"ב ע' שו"ת מהראנ"ח סי' ס"ג וע"ע שו"ת מהרי"ל סי' ס"ג וע' תוס' לעיל נ"ב א' ד"ה רצה וע' שו"ת שבות יעקב ח"ג סי' קע"ה וע"ע בענין מיתה אי שכיחא בשו"ת חיים שאל סי' י' וסי' י"א, ודע דלכאורה הי' סברא לומר להיפוך דיותר יש לחוש למיתה דאיש מדאשה משום דאיתתא בריאה יותר מאיש ע' סנהדרין ס"ט ב'

משום דאיתתא בריא מהל ואולה י"ל הכונה שם רק לענין כח ההולדה עש"ה וכך נ' דבריאות אדרבה נ' דהאשה חלושה בטבעה מן האיש:

## דף פד.

**כדתניא** המוכר קברו כו', נ"ב ע' רש"י ד"ה כדתניא לוקח בית הקברות כו' ול' בית הקברות משמעותו בית הקברות של משפחה והיינו שירש בית הקברות מאבותיו ומכרה וא"כ יש לעיין דמדוע אין המכירה בטלה מדינא מטעמא דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אעל"מ דהא אסור למכור בית הקברות שיורש מאבותיו מלאו דלא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים בנחלתך כמבואר ברש"י נדה נ"ז א' ד"ה לא תסיג גבול רעך בשם הספרי ובאתי רק להעיר:

## דף פד:

**עשית** כשל תורה, נ"ב כל' זה נדה ל"ד א' וע"ע ב"ב קמ"ז ב' ועשאוה כשל תורה:
**שם** מטין איתמר, נ"ב תיבת מטין בתענית י"ב ב' במשנה:

## דף פה.

**קאקי** חיורי משלחי גלימי דאינשי, נ"ב דוגמא לזה שבועות מ"א א' צורבא מרבנן משלח גלימא דאינשי:
**שם** חזינן אי א"ל שקול שטרא והב זוזי כו' הב זוזי ושקול שטרא כו', נ"ב דוגמתו בב"מ פ"א א' חילוק בין אומר טול את שלך והבא מעות לאומר הבא מעות וטול את שלך ע"ש:

## דף פה:

**קרוב** ות"ח ת"ח קודם, נ"ב ע' שו"ת שבות יעקב סי' קס"ט וע' שו"ת ח"צ סי' ע':
**שם** שכן וקרוב מאי ת"ש טוב שכן קרוב כו', נ"ב יש לו ג"כ רמז בתורה בכתוב ולקח הוא ושכנו ע' תוספתא פסחים פרק ח' וכל כך למה [פי' למה נאמר ולקח הוא ושכנו] כדי שלא יניח אדם שכנו הקרוב אל ביתו וילך ויעשה פסחו אצל חבירו לקיים מה שנא' טוב שכן קרוב מאח רחוק:
**שם** תוד"ה ועוד כ' אין לפרש כו', נ"ב ע' ס' הצבא שבסוף שו"ת תמים דעים במדה י"ב וע' שו"ת ח"צ סי' ע"ג:

## דף פו.

**יותר** ממה שהאיש כו', נ"ב ע' גליון הרי"פ והוזכר עוד מזה בב"מ פ"ד א' שלהן גדול משלנו וברש"י תאוה של אשה מרובה משל איש:

**שם** לדידך דאמרת כו', נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל י"א אות ז':

**שם** פריעת בע"ח מצוה, נ"ב ע' רש"י וע' שו"ת רדב"ז ח"ב סי' תר"י דכ' דפשוט דהיא מצוה דאוריתא מקרא דוהשיב את הגילה וגו' עש"ה וחידוש שלא הביא דברי רש"י ותפש לפשיטות מה שמבואר ברש"י היפוכו:

**שם** כגון שאומרין לו עשה סוכה כו', נ"ב אם זה דוקא בסוכות אבל קודם סוכות יכול לומר עוד עת לעשות ואין מכין אף שרואין שמתרשל, ואת"ל כן היכא דאומר לא אעשה קודם סוכות ויש עוד עת לעשות מי אמרי' ג"כ דאין מכין כיון דעוד עת לעשות שמא יחזור בו מעצמו ויעשה, ע' שו"ת הרא"ש כלל ס"ח אות כ"ז ד"ה ומה אני וד"ה לשון אברהם עש"ה וע' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ח' דכ' לענין מילה בזמנה דביום ח' מכין את האב עד שתצא נפשו לקיים המצוה אבל אם עבר וביטל המילה ביום ח' ומל אותו אח"כ ביטל עשה אבל אין מנדין אותו ע"ש ואיני יודע אם רק לפי שהשלים המצוה עכ"פ אח"כ א"ד גם במבטל מ"ע לגמרי ס"ל דאין בו חיוב נידוי עש"ה וע"ע שו"ת ח"צ סי' א' ממ"ש אהך דכאן:

**שם** תוד"ה פריעת בע"ח מצוה כ' ואין נראה כו', נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל ח' אות ב' נ' דס"ל ג"כ כרש"י דעל מצוה דרבנן אין כופין מדהביא ראי' בסוף התשובה שם מהך דמכין אותו אם אינו רוצה לפרוע דפריעת בע"ח מצוה ואין שבועה חלה לבטלו ואי איתא דילמא רק מצוה דרבנן היא ועל מצוה דרבנן הרי ס"ל לרא"ש שם בתשובה כלל י"א אות ג' דשבועה חלה עלי' לבטלה עש"ה וע"כ דאילו הי' רק דרבנן לא היו מכין דעל מצוה דרבנן אין כופין ושפיר מייתי ראי' מהך דמכין כו' ודו"ק:

## דף פו:

**תוד"ה** אינה כ' הרבה יש לתמוה כו', נ"ב ע' שו"ת הריב"ש סי' שע"ג:

## דף פז.

**מעידה** שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה, נ"ב בשו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תפ"ח כ' על המלמד שע"א מעיד שלא ידע ללמד ישבע המלמד שידע להכחיש העד ויטול

שכרו דומי' דע"א מעידה שהיא פרועה דנשבעת להכחיש העד ונוטלת עכ"ל וצע"ק דהא הטעם כאן משום דפרע דייק כו' וזה לא שייך שם:

## דף פז:

**אין** נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות, נ"ב דוגמא לזה ב"ק ק"ה א' שאין משלמין חומש על כפירת שיעבוד קרקעות, ובשבועות ל"ז ב' אין מביאין קרבן על כפירת שיעבוד קרקעות:

## דף פח.

**אי** פקח הוא, נ"ב כל' זה ב"מ צ"ז א' וע"ע ל' הגמ' ב"ב מ"ו ב' ואי חכים כו' ושם פ"ד ב' במשנה אם הי' פקח שוכר את מקומו, ונזיר י"א ב' במשנה אם היו פקחים מגלחין זא"ז ושבת ק"כ א' במשנה ואם הי' פקחין עושין עמו חשבון אחר השבת וע"ע ל' אי פקח הוא עירובין מ"א ב' ופסחים פ"ו א' ולעיל פ"ו א':

## דף צ:

**ולא** חיישי' לאינצויי, נ"ב דוגמת זה פליגתא במנחות ק"ח א' אי חיישי' לאינצויי וע"ע מגילה כ"ד א' משום דאתי לאינצויי וב"מ י' א' תקינו רבנן דלא אתי לאינצויי ובגיטין נ"ט ב' אבל בביהכ"נ לא דאתי לאינצויי ועוד ב"מ ח' א' תקינו להו רבנן דלא אתי לאינצויי:

## דף צא.

**הי'** שם מותר דינר כו', נ"ב בחידושי כתבתי טעם שיעור דינר עפ"י גמ' לעיל נ"ב ב' דהצרכת מותר דינר משום דהיכא דמיעקרא נחלה דאוריתא לא תקינו רבנן ולפי"ז היינו טעמא דבעי' מותר דינר דכיון דעכ"פ צריך מותר ב' פרוטות דפחות מפרוטה לאו ממון הוא וצריך ב' פרוטות שיטלו יורשי זו פרוטה ויורשי זו פרוטה ויהי' שם נחלה דאוריתא לכל אחד מלבד הכתובות וע"כ כיון דאפיקתי' מפרוטה אוקמי' אדינר כי הך דקידושין י"ב א' דאמרי' כן בטעמא דב"ש קידושי אשה בדינר ע"ש ואולם מצינו עוד שיעור דינר בב"ב קמ"ו א' ואכל שם סעודת חתן אפי' בדינר ע"ש בגמ' דדוקא דינר ובערכין כ"ג ב' מוסיף עוד דינר ופודה כו' ומשמע דדינר הוא שיעור ממון חשוב:

## דף צג.

**עד** שלא החזיק בה כו', נ"ב ע' אריכות בשו"ת חיים שאל סי' ס"ה וסי' ס"ו:

**שם** זו משנת ר' נתן, נ"ב כל' זה תמורה ט"ז א':
**שם** תוד"ה רבי כ' לפי שמדת הדין לוקה בזה, נ"ב ל' הגמ' ב"ק פ"ה ב' ואם תאמר לקתה מדת הדין:
**צ"ד** א' ובבע"ח מאוחר שקדם וגבה קמיפלגי כו', נ"ב ע' רי"ף דקיי"ל מה שגבה לא גבה וה"מ במקרקעי אבל במטלטלי לית בהון דין קדימה כו' וע' רי"ף פ' הכותב דק"י ע"ב וע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' קכ"ט וסי' רנ"ט וסי' רס"ה וס' תתס"א וע' שו"ת מהראנ"ח סי' ט"ו ושו"ת הרשב"א המיוחסות סי' ס"א ושו"ת הרא"ש כלל ח' אות ז' ד"ה תשובה עונתה יכול לקיים כו' וד"ה ומה ששאלת למה מחויב לפרנס השני הואיל והי' משועבד לראשונה מה קדימה שייך במזונות כו' וע"ע שו"ת הרא"ש כלל ע"ט אותיות א', ב', ג', ד', ה', וע"ע שם אות ח' ד"ה ילמדנו רבינו ראובן חייב מנה לשמעון בשטר כו' עש"ה וצ"ע דסותר לכאורה לדבריו שבכלל ח' אות ז' הנ"ל וע"ע שו"ת תשב"ץ הנ"ל ח"ג סי' קל"ח וע' טוש"ע אה"ע סי' ק"ב וחו"מ סי' ק"ד.
**שם** חיישינן שמא תכסוף, נ"ב כזה ב"ק קי"ב ב' וע"ע לקמן ק"ד ב' ודבעלה מכספי ע"ש:
**שם** ואילו ראשונה לשלישית לא קתני, נ"ב ע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תתנ"ט וחידוש שלא הביא גמ' דכאן וע"ע רמב"ם ה' מלוה פ"ב ה"ג ע"ש בלח"מ ומל"מ:

## דף צה:

**ומי** אמר אביי הכי, נ"ב פ' שו"ת חוט המשולש טור ב' הי' ל"ב:
**שם** בעל לא ליקני, נ"ב האי סוגי' אתי' אפי' לרשב"ג דריש הכותב דהמתנה שלא יירש בנכסי אשתו חשיב מעמש"ב וכן אתי' אפי' לר"מ דס"ל דהנותן לאשה ע"מ שאין לבעלה רשות בו קני בעל וטעם החילוק ע' בארוכה בשו"ת רד"ק בית כ"ח:
**שם** תוד"ה וכן כ' יש לתמוה כו', נ"ב ע' שו"ת רדב"ז ח"ו סי' ב' אלפים רס"ו:

## דף צו.

**שנא**' למס מרעהו כו', נ"ב ע' רש"י וע' שו"ת הר"י מגא"ש סי' ל"ז:
**שם** כאן בפרוצה, נ"ב ע' שו"ת מהר"י ברונא סי' ע"ו דן מכאן בקורא לאשה פרוצה דמצי לתרץ דיבורי' שלא הי' כונתו פרוצה לזנות רק שאינה צנועה ביותר שתהי' לה בושה לבא לב"ד וכהך דכאן ע"ש:

## דף צו:

**תוד"ה** רצה כ' וקשה לרבי כו', נ"ב ע' שו"ת הרשב"א ח"ד סי' רמ"ו:

## דף צז.

**אי** הכי כו', נ"ב ע' ס' הצבא שבסוף שו"ת תמים דעים במדה החמישית:

## דף צח.

**כי** הא כו', נ"ב ע' שו"ת שבות יעקב סי' קס"ב:

## דף צח:

**הוסיפו** לו אחת יתיר', נ"ב ע' ר"ש דמאי פ"ו מי"ב:
**שם** הילכתא כו' מאי קמ"ל שינויא דשנינן שינויא הוא, נ"ב ע' גליון הרי"פ וע"ע כזה בב"ק מ"ט ב' לפי' התוס' שם ד"ה והלכתא עש"ה כל הדיבור:

## דף ק:

**לא** עדיף מדידך, נ"ב ע' שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תשמ"ה ועמ"ש בגליון אבות פרק ב' על המשנה יהי ממון חבירך חביב עליך כשלך וע' שו"ת מהר"י ברונא סי' א':

## דף קא:

**אלמנה** אשה גמורה בין הכיר בה ובין לא הכיר בה כו', נ"ב ע' ר"ן דכ' הטעם דלא הי' הדבר מוטל עליהן לגלות דסברי דאפשר שיערב עליו המקח אף באיסור וע' שו"ת נוב"י מהדו"ת חאה"ע סי' נ' עש"ה דדעתו נוטה דהקידושין הם קידושי ודאי מה"ת ולא חיישינן להו לקידושי טעות דאילו ידע שהיא אלמנה ואסורה לו לא הי' מקדשה אלא דלא רצה שם להחליט סברתו זאת עש"ה, והנה מצאתי בשו"ת מהר"ם פאדווה סי' י"ד בנידון כהן שאירס אשה ואח"כ נודע עלי' רינון של חללות שכ' שם בסוף התשובה וז"ל או דמיא לכל הפחות לאילונית דאין לה מזונות כדתנן בפ' אלמנה ניזונית דאף כאן לפי השאלה נראה שטעות הי' דלא ידע רינון זה קודם שקדשה מ"מ לא אטפל באלה לבטל הקידושין בגלל אלה לומר קידושי טעות היו חלילה לכל הפחות צריכה גט מדבריהם דקדשה סתם כדאיתא בפרק המדיר ולא אאריך באלה, אמנם להוציא ממנו ממון דמזונות יגדל כחו ויוכל לטעון הייתי מוטעה והמוציא מחבירו עליו הראי' כו' עכ"ל הנה מבוארת דעתו ז"ל בכגון זה למיחשבינהו רק קידושי ספק או קידושין דדבריהם ותליא בפלוגתא דלעיל ע"ג ב' בקידשה סתם ונמצאו בה נדרים ומומין אי צריכה גט מספק או מדבריהם ע"ש וע"ע שו"ת הר"י מגא"ש סי' קכ"ט עש"ה וע' בית שמואל אה"ע סי' קכ"ז סק"ה:

**שם** דא"ל חייב אני לך מנה בשטר, נ"ב ע' שו"ת הר"י מגא"ש סי' צ"ז וסי' ק"ו וסי' קנ"ג:

## דף קב:

**אמר** רבא מסתברא מילתא דרב כו' והאלקי"ם אמר רב כו', נ"ב כזה גיטין י"ג ב', ב"מ ט"ז ב':

**שם** בת אצל אמה כו' נ"ב ע' שו"ת מהר"ם פאדווה סי' נ"ג וע"ש שכ' דלפי המסקנא הך דאין מניחין אותו אצל ראוי ליורשו הוא דוקא בבן דהוא שוה עמו בנחלה אבל בבת דאין לה רק עישור נכסים לא חיישי' שיהרגוה והבו דלא לוסיף עלה כי דבר זר וחידוש הוא ואין למידין הימנו דלא עבידי אחים דחנקי לאחותם זכר לדבר אמרי' פרק אעפ"י ס' ב' ולא היא ההיא שוטה הוי דלא עבדי נשי דחנקן בניהו עכ"ל וע"ע שו"ת הר"י מגא"ש סי' ע"א וע"ע שם סי' וע"ע שו"ת משפטים ישרים סי' נ"ז וע"ע שו"ת הרא"ש כלל פ"ב אות ב' וע"ע שו"ת תשב"ץ ח"א סי' מ' ושו"ת חוט המשולש טור א' סי' ל"ח וע"ע שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' רי"ח וסי' קמ"ד וע' שו"ת ח"צ סי' ס"ט:

## דף קג.

**מרפא** דתנן כו', נ"ב ע"ע שבת, קל"ד ב' אמר אביי ש"מ הני כתיבין מסו וע"ע זבחים י"ט א' מילתא אגב אורחא קמ"ל דגמי מסי ע"ש בתוד"ה מאי אריא דכ' דקמ"ל כן משום לשון חכמים מרפא וע' רש"י ע"ז י"ט ב' ד"ה שיחת חולין:

**שם** לרבות את אחיך הגדול, נ"ב ע' שו"ב הלכות קטנות סי' קכ"ג וע' שו"ת הרא"ש כלל ט"ו אות ו' ושוב ראיתי שהובאו דבריהם בשו"ת שבות יעקב סי' ע"ו וע"ש מש"ש ג"כ בזה וע"ע שו"ת שבות יעקב ח"ג סי' ל"ד:

**שם** כל בי שמשי הוי אתי לביתי', נ"ב ע' גליון הגרע"א ז"ל בשם ס' חסידים וע' שבת קנ"א ב' דנאמר הך דבמתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות על דוד מלך ישראל ואולם קאי שם על הגוף ע"ש אבל הנפש שבעולם העליון י"ל שפיר דמחויב במצות, וע' משנה אבות יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז יותר מכל חיי העוה"ב ולומר דגם בעוה"ב יש קיום מצות אבל הוא רק בתורת אינו מצווה ועושה ולכן יפה כו' דגדול המצווה ועושה כו' ג"כ ק' דא"כ אכתי איך הוציא רבי את החיים המחויבים בקידוש הא ה"ל אינו מחויב בדבר ואינו מוציא את המחויב י"ח וע"כ דצדיקים אחרי מיתתם חייבים במצות ואולם י"ל דלפום צערא אגרא ולכן לפי שאין בעוה"ב יצר המסית לעבור לכן אין העבודה חשובה כ"כ ויפה שעה אחת כו' בעוה"ז דהיא עבודה גדולה

של כבישת היצר וע' פסיקתא רבתי פיסקא דחנוכה אות ג' א"ר חמא בר יוסי אין בין צדיקים החיים לצדיקים המתים אלא הדיבור בלבד כו' ומשמע ג"כ כס' חסידים הנ"ל דאל"כ הא טובא יש ביניהם חיובי המצות כולם וי"ל עוד כונת הס' חסידים דצדיקים במיתתם קרוים חיים וכאילו הם בחיים עדיין ורק כאשר הם בעולם העליון פטורים מן המצות מפאת המקום כי לא נאמרו המצות בעולם העליון ומשא"כ בירדם לעוה"ז עדיין עליהם חיוב המצות כבתחלה כי בעוה"ז יש חיוב המצות לכל ישראל חי וגם הצדיק הרי חי הוא וע"כ כי אתי רבי לביתי' שפיר נתחייב אז בקידוש והי' יכול להוציא ג"כ וכבר דנו כזה לענין אליהו ואין להאריך.

## דף קג:

**סליק** לאיגרא ונפל לארעא ומית, נ"ב ק' איך הותר לו לאבד עצמו לדעת וע' שאילת יעב"ץ סי' מ"ג וע' שו"ת מהרי"ו סי' קי"ד וז"ל ועוד כיון שמסר עצמו למיתה כמו שכתבת שאמר לו מאן דהוא תלך לחוץ מן החירות ומסור עצמך כדי שיהא לך כפרה וכן עשה וכיון שמסר עצמו למיתה כדי שיהא לו כפרה ודאי יש לו כפרה וכה"ג מייתי עובדא בב"ר בבנו של יוסף בן יועזר שלא נהג כשורה ועשה בעצמו ד' מיתות ב"ד יצתה ב"ק ואמרה מזומן הוא לחיי העוה"ב עכ"ל וע"ע אריכות בשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קי"א וע"ע שם ח"ג סי' יו"ד וסי' י"א עש"ה:

**שם** יצתה ב"ק ואמרה אף ההוא כובס מזומן הוא לחיי העוה"ב, נ"ב דוגמת זה תענית כ"ט א' יצתה ב"ק ואמרה אדון זה מזומן לחיי העוה"ב ובע"ז י"ז א' יצתה ב"ק ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העוה"ב ושם י"ח א' יצתה ב"ק ואמרה ר' חנינא בן תרדיון וקלצטנורי מזומנין הן לחיי העוה"ב ושם יו"ד ב' יצתה ב"ק ואמרה קטיעה בר שלום מזומן לחיי העוה"ב ובברכות ס"א ב' יצתה ב"ק ואמרה אשריך ר"ע שאתה מזומן לחיי העוה"ב:

**שם** צריכא לך ולמלטעתך, נ"ב ע' ביאור בזה בשו"ת ח"ס חאו"ח סי' י"ב:

**שם** ההוא ממלא מקום אבותיו הוה, נ"ב הוריות י"א ב':

**שם** נהי דאינו ממלא כו' ביראת חטא מיהא כו', נ"ב כזה מנחות ק"ט ב' ע"ש תוד"ה חוניו:

**שם** לא תהא כזאת בישראל, נ"ב כלי זה סנהדרין י"א א':

**שם** כשהי' רואה ת"ח הי' עומד כו', נ"ב ע' שו"ת חיים שאל סי' ע"א אות ב' דיש שרצו ללמוד מכאן דמי שיושב ומחזיק ס"ת ועבר רבו ואין מקום להניח הס"ת דמ"מ צריך לקום אף שבקומו צריך להקים גם הס"ת ואינו בדין לכאורה שיקום הס"ת מפני הרב שהרי המלך הי' בידו ס"ת תמיד ואעפ"כ עמד מפני ת"ח וע"ש שהביא גמ' קידושין ל"ג

ב' כלום תורה עומדת מפני לומדי' ועוד כמה דוכתי ע"ש אריכות בזה וע' רוקח סוף סי' שס"ט ואינו ענין לכאן:
**שם** רבי בבית שערים הוי, נזכר גם בנדה ל"ב א' ואמר רבי מעשה בבית שערים כו' ע"ש:

## דף קד.

**כ**"ז שהיא בבית אבי' גובה כתובתה עד כ"ה שנים, נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' קפ"ה:
**שם** אבל שטר כתובה יוצא מתחת ידה כו', נ"ב ע' שו"ת שבות יעקב סי' ק"ע:

## דף קה.

**הרי** כבר נאמר לא תטה וגו', נ"ב בשו"ת חות יאיר סי' קל"ו הקשה דלמא לעולם הכונה שלא לזכות את החייב כו' ואיצטריך קרא לעבור עליו משעת לקיחה דוגמת הך דב"מ ס"א ב' לעבור עליו משעת עשי' ע"ש וע' ס' יריאים סי' רל"ה וז"ל צוה הקב"ה שלא להטות משפט אפי' בדיבור דכתי' לא תטה משפט ובספרי שלא תאמר איש פלוני נאה איש פלוני קרובי כו' למדנו מזה שהטי' הזאת היא בפה ומשעת הטי' אעפ"י שלא עשה עובר בל"ת עכ"ל היריאים ולדבריו קושית החות יאיר מעיקרא ליתא וכמובן דאם הלאו שלא ידבר דיבור מעורר וגורם ההטי' אף שעדיין לא הטה בפועל כ"ש שבכלל הלאו שלא יעשה מעשה גורמת ההטי' כקבלת שוחד ושפיר עובר ג"כ משעת הקבלה וכמובן:
**שם** אגר בטילא, נ"ב ל' השאלתות פ' דברים פלגא מהאי ופלגא מהאי וע' שו"ת מהר"ם פדוואה סי' מ' ע"ש כל התשובה וע"ש דאם לא התנה בתחלה אינו יכול לתבוע שכר בטלה אפי' הי' לו בטלה ע"ש:
**שם** אגר בטילא הוי שקיל, נ"ב דמיון זה ממש דשכר בטלה לא חשיב שכר של גוף הדבר בתמורה כ"ט ב' אבל אתנן אשתו נדה ושנתן לה שכר להפקעתה כו' מותרין וברש"י שכר פקיעתה שכר מה שבטלה ממלאכתה ולא שכר ביאה עכ"ל הרי דשכר בטלה לא הוי אתנן והיינו משום דלא חשוב שכר ביאה וה"נ אינו נחשב שכר הדין וע"ע תוספתא שביעית פרק ו' אבל מחשב הוא מיין ומשמן שכר בטלה וגוף דין דכאן דדיין שרי ליטול שכר בטלה מבואר במשנה בכורות כ"ט א' ונותן לו שכרו כפועל ובגמ' כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה ע"ש וע' שאלתות פ' דברים וכונתו שם דלה"א דכאן דדיין גם באגר בטלה אסור אזי הך דבכורות מתוקם אעד דקיל מדיין דבדיין דהוא ת"ח מכוער הדבר טפי ע"ש ואך לפי מאי דמסקינן כאן דגם דיין שרי באגר בטילא דמוכח אזי מתוקמת שפיר מתני' דבכורות גם אדיין ובבטלה דמוכח וזהו שפירש"י בבכורות

שם דקאי גם אדיין והיינו לפי האמת ואין מחלוקת בזה בין רש"י לשאלתות ודו"ק, ודע דמשו"ת רדב"ז ח"ב סי' תרכ"ב מתבאר דהא דדיין שנוטל שכר לדון דיניו בטילין לא גרע משאר פסול ויכול לדון עכ"פ בקבלו עלייהו בעלי דינין כמו בנאמן עלי אבא נאמן עלי אביך עש"ה וצע"ק לכאורה דא"כ מאי קושי' אקרנא דבשלמא גוף דיין נוטל שכר לדון דדינו בטל משכחת בדשקיל רק מחד בתורת שכר לא בתורת שוחד משא"כ קרנא דשקיל מתרוייהו הרי קיבלוהו עלייהו:

## דף קה:

**דרחים** לי' לא חזי לי' חובה, נ"ב ועוד טעם שכשאוהבו בשביל טובה שקיבל ממנו אם ידינהו עתה אולי יתחייב בדין נמצא כמשלם רעה תחת טובה, שו"ת הר"י מגא"ש סי' ר"ב ע"ש וצ"ע מסברא וע' סנהדרין ו' ב' וצדקה לזה שהוציא גזילה מתחת ידו הרי דנחשב עושה צדקה עמו לא שמריע לו:

**שם** אמר אביי האי צורבא מרבנן כו', נ"ב עמ"ש על הגליון שבת קנ"ג א':

**שם** ש"מ קריבי' הוא, נ"ב ע' שו"ת שבות יעקב סי' קמ"ד:

**שם** תוד"ה לא כ' כי הנך דפרח כו', נ"ב ע' אריכות בביאור דיבור תוס' זה וכולה סוגי' דכאן בשו"ת רד"ך בית כ"ו:

## דף קו.

**נשים** יקרות שבירושלים היו זנות כו', נ"ב דוגמת זה סנהדרין מ"ג א' נשים יקרות שבירושלים היו מתנדבות ומביאות אותן:

## דף קו:

**דאקרייך** כתובי לא אקרייך נביאי, נ"ב כזה ב"ב קכ"ג ב' ובהיפוך דאקרייך נביאי לא אקרייך כתובי וע"ע כעין זה שבת קנ"ב ב' דקרייך קהלת לא אקרייך משלי:

**שם** לב ב"ד מתנה, נ"ב ע' מסורת הש"ס כאן ובשבועות וע' דמאי פ"ז מ"ג ומש"ש על הגליון וע"ע סברא דלב ב"ד מתנה ברשב"א שבת י"ח ב' ד"ה גיגית ובתוס' מ"ק ו' א' ד"ה מתרומת וע' שו"ת תה"ד סי' רע"ג ועוד שם ח"ב סי' רע"ו וע"ע תוס' מעילה י"ד א' ד"ה בונין עש"ה שכתבו דבהקדש יחיד לא שייך לב ב"ד מתנה רק בקרבנות ציבור וע"ע תוס' קנים כ"ב ב' ד"ה לאיזו שירצה עש"ה וע"ע רש"י פסחים פ"ב א' ד"ה לידי תקלה וע"ע תוס' שבת כ"א א' ד"ה שמחת ובת"י שם וע' מל"מ פ"ח מה' כלי המקדש ה"ו וע' ש"ע או"ח סי' שס"ו סעי' ט' וע"ע רש"י תמיד כ"ז א' ד"ה ש"מ בגדי כהונה כו' וע"ע ש"ע

או"ח סי' קנ"ד סעי' ט' בהג"ה וסעי' י"ד בהג"ה וע' ט"ז או"ח סי' מ"ב ומג"א סי' תקס"ט סק"א וע' שו"ת ח"ס חאו"ח סי' כ"א דכ' דבתפלת י"ח דליל שבת הוי כמתכונים להדיא שלא לצאת י"ח קידוש כדי שיהי' הקידוש דאוריתא על היין ובמקום סעודה וכאילו לב חכמים מתנים על זה ע"ש וע' שו"ת נוב"י חאו"ח סי' ט' וע' הגהות אשר"י בהג"ה ראשונה שבפ' שבועת העדות ובמרדכי שם רמז תש"ס עש"ה וע"ע תוס' קידושין נ"ה ב' ד"ה אשתכח וע"ע שו"ת נוב"י תנינא חיו"ד סי' קע"ג וסי' קפ"ג וע"ע תוס' מנחות פ"ח א' ד"ה בירוצי ושם צ' א' ד"ה בירוצי וע' מקור חיים סי' תרל"ד ס"ק א' במ"א מה שהביא שם מפי' המ"א על התוספתא וע' רמב"ן עה"ת ויקרא פרשה א' פסוק ב' ד"ה אדם כי יקריב מכם קרבן דכל ענין עולת קיץ המזבח הבאה מן המותרות הוא מטעם לב ב"ד מתנה עליהן וע' זבחים ק"ג א' דיליף לה מקרא וא"כ יש להך דלב ב"ד מתנה לפי"ז לימוד מקרא וע"ע תוס' ישנים יומא ס"ט א' ד"ה ותיפוק לי' משום כלאים וע"ע רא"ש תענית פ"ק סי' ו' ע"ש בקרבן נתנאל ס"ק כ"ד מש"ש א"נ בציבור לב ב"ד מתנה כו' וע"ע כסף משנה ה' תרומות פ"ג ה"ד עש"ה:

**שם** דלמא מיתרמי להו עניא כו', נ"ב ע' שו"ת חיים שאל ח"ב סי' ל"ב:

## דף קז.

**חיישינן** שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך, נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' פ"א דאם קודם שיצא הבעל מביתו הית' קטטה בינו לבינה הרי הוא כאילו אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך ע"ש:

## דף קז:

**הניח** מעותיו על קרן הצבי, נ"ב גיטין נ"ח ב':

## דף קח.

**ועל** העתיד לגבות, נ"ב ע' מה שדן מזה בשו"ת מהרי"ל סי' נ"ד:

**שם** רש"י ד"ה חנן היא כו' וזה לא אמר לו הלויני, נ"ב עמ"ש בזה בשו"ת חוט המשולש טור ב' סי' כ"ז וע"ש אריכות בגוף דין פורע חובו של חבירו:

**שם** תוד"ה הא כ' ואפי' בבע"ח דוחק כו', נ"ב ע' רי"ף וע' שו"ת הרא"ש כלל ט' אות ב':

## דף קח:

**תוד"ה** אדמון כ' לאו לאיפלוגי כו' אתא אלא מתמה בעלמא הוא כו', נ"ב ע' שו"ת שארית יוסף סי' י"ט דן מכאן גם לל' פוסקים דאם פוסק אחד מתמיה על דברי חבירו אין ראי' מזה שחולק עליו ע"ש וע"ע כהך דכאן יבמות ס"ז א' מי קתני וקבלו והודו לו קתני דמסתבר טעמי' ע"ש הרי דגם באומר דמסתבר טעמי' אין ראי' שמסכים א"כ גם להיפוך במתמיה על טעמו וסברתו אין ראי' שחולק:

## דף קט.

**השני** נוח לי והראשון קשה הימנו, נ"ב לא מקבלינן טענה זו אלא היכא דמוכח, שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ס"ח ע"ש:
**שם** איבד את זכותו, נ"ב כל' זה גיטין מ"ד ב':

## דף קט:

**אבל** הדיינים חותמים כו', נ"ב ע' שו"ת הרא"ש כלל י"א אות ז' וע' רש"י גיטין י"ט ב' ד"ה ר' יהודה:
**שם** אמר אביי האי מאן דמוקים אפוטרופא נוקים כי האי דידע לאפוכי בזכותא דיתמי, נ"ב כדוגמת מאמר זה לאביי בקידושין ע"ו ב' אמר אביי הילכך האי מאן דמשרי צורבא מדרבנן באושפזיכני' לאשרי כר' אדא בר אהבה דידע למהפיך לי' בזכותי' וע"ש כל הסוגי':

## דף קי.

**ראוי** לגבות ואין לו, נ"ב דוגמתו גיטין מ"ג א' וב"ק ל"ה ב' ראוי ליטול ואין לו וע"ע ב"ב קמ"א א' דמפרש יורש כבן ראוי לירש ואין לו:
**שם** אבל באותה הארץ מוציאין כו', נ"ב ע' אריכות בשו"ת תשב"ץ ח"ג סי' פ"ו וסי' קנ"ז וע"ש סי' קנ"ז דכל עיר וכרך האמור בדברי חכמים הכונה בכרך עיר המוקפת חומה ובעיר שאינה מוקפת חומה אבל אין ההפרש בין הגודל והקוטן שלא הצריכו להוציא זקנים למדוד רוחב העירות ע"ש:

## דף קי:

**הכל** מעלין לא"י כו', נ"ב ע' אריכות בשו"ת תשב"ץ ח"ג סי' קצ"ח, קצ"ט, ר', ר"א, ר"ב, ר"ג וע"ע שם סי' רפ"ח וע' שו"ת מעיל צדקה סי' כ"ו ושו"ת רדב"ז ח"א סי' תנ"ד ושמעתי בשם גדול אחד שאמר דעיקר ישיבת א"י הוא בהסתפקות מא"י היינו שתהי' הפרנסה משם אבל אותם שדרים שם ופרנסתם ממה שאנשי חו"ל מפרנסים אותם אין זה עיקר ישיבת א"י ונלענ"ד קצת ראי' לסברא זאת ממ"ש בשו"ת רד"ך בית ד' חדר א' שמה שכותבין בגט דיתבא על נהרא אין הכונה ישיבה ממש אלא הפי' שמסתפקים ממנו דמאחר שמסתפקים הימנו הנה הוא ישוב העיר שעליו היא יושבת עכ"ל וע' ב"ב צ"א א' ת"ר אין יוצאין מארץ לח"ל כו' וברשב"ם אין יוצאין כו' שמפקיע עצמו מן המצות עכ"ל והכונה שמפקיע עצמו ממצות התלויות בארץ וצ"ע מדוע לא פי' כפשוטו שמבטל מצות ישיבת א"י דהיא מצוה עצמותית דאוריתא וחביבה דשקולה כנגד כל המצות כמבואר בספרי:

**שם** תצא בלא כתובה, נ"ב בשו"ת תשב"ץ ח"ג סי' קנ"ז הביא ראי' דגם נדוניתה הפסידה מדקתני באידך בבא יוציא ויתן כתובה ובודאי גם נדוניתה יתן שאם מה שלא הביאה לו יתן דהיינו מנה מאתים וכ"ש מה שהביאה לו א"כ רישא נמי דתני תצא שלא בכתובה נדוניא בכלל דבחד גונא תני לה תנא עכ"ל ויש לדון בראי' זאת די"ל דנדוניתה באמת אינו בכלל כתובה כלל דה"ל כתוב דעלמא וכמ"ש הראשונים וסיפא דאמר יוציא ויתן כתובה הכונה ג"כ רק אמנה ומאתים ותוספת ומן הנדוניא לא דיבר התנא כלל אלא דבסיפא אנו יודעים מסברתנו דיתן הנדוניא ואילו ברישא דאין הסברא מחייבת שתפסיד הנדוניא שפיר אין לה להפסיד ומה ראי' בכאן מסיפא דמה דיש לו לתת בסיפא ודאי אמת הוא אבל לא דיבר התנא מזה רק מכתובתה ואין הנדוניא בכלל כוונת כתובה בכאן:

**שם** מקולי כתובה שנו כאן, נ"ב ע' תה"ד סי' רע"ב:

**שם** דומה כמי שאין לו אלוק"י, נ"ב כל' זה ע"ז י"ז ב':

## דף קיא.

**שרוי** בלא עון, נ"ב הכוונה שישיבת א"י מצלת מן החטא, שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' רפ"ח ע"ש:

**שם** כאילו קבור תחת המזבח שנא' מזבח אדמה כו', נ"ב היינו דקדושת מזבח מתפשטת בכל א"י וע' תוספתא מע"ש פרק ה' ואת האדמה בזכות המזבח שנא' מזבח אדמה כו':

**שם** מחילות נעשות כו', נ"ב ע' שו"ת מהר"י ברונא סי' ע"ז דאותם בני אדם המבקשים לילך לא"י ונאנסו בדרך או מתו אין צריכים עוד גלגול מחילות דמבקש לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו כאילו עשאה והוי כמתו בא"י והיינו דא"ר יוסי בפ' כל כתבי יהא חלקי ממתים בדרך מצוה עש"ה ולכאורה לפי"ז אפי' מי שלא התחיל לעלות לא"י רק חישב וגמר בדעתו לעלות ונאנס ראוי שיהי' כן דהא אמרי' דחישב לעשות מצוה ונאנס כו' מעלה עליו כאילו עשאה ועש"ה בשו"ת מהר"י ברונא לענין נודר לעלות לא"י אי יש לו היתר ע"י שאלה עש"ה:

## דף קיא:

**ואתם** הדבקים בד' כו' וכי אפשר לדבוקי בשכינה והכתי' כי ד' אלקיך אש אוכלה אלא כו', נ"ב הובא בריי"ף פסחים פ' מקום שנהגו דף ק"נ ע"ב מדפי הרי"ף וע' דוגמת התחלת הל' דכאן בסוטה י"ד א' אחרי ד' אלקיכם תלכו וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה והלא כבר נאמר כי ד' אלקי"ך אש אוכלה הוא כו' ודרש דכאן אלא כל המשיא בתו לת"ח כו' ע' שו"ת מהרי"ל סי' א' דת"ת הוי דבר שבקדושה כו' ע"ש וחידוש שלא הביא גמ' דכאן והך דהמהנה ת"ח מנכסיו אי גם בת"ח עשיר הוי מצוה להנותו לענין שיהי' בו תורת נדר מצוה ויהי' אסור לחזור ע' שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קנ"ט:
**שם** עתידה חטה שתהא כשתי כליות כו', נ"ב נזכר מזה גודל חטים ככליות בתענית כ"ג א' עד שנעשו חטים ככליות כו':

## דף קיב.

**מה** צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו כו', נ"ב כעין זה גיטין נ"ז א':
**שם** מתקן מתקלי', נ"ב פירש"י משוה ומתקן מכשולי העיר וגי' התוס' מתקל מתקלי' ופירשו בענין אחר עפ"י התנחומא ואולם גם לגי' התוס' יש לפרש כפירש"י שכן גם בב"ב נ"ד א' אי' האי מאן דאתקיל תיקלא אדעתא דארעא קני וברשב"ם שם דאתקיל תיקלא, מסיר המכשולות ומשוה פני הקרקע כו':